

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 2.

Fredagen den 17 januari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande januari.

§ 2.

Föredrogos för remiss till utskott i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1947/48 och, nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Därvid anförde:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Den remissdebatt, som nu tar sin början, kommer säkert att i stor utsträckning röra sig om regeringens ekonomiska politik. Den utgör alltså en fortsättning på den offentliga debatt, som sedan länge pågått både här i riksdagen och i offentligheten utanför. Då jag begärt ordet som förste talare i denna debatt, är det alltså möjligt för mig att anknyta till inlägg, som tidigare gjorts, även inlägg, sedan statsverkspropositionen och finansplanen blivit framlagda. Man har i dessa inlägg talat om att regeringens politik skulle vara oklar och att bestämda linjer saknades, särskilt när det gällde att söka möta tendenserna till prisstegring.

Jag skall i detta lilla anförande söka klargöra själva huvudlinjerna i regeringens ekonomiska politik och därigenom kanske undanröja en del missuppfattningar, så att den följande diskussionen kan röra sig om punkter, där meningssmotsättningar verkligen finnas, och icke om uppkonstruerade motsättningar.

Det är klart, att uppmärksamheten sedan länge varit riktad och fortfarande är riktad på de punkter, varifrån tendenser till prisstegringar kunna komma. Det finns ingenting, som hindrar, att man såsom den första linjen i regeringens politik betraktar frågan om de medel, som skola användas för att motverka en sådan prisstegring. Det stämmer väl med att denna strid emot en prisstegring ingår såsom ett led även i den andra linjen för regeringens ekonomiska politik, som innebär, att man på olika vägar försöker höja levnadsstandarden för eftersatta folkgrupper. Det råder ju inget tvivel om att både löntagare och sparare lida skada, om penningvärdet försämras, men omsorgen om penningvärdet får icke ta sig sådana uttryck att det hindrar arbetet att på andra vägar åstadkomma en förbättring av stora folklagers ekonomiska läge.

På vissa punkter av den politik för höjning av levnadsstandarden och för utjämning, som tar sig uttryck på socialpolitikens, undervisningspolitikens, näringspolitikens och skattepolitikens områden, kan det bli nödvändigt att väga

Andra kammarens protokoll 1947. Nr 2.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

den emot önskemål, som skulle vara naturliga, om man endast hade penningvärdet i sikte. Jag kan erinra om att vi redan ha beslutat mycket betydande höjningar av folkpensionerna. Regeringen har för avsikt att lägga fram förslag till denna riksdag om bidrag till familjer med barn. Det står nämnt i trontalet, att också förbättringar i tjänstemännens tjänstepensioner och familjepensioner äro under övervägande. Man kan icke skjuta frågan om penningvärdet på det viset i förgrunden, att alla åtgärder, som skulle vara gagneliga för att motverka en prisstegring, också böra tillgripas. Vi veta mycket väl, att om man lamsloge byggnadsverksamheten, icke minst bostadsbyggnad, så kanske man därigenom skulle göra farhågorna för en inflatorisk prisstegring onödiga, men jag är övertygad om att de flesta äro ense med regeringen om att en sådan medicin icke bör ordineras. Det är också klart, att ett mycket stort överskott i budgeten är ägnat att sterilisera köpkraften och sålunda kan vara ett verksamt medel att hindra tendenserna till prisstegring att göra sig gällande. Om man därför radikalt kunde skära ned gamla utgifter, undvika nya utgifter och höja skatterna eller i alla händelser bevara dem oförändrade, skulle ett mycket betydande överskott kunna skapas. Men enligt regeringens mening är det nödvändigt att här göra en avvägning, och vi finna både vissa utgifter och vissa skattesänkningar till förmån för de sämre lottade folkgrupperna vara så önskvärda, att man får försöka finna en rimlig sammanjämkning emellan dessa önskemål och att på olika vägar bevara penningvärdet.

På samma sätt är det med den tredje linjen, som ingår i regeringens ekonomiska politik, nämligen strävan efter att vidmakthålla full sysselsättning och möjligast effektiva sysselsättning. Det är sannolikt, att på vissa punkter den fulla sysselsättningen kan leda till en så stor rörlighet av arbetskraften, att det i någon mån kan motverka effektiviteten. Men det hindrar icke att själva huvudlinjen att bevara den fulla sysselsättningen måste vidhållas.

Med dessa erinringar har jag bara velat understryka det faktum, att riskerna för en prisstegring få vägas tillsammans med andra önskemål, som vi icke vilja släppa. För övrigt skulle jag nog kunna säga, att det icke råder några delade meningar om vilka faktorer det är som framkalla oro. Det är uppenbart, att det är den bristande överensstämmelsen mellan tillgång på varor och hela folkets inkomster eller som det också kallas köpkraften, som här är den stora avgörande frågan, och det är lika klart, att om en ökning av hela folkets inkomster i pengar inträder snabbare än ökningen i tillgången på varor, så finns det risk för att priskontrollen skall genombrytas eller kringgås. Jag erinrar om att jag sade »hela folkets inkomster i pengar». Det är icke fråga om enskilda gruppers inkomster och möjliga förskjutningar mellan olika grupper, utan den fara, som vi tala om, ligger i risken för att den samlade inkomsten i pengar skall stiga. Men det är klart, att är det så — för att ta ett enda exempel — så kan kravet på höjda arbetslöner icke tillfredsställas under iakttagande av den oförändrade prisnivån, om de med nödvändighet skulle medföra en stegring av varupriserna.

En prispolitik, som går ut ifrån dessa synpunkter, att man skall försöka i det väsentliga bevara den prisnivå vi ha uppnått, kan icke föras, om den icke stödes genom åtgärder, som försöka hålla borta en köpkraft, som redan finns, ifrån marknaden. Det kan ske, när det gäller investeringar, på det sättet, att man kontrollerar, att byggnadsverksamheten och annan investeringsverksamhet icke får den omfattning, som kanske stora delar av allmänheten skulle önska. Det är klart, att en sådan kontroll kan verka irriterande, både när det gäller den enskildes önskemål om utvidgningar av sin verksamhet och icke minst, när det gäller det allmännas verksamhet, där man får avstå från offent-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

liga byggnader och kommunikationsmedel och andra anläggningar, som i och för sig äro mycket önskvärda.

På detta område finns det ändå vad jag skulle vilja kalla för de tekniska möjligheterna att begränsa efterfrågan. Det är mycket svårare, när man kommer över till det andra utloppet för köpkraften, det som tar sig uttryck i köp av konsumtionsvaror. Där ha vi icke någon annan reglering än de kvarstående ransoneringarna, och om där något väsentligt skall kunna vinnas är beroende på om enskilda kunna förmås att icke fullt ut använda sin köpkraft utan hålla den tillbaka. Vilka möjligheter och vilka utsikter som på den punkten finnas är mycket svårt att säga. Det är ju möjligt, att man med gemensamma ansträngningar från alla kretsar och partier skulle kunna skapa ett bättre utgångsläge för en sådan aktion för vad jag skulle vilja kalla ett uppskjutande av köp, som icke äro nödvändiga. Men säkert är, att om man ger sådana uttryck åt sin oro för prisutvecklingen, att man inger föreställningen, att en prisstegring är ofrånkomlig, så främjar man icke detta syfte utan gör det i stället svårare att förverkliga det. Man får ändå komma ihåg, att i vårt land ha vi under de senaste 18 månaderna haft en stabilitet i prisnivån, som är större än i kanske något annat land. När det i andra länder talas om inflation, täcker detta ord en verklighet, som ingenting har att göra med de växlingar i priserna, som vi här i landet ha haft under de sista fyra åren, och har föga gemensamt med de prisstegringar, som vi nu oroa oss för. Från regeringens sida är man sålunda å ena sidan angelägen om att erinra om lägets allvar för alla dem, som ännu icke ha upptäckt våra svårigheter, men å andra sidan också angelägen om att icke denna oro skall skapa ett sådant psykologiskt tillstånd, som gör det svårare att bemästra situationen än det behöfve vara.

De medel, som finnas för att möta tendenserna till prisstegring, vilka jag nu i allra största korthet har berört och som finnas något närmare utvecklade i finansplanen, innebära uppenbarligen icke någon med visshet verkande garanti mot en sådan prisstegring, men de innehålla hela den arsenal av vapen mot prisstegringen, som regeringen under nuvarande förhållanden anser sig kunna förorda. Vi få komma ihåg, att de medlen måste vara beroende på hur långt vi vilja gå i fråga om ingripanden i det ekonomiska livet och i fråga om ingripanden gentemot den enskildes frihet att själv värda om sin egen arbetskraft och sina inkomster. Det är möjligt att uppslag ifrån andra håll kunna komma, som skulle kunna utvidga denna arsenal. Det är ju alltid möjligt, att om en enighet kan vinnas om vissa medels tillämpning, så är det lättare att använda dem än om strid skulle råda, och regeringen har länge förklarat, att den är fullt beredd att överväga alla de utvägar, som från andra håll kunna framföras såsom möjliga. Kan man vinna enighet, så är det bra, och regeringen har i detta läge vänt sig med en hemställan till de övriga politiska grupperna i riksdagen om att gå till ett gemensamt övervägande om hela det läge, i vilket vi nu befinna oss i strid mot något, som ju måste kallas för en gemensam fiende. Om svaret på denna hemställan blir jakande, är det ju möjligt, att därur kunna framgå linjer för handlande, som kanske i större utsträckning än man nu tänker sig kunna bli gemensamma. Det kan hända, att det kan komma kompletteringar till de linjer, som regeringen redan har dragit upp. Det kan ju hända, att man t. o. m. kan vänta alldeles nya uppslag. Det är ju möjligt att redan den diskussion, som här i dag kommer att föras, kommer att ge svar på frågan.

Herr Skoglund i Doverstorp: Herr talman! Med herr talmannens tillåtelse börjar jag mitt anförande med att knyta an till 1946 års riksdag och till ett

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

avsnitt, som icke har den stora aktualitet som det finansministern var inne på. Men jag försäkrar, herr talman, att jag strax skall komma till det område, där finansministern rörde sig.

Den riksdag, som för kort tid sedan åtskildes, varade sammanlagt omkring nio månader. Då därtill kom att 1946 var ett valår, så tror jag, att man utan överdrift kan säga, när man tänker på att flertalet riksdagsmän deltog i valrörelsen, att det icke var lång tid de återvände till hemorten. Riksdagen är en oersättlig del av en sund folkstyrelse, och det är av avgörande betydelse, att den är innesluten i medborgarnas intresse. Jag tror för min del, att det är till skada för riksdagen, om det intrycket kvarstår och kommer att återfinnas ute bland människorna, att riksdagen håller på att övergå till ett ämbetsverk och riksdagsmännen till någon sorts statsfunktionärer, vilka frikopplats från all praktisk verksamhet. Kris- och krigsåren med sina alldeles särskilda påfrestningar kunde motivera, att riksdagen var samlad så gott som året om. Förhållandena nu borde vara annorlunda.

I stället för att gräla på regeringen någon gång i vår för att den icke har avgivit propositionerna i rätt tid, så har jag ansett det riktigare, herr talman, att redan i dag vid det första diskussionsplenium, då regering och riksdag mötas, ta upp denna fråga. Jag gör det, som jag nämnde, med förra årets riksdagsmöte som bakgrund. Den fråga, som jag vill rikta till statsministern — han är icke här för tillfället, men jag förutsätter, att den i alla fall når honom — är: är det icke möjligt för regeringen att organisera framläggandet av sina förslag till riksdagen på ett sätt, som möjliggör ett mera effektivt riksdagsarbete under mera begränsad tid? Tillkomsten av höstriksdag, när vårriksdagen slutade i juli månad, måste betraktas som ett oting och borde icke få förekomma, utom när alldeles särskilda skäl påkalla något sådant. Regeringen har åtminstone, enligt vad jag sett i tidningarna, på ett lovvärt sätt försökt ge riksdagen en uppgift på vilka propositioner som i stort sett äro att vänta. Däremot veta vi ingenting om regeringens inställning till en eventuell höstriksdag. Hur vore det, om statsministern toge initiativet till ett samråd mellan regering och representanter för riksdagen angående ett tänkbart arbetsprogram för det år, som ligger framför oss? Jag förstår alltför väl, att det kan komma frågor, som ingen kan förutse och som kunna förryeka ett sådant arbetsprogram, men med reservation för sådana oförutsedda händelser borde vi i alla fall kunna tänka oss en arbetsprognos för ett år. Statsministern kan hänvisa till att utredning pågår angående riksdagens arbetsformer, och det är möjligt, att man både på regeringsbanken och ute i kammaren säger, att vi ha hört så mycket talas om hur illa riksdagsarbetet är ordnat, och det är föga att göra åt den saken. Men jag förmenar, som jag tidigare sagt, att riksdagens anseende far icke väl, om den övergår till att bli en långrotande, rutinmässigt arbetande institution. Jag vill också tillägga, att det för riksdagsmännen själva icke är nyttigt, att de bli så gott som helt och hållet stockholmare, så att de glömma bort både hur en ko luktar och hur en verkstad ser ut inifrån.

Övergår jag sedan till årets statsverksproposition, vilken ju dagens överläggning huvudsakligen bör anknyta till, vill jag säga att finansministerns uttalande om vårt statsfinansiella läge och regeringens uppfattning om en hotande inflation utgöra de avsnitt, som måste tilldraga sig alldeles särskild uppmärksamhet. Ett slående bevis härför är, att finansministern i dag började debatten med en deklARATION i denna viktiga fråga. Enbart detta säger oss, vilken oerhörd betydelse regeringen tillmäter dessa spörsmål.

Finansministern står i år inför en högst ovanlig situation. Statsinkomsterna öka, och efter vad jag tror öka de fortare än finansministern själv anser

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

önskvärt. Under krigsåren brukade finansministern röra sig med ett budgetunderskott av en miljard. Det är nu omkastade förhållanden, och det är tydligen denna våldsamma ökning av statsinkomsterna, som föranlett just den oro som nu är märkbar. De av riksräkenskapsverket beräknade skatteintäkterna för budgetåret 1947/48 äro större än man förra våren vågade kalkylera med som ett framtidsprogram för år 1951. Men, som jag nyss sade, förhållandet synes dess värre vara det, att detta rikliga inkomstflöde icke har sitt upphov i lika stor ökning av den reala nationalinkomsten utan till stor del föranletts av andra och mindre önskvärda förhållanden. Samtidigt är den av konjunkturinstitutet för år 1947 gjorda prognosen angående dels möjligheterna för ökad varuproduktion, dels utsikterna att hålla importen uppe utan att kraftigt beskära hemmamarknadens behov av de varor, vi bruka exportera, allt annat än ljus — man kan väl snarast säga motsaten. Finansministern, och jag förutsätter, att han därvidlag talar å hela regeringens vägnar — det har ju hänt, att t. ex. handelsministern talat å egna vägnar, såsom när det gällde importregleringen — kommer till samma slutsats som konjunkturinstitutet, nämligen att man kan befara att en väsentlig ytterligare försämring i den samhällsekonomiska balansen kan inträda under 1947 — alltså ett ganska dystert framtidsperspektiv.

En reflexion, som jag gjorde när jag läste finansplanen var den, att regeringen och oppositionen kommit närmare varandra när det gäller att finna uttryckssätt för den oro och de farhågor, som man känner för en fortsatt penningvärdesförsämring. Ännu så sent som den 12 december förra året yttrade statsministern i första kammaren, att han fann det oförklarligt, hur man från oppositionens sida till den grad kunde överdriva situationen. Sverige är ju ändå, förklarade han, ett av de få länder, som undgått inflation och som ha ett relativt stabilt penningvärde. Ja, det var icke nog med att han underrättade riksdagen om detta. Han höll också ett föredrag, om jag minns rätt, i Köpenhamn, där han framhöll samma synpunkter.

Såvida statsministern är införstådd med de slutsatser regeringen kommit till i statsverkspropositionen — och det måste ju anses självklart — har regeringen numera i väsentlig grad tillägnat sig samma syn på det hotande läget som vi för vår del hade och framförde för lång tid sedan och som vi blevo — jag tror att det icke är att använda ett för starkt ord — avhånade för i den motsatta sidans tidningar. Regeringspartiet brukade tidigare hänföra de borgerliga partiernas varningar beträffande risken för en olycklig utveckling på det ekonomiska området till den partitaktiska bollplanen och till sådant som icke behövde tagas alltför allvarligt. Man vill åt regeringen, har det hetat. Möjligen skulle jag kunna göra ett litet undantag för den LO närstående Aftontidningen. Jag måste erkänna, att dess chefredaktör, herr Severin, skrivit en del ledare, som gett uttryck åt en något annan uppfattning. Nu är man tydligen även i regeringspressen i färd med att vända. Den som läste ledaren i Morgon-Tidningen för i tisdags förstod detta. Det var icke kåsören Nordens Karlsson, som skrev på ledarspalten, utan det var redaktören Fredriksson, som på ett allvarligt, skickligt och upplysande sätt beskrev hur allvarligt läget faktiskt är.

Är man alltså överens om denna sida av saken, är man kanske icke lika enig, när det gäller åtgärder för att hejda en utveckling, som vi anse riskabel. Finansministern var inne på den saken i sitt anförande här i dag. Jag skall taga ett exempel — jag tager det ur hans eget uttalande i finansplanen. Finansministerns slutresonemang å sidan 12 i finansplanen kan nog giva anledning till olika tydningar. Mig förefaller det dock, som om det innehölle ungefär följande: regeringen ämnar låta det hela fortgå tills fackförening-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

arna fått sina stora avtalsförhandlingar i hamn och önskvärda löneökningar genomförda. Sedan kommer regeringen att framhålla för de andra grupperna i samhället, att det i samhällssolidaritetsens namn fordras av dem, att de för sin del icke komma med några anspråk utan i stället snarast inskränka sin nuvarande standard för att det samlade kravet på nationalinkomsten icke skall ökas. Jag kan också uttrycka det med propositionens egna ord: »En förbättring för en viss grupp kan nås genom begränsning för en annan eller andra.» Och sker så, menar finansministern, har det icke skett någon sådan förskjutning av själva konsumtionen, att man icke kan nå balans och hålla en stabil prisnivå.

Det skulle vara ganska intressant i detta sammanhang att också stanna ett ögonblick inför finansministerns uttalande nyss. Det kom där igen uttryck, som jag känner igen från debatterna för ett par år sedan. Det var talet om de eftersatta grupperna. Om jag icke minns fel gjorde emellertid finansministern det erkännandet förra året, att det är mycket svårt att i realiteten genomföra, att det verkligen blir de eftersatta grupperna som få förbättringarna. Det har i stället oftast visat sig, att det blir de bäst avlönade grupperna som leda i fråga om löneökningarna.

Det uttalande i finansplanen, som jag citerade, får väl tydas så, att när samhällssolidariteten skall komma till användning, blir det för att förmå jordbrukare, hantverkare, köpmän, företagare, sparare och tjänstemän att offra vad som i så fall erfordras. Jag tror icke att ett så ensidigt tillvägagångssätt vare sig leder till äsyftat resultat eller är genomförbart. När finansministern år 1942 lyckades bättre än de flesta trodde skulle bli fallet att förhindra en prisstegring — jag erkänner ärligt att det gick bättre än jag för min del vågat tro — förutsatte finansministern hela folkets medverkan. Med kännedom om den stora energi, som är finansministern given och — jag måste tillägga — med den envishet han kan utveckla när det är något som han önskar genomföra, förundrar det mig att han icke mig veterligt gjort några försök att överlägga vare sig med det ekonomiska livets företrädare eller med arbetsmarknadens parter.

De åtgärder, som finansministern i huvudsak anser framkomliga, äro, så vitt jag förstår och efter vad han själv skisserat för kammaren, skärpt priskontroll och nedskärning av investeringarna. Priskontrollens begränsning med hänsyn till att det ju finns ett flertal olika kvaliteter på varorna ha vi diskuterat i kammaren, och det är ingen anledning att upprepa vad här har sagts. Risken för att vid en hård priskontroll produktionen glider över till för vårt folkhushåll mindre angelägna områden ha vi också tidigare varit inne på. En inskränkning av investeringarna torde av flera skäl vara ofrånkomlig, även om den, som finansministern nyss sade, verkar oförmånligt för många grupper. Svårigheten ligger givetvis i spörsmålet, hur man skall kunna överföra arbetskraft och material till områden, där de äro bättre användbara för direkt varuframställning.

Jag har fäst mig vid att det är två som jag tror mycket väsentliga spörsmål, som äro föremål för en alltför kortfattad behandling i statsverkspropositionen men som ha sin stora betydelse i detta sammanhang. *Det ena* rör möjligheten att stimulera och utöka arbetsprestationerna för att på det sättet få fram en större tillgång på varor och tjänster. *Det andra* avser nödvändigheten att påverka människor att spara och icke köpa för alla tillgängliga pengar. Det var just det senare avsnittet, om jag förstod rätt, som finansministern i dag berörde. Finansministern sade, att alla kretsar och partier måste hjälpas åt för att skapa en god stämning. Han använde icke ordet spara. Jag vet icke, om det ordet är så vanligt i hans terminologi. Men han använde or-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

det uppskjutande av köp. Finansministern tillade också — och det var väl riktat mot oppositionen — att man icke heller får alltför mycket tala om en försämring av penningvärdet, då detta kan oroa människorna.

Jag var bland åhörarna i Nationalekonomiska föreningen i tisdags kväll, där finansministern höll ett långt anförande. Det sades där till finansministern — och jag tror att det är fullt riktigt — att han genom framläggandet av de skatteförslag som utarbetats under hans ledning åstadkommit en verkan, vilken går i en riktning alldeles motsatt den som han i dagens läge borde betrakta som önskvärd och som jag tror att han i dag förordade. Faktiska förhållandet är, att många anse det meningslöst att spara, när de ha klart för sig, att finansministern och den nuvarande majoriteten i riksdagen anse egendomsutjämning som ett av sina främsta mål och såsom ett led i denna strävan tid efter annan skärpa förmögenhets- och arvsbeskattningen. Man kan tänka sig, att om det rörde sig om en enstaka höjning, det icke skulle framskapa så stor oro. Men när det hela måste ses som ett led i en utveckling på lång sikt, är det tämligen tydligt vart det bär hän.

Det kan nog icke heller hänföras till mytens område, att människor överväga, om det är någon mening i att åtaga sig extra arbetsuppgifter eller att utöka sin ekonomiska verksamhet, för den händelse denna utveckling på beskattningens område skall fortgå även i icke krigstider. Jag använder icke ordet »Wigforssdagar», då jag tycker att det är utslitet, men jag anknyter till finansministerns eget uttalande i tisdags. Han var själv tydligen införstådd med att systemet icke kan stimulera människor att söka extra arbetsuppgifter.

Finansministern må gärna hänvisa till att skatterna äro så och så höga i andra länder och att det därför icke är så uppseendeväckande att man tager 40 miljoner här och 30 miljoner där, när man sammanställer dessa belopp med de samlade förmögenhetsvärdena. Jag tror, att vi i dagens situation skola hålla oss till erfarenheterna inom det egna landet. Det verkliga förhållandet är, att skatteskalornas utformning och kanske icke minst förslaget om en ytterligare form av arvsbeskattning, kvarlåtenskapsskatten, börjar göra klart för människorna, att det icke bara är fråga om att taga ut skatt för att finansiera statens utgifter och lätta skattetrycket för mindre inkomsttagare utan om genomförandet av ett politiskt program, vars slutmål är att icke tillåta ens relativt begränsade delar av egendomsvärden i enskild ägo. Därigenom tager man det verkliga struptaget på enskild verksamhet och enskild företagsamhet. Det är där, herr finansminister, jag anser att det allvarligaste problemet ligger. Det är icke lika farligt att — jag skall icke använda ordet utplundra — men i alla fall gå ganska illa åt en enskild förmögenhetsägare, som om man omöjliggör för människor att skapa kapital för att igångsätta och utvidga en ekonomisk verksamhet. Även för samhällets del har detta återverkningar som sträcka sig mycket långt. I ett sådant läge, som jag här talar om, resonera faktiskt många som så: låt oss köpa något för pengarna, någonting som vi kanske ha utsikt att få behålla, till och med kunna få ge till våra barn utan att vi därför betraktas såsom några särskilt dåliga människor. Jag tror det var taktiskt oklokt av finansministern att tillåta sig en konstruktion, som sätter barnen i en direkt stryckklass, så att en medborgare skall betraktas som en mindre god människa, om han överlåter ett förmögenhetsvärde till barnen och att han kommer i bättre dager, ifall han ger det åt någon utomstående. Kunde finansministern och det parti han stöder sig på förmå sig till en viss självövertvinelse i sina politiska aspirationer och avstode från en forcering av omstridda skatteförslag, tror jag att detta medförde gynnsamma återverkningar. Jag drar mig inte för att säga herr finansministern, att regeringen bör göra klart

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
för sig, att det här är fråga om en förtroendekris för dess ekonomiska politik.

Efter kriget voro alla partier överens om att man borde med det snaraste avveckla kommissionsväsendet och regleringarna och söka återställa den ekonomiska handlingsfriheten. Detta påyrkades icke minst av det socialdemokratiska partiet. Nu ha två år förflutit sedan striderna i Europa upphörde. Vi ha dock alltså många regleringar kvar, även om en hel del ha kunnat avvecklas. Jag har givit uttryck här i kammaren tidigare för den meningen, att jag inte tror att folkhushållningsministern vill ha dem kvar längre än vad som är nödvändigt, och jag har ingen anledning att ändra min uppfattning på den punkten. Men det gäller att lägga om principerna för den ekonomiska politiken, så att förutsättningar skapas för regleringarnas avskaffande. Det betyder i första hand en övergång till mera generella riktlinjer för denna politik, så att detaljövervakandet kan minskas. Man får börja så smått, men målet att avskaffa regleringarna och föra en sådan allmän politik får inte eftersättas. Jag är inte övertygad om att den syn på kommissionerna, som jag tror att folkhushållningsministern har, delas av hela regeringen, men jag hoppas, att han är en så stark man, att han i alla händelser kan göra sin vilja gällande.

Mot bakgrunden av detta måste jag också säga, att vi så länge det är möjligt få vara glada över att regeringen inte ansett sig behöva tillgripa långtgående importregleringar. En omständlig reglering av exporten kommer även att medföra inte så särskilt roliga återverkningar på hemmamarknaden i form av som jag förmodar nya regleringar. Jag skulle vilja tillråda handelsministern att så långt det är möjligt försöka att i direkt kontakt med näringslivets organisationer klara av denna sak. Jag tror det blir bättre resultat då. Statliga regleringar äro säkerligen icke någonting som höjer effektiviteten och ökar produktionen utan snarare tvärtom.

Detta var, herr talman, vad jag tillåter mig att säga om det ekonomiska området. Det är emellertid även ett par andra frågor, som jag gärna vill beröra. Sedan riksdagen åtskildes ha två offentliga dokument kommit ifrån statliga myndigheter och blivit tillgängliga för allmänheten. Båda gälla vad jag skulle vilja kalla efterverkningar till krigsåren. Det ena är bedömningsnämndens skrivelse till vederbörande statsråd. Jag skall inte här närmare gå in på nämndens tillkomst och instruktion eller arbetsresultat, men det bör vara motiverat att uttala tillfredsställelse över det sätt, på vilket nämnden i sin skrivelse velat slå vakt om rättssäkerheten. Just i tidsläget efter ett krig, som upprört sinne, är det angeläget att inte rubba på traditioner och rättsregler, som vi yvas över att kalla svenska för att inte säga nordiska. Klåfingrigheten kan ligga hotande nära.

Detta bekräftas också av det andra dokument, som jag åsyftar, nämligen utredningen om den tyska propagandan i Sverige, som statsrådet Mossberg befordrat till trycket. Jag har ingenting att invända mot syftet att ta reda på hur stormakterna i kritiska skeden sökt påverka svensk opinion. Vi ha nog tyvärr klart för oss att denna verksamhet inte har upphört i och med att Tyskland blev besegrat. Kungl. Maj:t har också begärt ett anslag — om jag inte minns fel — på 1.5 miljon kronor att ställas till polismyndigheternas förfogande för spionagets bekämpande även i fortsättningen och även — vill jag minnas — begärt en utökning av den personal, som sysslar med denna verksamhet. Vi ha säkert mycket att lära av de erfarenheter, som gjordes under dessa år, då Tyskland och andra krigförande staters propaganda översvämmade vårt land. En kartläggning kan enbart vara nyttig, om vi en annan gång skulle komma i samma svåra situation, vilket jag hoppas aldrig skall ske. Vad jag emellertid vänder mig mot är det sätt på vilket denna utredning utförts

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

och som jag knappast kan betrakta som tillfredsställande. Statsrådet Mossberg har låtit befordra till trycket ett ensidigt, okontrollerat material, som i flera avseenden innehåller obestyrkta beskyllningar. Man har t. ex. funnit en rapport, som en tysk legationstjänsteman eller någon annan här placerad tysk har skickat till vederbörande myndigheter, och den återger man utan någon närmare motivering, vilket faktiskt kan göra en hel del personer misstänkta utan varje tillstympelse till skäl.

Jag vill anföra ett exempel, som jag kanske mest fäste mig vid. I redogörelsen återger man utan vidare, att en tysk person i framskjuten ställning ringde en chefredaktör — man anger även orten — och frågade om denne ville medarbeta i en tidning på det eller det sättet. Så säger man ingenting mera. Vi veta alltså inte, om vederbörande tackat ja eller nej. Där stå vi utan närmare upplysningar — jag förmodar att han tackat nej. Men det få vi inte veta på ringaste sätt. Tillåt mig säga, herr statsråd, att om man skulle gå till väga likadant i fortsättningen skulle detta skapa en mycket stor irritation här i landet. Det är för övrigt ett fullkomligt orimligt förfarings sätt. Jag tycker att det är närmast jämförbart med att utan vidare söka misstänkliggöra en ärbär och ordentlig kvinna, som går på gatan och av en person blir utsatt för ett skamligt förslag men avvisar denne, kanske till och med bryskt. Inviten omtalar man, men avvisandet förtiger man. På en statlig utredning måste man ställa väsentligt högre anspråk. Därför frågar jag direkt statsrådet Mossberg, hur han ser på denna sak och vilka principer han ansett sig böra tillämpa. Ett svar i det avseendet är av värde inte bara för detta enskilda fall, ty vad det lider komma olika arkiv och dokument att bli tillgängliga för offentligheten. Jag vill för min del inte någon mörkläggning. Men går staten i god för något, skall det också vara kontrollerat och korrekt.

Det ligger nära till hands att i detta sammanhang göra en jämförelse med utrikesdepartementet, vilket, om statsrådet Mossberg haft bråttom så det räcker till, i sin tur skyndat långsamt. Vi ha inte sett så förfärligt mycket av de bebådade aktsamlingar, vilka enligt vad det varslats om skulle publiceras från det hållet.

Det är ytterligare en fråga, som jag inte kan underlåta att taga upp här i dag, även om den inte hör hemma i något större politiskt sammanhang. Jag skulle ha önskat, att socialministern hade varit närvarande i kammaren, ty det gäller en angelägenhet, som jag förfärligt gärna ville göra upp med honom. Socialministern talar ofta om den sociala mönsterstaten, som han skall ha färdigskapad här i Sverige 1950 eller i början av 1950-talet. Han har så gott som redan utfärdat inbjudningskort till främmande länders representanter att komma hit och se, hur en social mönsterstat ser ut. Jag ger gärna och villigt mitt erkännande åt det energiska arbete, som statsrådet Möller nedlagt på det sociala området. Men jag tror i alla händelser att det är skäl att yttra sig mera försiktigt om mönsterstaten, när vi ännu ha så långt kvar till dess den blir färdig. Jag skulle snarare vilja säga, att det för närvarande föreligger en uppenbar risk för att den, åtminstone i betydande avsnitt, stannar på papperet. Bostadsfrågan ha vi ju långt ifrån lyckats lösa. Det säger ju åtskilligt i detta avseendet, när till och med ett kommunistiskt borgarråd i Stockholm måste föreslå uppförandet av nödbaracker, som de övriga partierna anse så skrämmande, att de inte våga godtaga dem. Och hur det kommer att ställa sig med tillgången på arbetskraft på våra sjukhus och liknande institutioner veta vi icke.

Beslutet angående folkpensionering och sjukförsäkring betyder mycket för äldre och sjuklingar. Det ha vi alla varit överens om. I årets statsverksproposition utlovas förslag om barnbidragen, vilka givetvis böra verka gynn-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

samt för barnfamiljerna men enligt befolkningsutredningens förslag knappast göra det för alla. Jag skall inte uppehålla mig vid denna sak nu. Den torde komma upp i annat sammanhang i debatten. Kvar står dock det faktum, att på viktiga avsnitt av det sociala området ett verkligt nödläge hotar att uppstå. Härom har socialministern hittills talat mycket litet. Jag tänker då i första rummet på vården av sådana åldringar, som inte kunna reda sig själva, och på omhändertagandet av vissa grupper sinnessjuka och sinnesslöa. Det var med mycket stort intresse som jag i femte huvudtiteln i år sökte efter något uttalande ifrån statsrådets sida, som skulle tyda på att statsrådet hade sitt intresse inriktat just på de frågor, som jag nu äsyftar, och att han ämnade framlägga något förslag till deras lösande. Jag fann ingenting, vilket jag beklagar mycket. Det är, herr talman, orsaken till att jag i dag tagit upp detta spörsmål. Socialministern måste ha klart för sig, att många människor ingalunda få den hjälp de behöva enbart genom ekonomiska bidrag. Vad de behöva är tillfälle till vård, när de av sjukdom eller ålder inte kunna hjälpa sig själva.

Behovet av vårdmöjligheter ökar starkt för närvarande på grund av två orsaker. Den ena orsaken är förskjutningen i åldershänseende inom vårt folk. Antalet personer över 67 år beräknas år 1947 till 560 000, och enligt samma beräkningsgrund har man kommit till att år 1960 inte mindre än 690 000 personer skola befinna sig över denna ålder. Ökningen under denna tid skulle alltså utgöra 130 000 personer. Den andra orsaken till detta ökade behov är den tilltagande bristen på kvinnlig arbetskraft i hemmen, vilket gör att orkeslösa människor oavsett sina ekonomiska förhållanden måste leva på ett sätt, som har mycket litet med ett socialt mönstersamhälle att göra. Socialvårdskommittén har i detta avseende uttryckt sin fullständigt enstämmiga uppfattning på följande sätt: »En socialpolitik, som inskränker sig till att lämna åldringar och invalider folkpensioner men icke skapar möjlighet till vård för dem, som behöva sådan, är på ett för dessa människor ödesdigert sätt ofullständig och motsvarar icke humanitära krav.» Socialministern kan hänvisa till pågående sammanslagning av kommuner och bristande tillgång på byggnadsmaterial och framhålla detta som skäl för att inte forcera frågan. För min del tror jag inte man kan godtaga sådana skäl, om det blir fråga om utarbetandet och godtagandet av själva riktlinjerna för en bättre vård för åldringar, riktlinjer som om de bleve fastslagna av riksdagen skulle utgöra en vägledning för kommunerna, när de planera för framtiden. Staten har dock utlovat — detta är ett av de allra viktigaste tingen i detta sammanhang — att taga hand om sinnessjuka och sinnesslöa och frigöra ålderdomshemmen ifrån dessa. Jag måste tyvärr säga, att staten inte har fullföljt vad den i det fallet åtagit sig. Det gäller här ett område, där åtgärder äro så pass allvarligt av nöden, att jag anser att de måste ha förtursrätt före många andra.

Med vad jag här tillåtit mig framföra, herr talman, har jag först velat fästa uppmärksamheten på riksdagens egna arbetsformer och vidare på en social fråga, som jag anser ha stor aktualitet. Men jag kommer tillbaka till att det i dagens situation mest brännande spörsmålet givetvis är det som finansministern upptog i början av debatten. Det är för att använda den av konjunkturinstitutet och i finansplanen vedertagna terminologien »den överhängande risken för försämring i den samhällsekonomiska balansen». Det är en fråga som gäller hela svenska folkets ekonomiska liv och som ju måste påkalla regeringens och riksdagens alldeles särskilda uppmärksamhet. Från det politiska partiet sida, som jag representerar, ha vi vid upprepade tillfällen delgivit regeringen vår oro över utvecklingen. Jag konstaterar ännu en gång, att det i dag förefaller som om vi skulle ha närmat oss varandra på det sättet, att vi se

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

mera likartat på förhållandena. Finansministern har tydligen ännu inte funnit några fasta linjer för sitt handlande. Han inbjöd i stället till överläggningar angående vad som borde göras. Jag förmodar att han i så fall avsåg, att dessa skulle gälla ganska vida områden och att man inte skulle stanna endast vid den eller den detaljen. Finansministern ville tydligen ha något slags underborgern på att, som han sade i sitt anförande, hela folket stöde bakom, om det gällde att framlägga långt gående och kanske impopulära förslag. Jag har redan med vad jag sagt förut låtit finansministern förstå, att dessa överläggningar måste röra sig över ett mycket vidsträckt område, i händelse man skall försöka åstadkomma en allmän anslutning. Jag har för min del tillåtit mig understryka nödvändigheten av att regeringen inte undergräver förtroendet för sin ekonomiska politik, vilket faktiskt sker genom ytterligare hot att försämra förutsättningarna för duktigt folk, för enskilt företagande, enskild äganderätt och för enskilt sparande. Jag tror att i stället alla tillgängliga krafter böra mobiliseras för att hjälpa till att få vårt land ur det läge vi för ögonblicket äro inne i. Det vore klokt handlat av regeringen, om den vid övervägande av de förslag, som aviserats i statsverkspropositionen, ville taga hänsyn till sådana synpunkter.

Jag kanske får tillägga — eftersom jag har jordbruksministern alldeles framför mig — att det nog också finns anledning för jordbruksministern, när han utarbetar sin stora proposition om jordbrukets rationalisering, att också beakta och taga hänsyn till vad som har framförts från jordbrukets praktiska utövare ute i landet. Jag tror att förslaget i så fall blir bättre.

Herr talman! Med vad jag här anfört tillåter jag mig ställa yrkande om remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 till vederbörande utskott.

Herr Ohlin: Herr talman! I den svenska riksdagen ägnas sedan gammalt ganska ringa uppmärksamhet åt de utrikespolitiska frågorna. Till största delen beror väl detta på en riktig känsla av att vårt land har rätt begränsade möjligheter att påverka besluten i de stora internationella frågor som dominera utvecklingen. Diskussionen i riksdagen inskränkes därför i fredstid i huvudsak till en behandling av våra egna handelspolitiska frågor. Man kan emellertid ifrågasätta, om inte från regeringens sida något kunde göras för att ge riksdagen tillfälle till en mera allmän utrikespolitisk debatt, närmast i anslutning till de problemställningar i Förenta Nationerna, till vilka även vårt land går att taga ställning. — Vad handelspolitiken beträffar finns det en fråga, där det enligt min mening är angeläget att vårt land gör en insats. Jag tänker på det amerikanska försöket att fastlägga sådana internationella riktlinjer för handelspolitiken, att världshandeln kan successivt frigöras från krigsårens restriktioner.

Kanske är det iakttagelser från utlandets socialiseringsexperiment som göra att en eftertankens kranka blekhet för närvarande synes prägla den svenska regeringen i socialiseringsfrågan, en helt annan stämning än den som rådde i det socialdemokratiska partiet för två år sedan. Icke ens beträffande olje- och bensinhandeln föreligger ännu förslag, trots att en snabb omorganisation av denna i allmän regi var en av de brådskande uppgifter, som ledde till samlingsregeringens sprängning. Frågan skulle lösas innan biltrafiken kom i gång efter kriget. För mig får regeringen gärna dröja hur länge som helst, jag bara konstaterar — och det med tillfredsställelse — vad som skett eller rättare sagt icke skett.

Allt emellanåt framträda emellertid regeringens socialistiska tendenser. Måhända får man som ett utslag därav karakterisera det förvånande beslutet att vägra Svenska Lloyd-koncession på en flygtrafiklinje mellan Göteborg

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

och London. Skulle det verkligen vara regeringens avsikt att genom koncessionsvägran åt nya konkurrenter ge det statsägda Aerotransport monopol på denna linje? Jag hoppas att kommunikationsministern kan upplysa riksdagen om att detta ej är avsikten. Ty det vore att på administrativ väg skapa ett monopol, varöver riksdagen ej fått tillfälle att yttra sig och utan att beslutet föregåtts av någon utredning om principerna för den statliga regleringen. Skulle återigen andra överväganden ligga bakom beslutet, är riksdagen säkert angelägen att få höra dem.

Jag övergår nu till att behandla det ekonomiska spörsmål som för dagen har den största aktualiteten och betydelsen, nämligen *inflationsskaran*. Finansministern ger här med utgångspunkt från konjunkturinstitutets alarmsignal en mörk bild av läget. Tydligt är att inflationstrycket starkt vuxit under fjolåret, precis så som från oppositionshåll påpekats. Herr Wigforss' egen beskrivning är i själva verket en hård kritik av regeringens politik under fjolåret. Varför har den under det senaste året nästan helt passivt åsett denna farliga utveckling? Varför har den ej sökt samla alla folkgrupper kring ett energiskt antiinflationprogram, så att vi ej i dag behövt stå i ett läge med än större risker? Jag avvaktar med intresse svaret på dessa frågor, vilket icke gavs av finansministern i hans anförande här i dag. *Någon gång* skall man väl få höra att regeringen och dess anhängare ha kurage nog att erkänna sitt ansvar för en olycklig utveckling. Det har alltid ansetts som ett bevis på svaghet när en regering försöker springa ifrån sitt ansvar och vill vältra över det på oppositionen.

Vad är nu herr Wigforss' program för framtiden? Vilka kraftåtgärder vill han föreslå? Hur vill han förhindra en ökning av den samlade efterfrågan, som skulle ytterligare öka inflationstrycket? Låt mig i all korthet kommentera hans förslag.

Som ett klart utslag av önsketänkande vill jag karakterisera hans tro att något väsentligt är att vinna genom en skärpning av priskontrollen. I nuvarande läge kan detta uppenbarligen ej bidra till ett återställande av den sviktande samhällsekonomiska balansen. Den samlade efterfrågan har redan under 1946 varit alltför stor i förhållande till varutillgången — vilket bland annat lett till en minskning av varulagren. Om nu denna efterfrågan — som konjunkturinstitutet antager — växer med ett tiotal procent, så blir varutillgången än mera otillräcklig. Den anses ju av konjunkturinstitutet endast komma att växa med cirka *en* procent. Verkan blir då en snabb uttömning av varulagren och tendenser till en import, som vi ej ha råd till. Inte hjälper härvidlag priskontrollen, hur viktig den än kan vara ur andra synpunkter. Dessutom uppkommer i ett dylikt läge en fördyring av ej kontrollerade varor, en snedvridning av produktionen och en produktivitetssänkande överrörlighet på arbetsmarknaden. I själva verket påverkas alltså tillgången på varor i *ogynnsam* riktning.

Vad saken gäller är att förhindra en ökning av den samlade efterfrågan för investering och konsumtion. Som jag flera gånger här i kammaren framhållit måste först och främst *investeringens volymen* anpassas efter folkets sparvilja. Det är därför ett framsteg att äntligen genom den s. k. investeringsbudgeten en viss överblick vunnits över investeringarnas omfattning och principerna för avvägningen dem emellan, vilket vi från folkpartiet vid flera tillfällen begärt. Den som väntat att få veta hur regeringen bedömer frågan, hur mycket investeringar det svenska folkhushållet har råd till, blir emellertid besviken. Finansministern och statsrådet Ericsson bryta av tankegången just där det verkliga avvägningsproblemet börjar. Intet försök göres att besvara frågan, *hur mycket* investeringar vi ha råd till. Att reglera bygg-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Förts.)

nadsverksamheten efter tillgången på byggnadsmaterial vore orimligt. Icke har ett folk med stor byggnadsmaterielindustri råd att lägga ned t. ex. 20 procent av sin nationalinkomst på byggnader, om folket blott vill spara 10 procent av sin inkomst. — Utan motivering meddelar regeringen att den tänker sig för 1947 en investeringsvolym, som är något större än den år 1945 genomförda, men något mindre än fjolårets. Jag understryker att varje motivering saknas för ett antagande att detta är vad som passar i rådande läge. Den som icke har den offentliga utredningsapparaten till förfogande kan självklart icke lämna något preciserat svar på frågan, hur stor den investering är som är förenlig med samhällsekonomisk balans. Men jag är benägen att tro att en *stabiliseringspolitik*, som eftersträvar en så stor investering som är förenlig därmed, skulle ha uppsatt ett blygsammare mål. Det vore enligt min mening oförsiktigt av regeringen att binda sig för det nu uppgjorda programmet. Snarast möjligt bör en samhällsekonomisk budgetanalys göras, som ger vägledning hur stor investering som kan göras utan att inflationstrycket skärpes. Jag tillägger att någon utvidgning av investeringskontrollen till nya områden icke synes vara erforderlig. Man bör vad dessa områden beträffar vid behov lita till frivilliga överenskommelser med organisationer och exportföretag.

Vad *konsumtionsefterfrågan* beträffar, så beror dess storlek på inkomsterna och sparandet. Vill man verkligen förhindra inflation räcker det ej att beskära investeringarna. Man måste också hålla inkomstökningen inom vissa gränser. Jag upprepar att det ej blott är fråga om de inkomster som utgå i form av löner utan *alla* inkomster. Härom säger nu finansministern: »Ingenting kan hindra ett helt folk att bevilja sig självt ökade inkomster i pengar. Ingenting utom insikten att därmed intet vinnes för en höjning av den reala standarden.»

Detta, herr finansminister, är ju precis vad vi i folkpartiet gång på gång framhållit under fjolåret. Men vi ha tillagt att det är den ansvariga ledningens plikt att sprida insikten härom på ett auktoritativt sätt och att klargöra ungefär *var* gränserna gå för den allmänna inkomststegring som är förenlig med en fast prisnivå. En *genomsnittlig* stegring i takt med produktivitetsökningen är svaret, varvid naturligtvis litet mer kan ges åt *en* grupp ifall en annan får mindre eller ingenting alls. Varför undandrar sig nu regeringen att lägga fram dessa sammanhang *med en kvantitativ bestämning*, som kunde tjäna till vägledning? Vi i oppositionen ha erbjudit vår medverkan, så att alla politiska riktningar och folkgrupper kunde ställa sig bakom en verklig stabiliseringspolitik — väl att märka uppnådd genom frivilliga överenskommelser. Men regeringen vill eller vågar icke! För mig framstår det som en otrolig räddhåga att regeringen ej ens vågar ge *upplysning* om vad en av alla eftersträvad antiinflationkamp förutsätter. Är man kanske rädd att det skall tolkas som »påtryckning»? Det är ju något som regeringen är mycket emot, som vi hörde i höstas. Jag vill ställa två direkta frågor till finansministern:

1) Anser herr statsrådet konjunkturinstitutets antagande med en inkomsthöjning av 2 000 miljoner kronor väsentligen överdriva den utveckling, som kan befaras, om regeringen fortsätter med sin nuvarande passiva hållning?

2) Om en inkomsthöjning av denna storleksordning inträffar, medan varutillgången ej väsentligt ökas, vilken grund har regeringen för antagandet att den planerade beskringen av investeringarna med 300 miljoner kronor skulle vara tillräcklig att återställa en redan förut rubbad samhällsekonomisk balans?

På regeringssidan påstås det att vi från oppositionen ej framlagt något alternativ till regeringens program. Det är ogrundat tal. Vi ha anvisat en väg,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

genom vilken förståelse skulle kunna skapas i alla folkgrupper för en sådan begränsning av den totala investeringen och av inkomsthöjningen i pengar, att den totala efterfrågans tillväxt skulle kunna starkt begränsas. Det centrala i vårt program på denna punkt är att alla grupper bibringas insikten om var gränserna för vårt lands ekonomiska möjligheter gå, vilket lättast kan ske vid en rundabordskonferens. Regeringen däremot vägrar att påtaga sig sin del av denna vägledande och samlande uppgift. I stället söker man framställa oss i oppositionen som motståndare till reallöneförbättring, fastän man vet — det ha vi nu herr Wigforss' ord på i statsverkspropositionen — att nominella inkomsthöjningar ej i och för sig höja den reala levnadsstandarden. Regeringens passivitet är så mycket mer oförklarlig som 27-punktsprogrammet har ett klart uttalande av förpliktande innebörd till förmån för prisstabilitet — eller ännu hellre prissänkning — och en lönepolitik som är förenlig därmed. Jag har flera gånger ställt frågan hur regeringen uppfattar sin förpliktelse att söka förverkliga detta programuttalande men utan att få något egentligt svar. Denna tystnad är värtalig.

Den tredje huvudpunkten i ett rationellt antiinflationsprogram gäller sparandet. Finansministern rör sig här med front tal utan att därav draga några praktiska slutsatser. Enligt min mening är det närmast till hands liggande, att regeringen avstår från att framlägga sådana skatteförslag, som direkt avskräcka från sparande. Men herr Wigforss med sin förhöjda förmögenhetsskatt och kvarlåtenskapsskatt gör tvärtom, vilket jag strax skall återkomma till. Vidare borde man överväga åtgärder till direkt uppmuntran åt sparandet, särskilt det mindre penningsparande som direkt skadas av inflation. Sist men icke minst skulle ett samlat program för antiinflationsskampen, som sättes i gång med all energi, kunna öka förtroendet för penningvärdet och därmed även sparandet. Herr Wigforss tyckte mig i sitt anförande nyss underskatta denna synpunkt och inbjöd i stället till någon samling för sparandeökning utan att ange andra medel än att vi skulle låta bli att tala om inflationsrisken. Jag vill för min del understryka att den psykologiska effekten av åtgärder mot inflationen beror mycket på om de ingå i ett led i ett energiskt handlingsprogram. För min del vill jag inte ens utesluta en viss räntehöjning som beståndsdel i ett sådant program. Den psykologiska verkan av en reduktion av kapitalvärdena kan nämligen under vissa förutsättningar vara av betydelse. Men jag är alltså motståndare till räntehöjning som en mera isolerad åtgärd.

Den ekonomiska politik jag här kort antytt skulle — om den understöddes av alla betydande politiska grupper — sannolikt kunna hejda inflationen. Om den ej visade sig tillräcklig, finge ett allmänt och organiserat sparande övervägas, dock endast som sista utväg.

Ingen torde kunna bestrida att inflationsproblemets kärnpunkt är en begränsning av efterfrågan, så att den ej växer snabbare än varutillgången. Jag har här något utförligare än i höstas presenterat ett program för åtgärder i denna riktning. På en regering som ej vågar handla — därför att en del åtgärder ej äro populära — faller ansvaret för en olycklig utveckling. Man kan ej som finansministern gör trösta sig med att en snabb framtida produktivitetstegring skall göra andra åtgärder överflödiga. Ty en produktionsökning stegrar ej blott varutillgången utan även inkomsterna, varför den samhällsekonomiska balansen förbättras endast i den mån dessa inkomster ej bli använda för inköp, d. v. s. sparas. — Med beklagande måste jag konstatera, att regeringen — trots att herr Wigforss nu kommit underfund med och upp-repar en hel del som oppositionen sagt i fjol — saknar ett förtroendeingivande handlingsprogram, med andra ord saknar den handlingskraft, som erfordras för genomförande av erforderliga åtgärder.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Förts.)

Herr Wigforss efterlyste i sitt anförande för en stund sedan nya uppslag, nya vapen i statens hand i kampen mot inflationen. Men finansministern vet ju att det ej är där skon klämmer. Farbara vägar finnas, om vårt folk vill beträda dem. Uppgiften är att förena alla grupper — företagare, jordbrukare, arbetare och andra — att gå dessa vägar, d. v. s. begränsa sina anspråk på investeringar och inkomstökningar. Detta är uppenbarligen endast möjligt genom en samtidig avvägning, så att ej en grupp riskerar att komma i ett relativt ogynnsamt läge genom att just den gruppen accepterar förutsättningarna för framgång i kampen mot inflationen. Om *alla* acceptera dessa förutsättningar, ländes det alla till fördel. Vem är det då som skall samla alla grupper till överläggningar om möjligheten av en enig linje, om inte regeringen? Regeringen inbjuder nu partierna till överläggningar. Folkpartiet är gärna med på sådana överläggningar. Man skulle kunna säga att diskussionen under det senaste halvåret, bland annat i kamrarna, varit en form för dylika överläggningar. Mera förtroliga former kunna ju också användas. Något hemligt material som kan sätta problemet i nytt ljus finnes emellertid näppeligen att framlägga. Utrymmet för diskussion mellan partierna om nya metoder är nog rätt begränsat. Vi förutsätta därför att ämnet för överläggningarna ej begränsas utan omfattar *samtliga* förutsättningar för en stabilisering av prisnivån. Vad som behövs är framför allt inte nya sakkunnigutredningar eller partipolitiska diskussioner utan, som jag flera gånger understrukt, samling av alla grupper inom och utanför riksdagen, vilkas handlingar påverka inflationsutvecklingen. Jag kan inte tänka mig att regeringen i längden kan undgå att kalla till en dylik samling.

Efter denna kritik vill jag gärna erkänna det som ett framsteg på ett annat område av den ekonomiska politiken, att regeringen helt kapitulerat i fråga om exportpriserna på svenska exportvaror. Herr Wigforss snuddar vid lämpligheten av en högre värdering av dessa. I somras och höstas ville regeringen i stället framtinga en prissänkning vid export. Det står väl nu klart för envar i denna kammare, vilket kapitalt misstag det var, när statsrådet Ericsson offentligen krävde en prissänkning på massa och papper med 14 procent och när regeringen sedan ett par månader — visserligen utan framgång — fasthöll vid kravet på en prissänkning med 5 procent. Att regeringens fullständiga reträtt senare under hösten och dess accepterande av industriens krav på oförändrade priser av det socialdemokratiska huvudorganet utlades som en stor triumf för regeringen, tillhörde de mera muntrande inslagen i fjolårets politiska debatt. — Jag tillåter mig hoppas att liknande misstag från regeringens sida inte skola göras vid tillrättaläggandet av 1947 års exportpolitik.

Det *statsfinansiella läget* sådant det kommer till uttryck i budgeten för innevarande och nästa finansår är starkare än de flesta torde ha väntat — låt vara att detta är en avspeglning av den rådande extrema högkonjunkturen och därför en osäker grund att bygga på i en bedömning på längre sikt. Under innevarande år 1946/47 är budgeten balanserad, och finansministern synes härav draga den slutsatsen, att ingen köpkraftssterilisering äger rum, som motverkar inflationstendensen. Staten drar ju ej in fler pengar än den ger ut igen. Detta herr Wigforss' resonemang kan ej vara riktigt. Till statskassan inflyter visserligen under första halvåret i år endast *fyra* månaders inkomst- och förmögenhetsskatt. Men skattebetalarna slippa sannerligen ej undan med detta. De få betala *sex* månaders skatt. Två månaders skatt få de erlægga före den 1 juli utöver vad som hinner inflyta till statskassan. Det gör närmare 300 miljoner kronor av köpkraft, som ej blir använd, vilket verkar bromsande på inflationstrycket. De som i fjol hävdade att vi ej hade råd att slopa omsättnings-skatten vid årsskiftet ha blivit vederlagda av utvecklingen.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Vad nästa finansår beträffar så visar det betydande överskottet riktigheten av den ståndpunkt folkpartiet hävdade i fjol sommar, när vi vägrade att anse som självklart att en sänkning av inkomstbeskattningen för flertalet medborgare nödvändiggjorde en motsvarande höjning av andra skatter. Vi förklarade oss villiga att pröva läget på våren 1947 men ville ej i förväg binda oss för skattehöjningar. Man ser nu att dessa ej äro nödvändiga av statsfinansiella skäl, då det ju beräknas bli ett överskott av 334 miljoner kronor. — Måhända invänder någon att de av finansministern föreslagna höjningarna på större inkomster, förmögenheter och arv äro erforderliga för åstadkommande av ett stort budgetöverskott, vilket kan motverka inflationstrycket. Denna invändning är emellertid ohållbar. Skatter, som tagas från förmögenhet och sparande och som ej väsentligt minska konsumtionen, utgöra intet vapen mot inflationen. Det är just vad dessa skattehöjningar göra. I stället för att minska konsumtionen torde en skattepolitik av denna art framkalla en känsla i vida kretsar att det föga lönar sig att spara. Verkan blir då lätt en ökning, ej en minskning av konsumtionen. Att i vår besluta sådana skattehöjningar vore därför redan av detta skäl oklokt. Jag vill slå fast, att dessa skatter inte kunna ha någon som helst plats i en antiinflationspolitik.

För övrigt skall jag i dag ej gå närmare in på dessa även ur andra synpunkter mindre välmotiverade förslag. Vad den konfiskatoriska kvarlåtenskapsskatten beträffar vill jag emellertid framhålla en sak. Detta skatteförslag lades ej före valet öppet fram för folket, och det socialdemokratiska partiet kan därför ej anses ha mandat att genomföra en så genomgripande åtgärd. Jag erinrar om överenskommelsen, att ingen grupp i skatteberedningen skulle referera vad de andra grupperna föreslagit, ty det var fråga om förslag, som då ännu inte voro på något sätt definitiva. Den offentliga debatten hade endast till förfogande det av de socialdemokratiska ledamöterna gjorda referatet, som beträffande kvarlåtenskapsskatten var till ytterlighet knapphändigt och därtill något vilseledande, då det gav intrycket, att skatten å förmögenhet av viss storlek skulle bli blott hälften så stor som den i verkligheten blev. Man talade nämligen om skatten på halva förmögenheten när den ena maken dör, men tycktes förutsätta att den andra maken aldrig skulle dö utan skulle ha evigt liv här på jorden. Man kan spekulera över orsakerna till detta märkliga beteende, men faktum kvarstår. Under sådana omständigheter är ett uppskov med frågan om kvarlåtenskapsskatten ett demokratiskt anständighetskrav.

Även vad de övriga skattehöjningsförslagen beträffar är det enligt min mening i högsta grad behövt, att en verklig belysning åstadkommes av deras samhällsekonomiska verkningar innan beslut fattas. I själva verket innebära de tillsammans en konfiskation av praktiskt taget hela avkastningen av kapitalet i händerna på personer med nämnvärda förmögenheter, om de samtidigt ha arbetsinkomster. Därtill kommer sedan en konfiskation av en stor del av kapitalbeloppet vid dödsfall. En sådan skattepolitik syftar uppenbarligen till att undergräva förutsättningarna för det enskilda näringsliv, som lagt grunden till och utvecklat vårt välstånd genom att en decentraliserad kapitalbildning gett enskilda initiativ fria arbets- och utvecklingsmöjligheter. Det vore ärligare om man på regeringshåll öppet erkände detta. För övrigt är det förvånande hur ringa uppmärksamhet finansministern ägnar frågan om vårt skattesystems hållbarhet inför en dylik påfrestning och de nationalekonomiska förlusterna av allt s. k. skattetänkande och minskad arbetsvilja och initiativkraft. Det förefaller, som om herr Wigforss ej alls ville se dessa ting. Han stirrar sig blind på en inkomsttjänning, som tydligen är ett mål i och för sig, även när den alls inte förbättrar utan i längden försämrar de breda lagrens läge. Även vi i det parti jag representerar hoppas på och vilja medverka till en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Förts.)

större jämnhet i inkomstfördelningen, men den bör komma till stånd genom att nationalinkomstens stegring i främsta rummet kommer de breda lagren till godo och ej genom en skattepolitik, som drives in absurdum. Den bör ej begränsas till de politiskt välorganiserade grupperna, utan gälla alla folkgrupper. Folkpartiets arbete för avskaffande av omsättningsskatten får ses mot bakgrunden av denna vår inställning.

Den skattepolitik, som finansministern föreslår, drabbar för övrigt ej blott de större kapitalägarna utan även de mindre spararna. Som jag i pressen framhållit skulle en person med 4 000 kronors inkomst och 20 000 kronor i förmögenhet till det allmänna få erlægga 44—45 % av räntan på en eventuell kapitalökning, om sparmedlen placeras i sparbank mot 2½ % ränta. Enligt min mening bör i detta fall en väsentligt lägre skattesats gälla. Jag anser, att reservanternas i skatteberedningen här gärna kunde ha stannat för en ännu lägre siffra än de gjort. För övrigt är det angeläget att särskilda åtgärder vidtagas, som i skattehänseende giva spararna en bättre ställning, en fråga till vilken jag hoppas få återkomma.

Medan jag uppehåller mig vid skattefrågorna, vill jag fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att det nya skattesystemet väntas ge 150 milj. kronor mer än det gamla skulle ha gjort vid samma inkomstläge för skattebetalarna. Detta beror dels på att skatten beräknas å löpande års inkomst och dels på att inkomsterna väntas komma att bli mera fullständigt skattebelagda och skatterna bättre inbetalda. I finansministerns budgetförslag i fjol januari saknades hänsyn till detta förhållande, och mitt påpekande därav lyckades ej framkalla något intresse från herr Wigforss därför. Han underlät t. o. m. att ta hänsyn därtill i sin sexårsplan på våren. Ansåg finansministern det måhända onödigt att dra uppmärksamheten till att det nya systemet innebär en väsentlig skatthöjning för många människor? Vare härmed hur som helst, så är det ett ytterligare skäl till att man icke nu bör kompensera den ifrågasatta sänkningen av skattesatserna för inkomstbeskattningen med en höjning av det slag skatteberedningen föreslår och som, vilket jag förut angivit, varken är statsfinansiellt eller penningpolitiskt motiverad.

Herr talman! Låt mig till sist säga några ord om valet i Fryksdalen och dess resultat. Detta har i den socialdemokratiska pressen utbasunats som en stor framgång, alldeles särskilt som en personlig framgång för statsminister Erlander, som är född i denna trakt och gjorde sig besväret att två gånger under en vecka resa upp dit för att valtala. Hur stor blev nu framgången? Jo, det socialdemokratiska partiet minskade sin procentuella andel av väljarkåren med bortåt 1 %. Man har i sanning inte stora anspråk på valsegrar på socialdemokratiskt håll, när man är nöjd med en dylik tillbakagång. Herr Erlander själv tillhör de nöjda och säger: »I striden mellan regering och opposition avgick regeringen avgjort med segern.» I själva verket ökades de tre oppositionspartiernas absoluta röstetal — ökningen kom nästan helt och hållet på bondeförbundet — mer än socialdemokraternas röstetal ökades, och den relativa tillbakagången var ungefär lika stor. Regeringssegern måste alltså ha bestått i kommunisternas frammarsch. När detta utlägges som en personlig seger för statsministern, kan man ej annat än erinra sig hans bragelöfte i höstas att helt eliminera kommunistpartiet. Har statsministern nu ändrat mening, eller är det så att han i tysthet har exproprierat hela kommunistpartiet och därför är så belåten? Men skämt åsido. Socialdemokraterna riktade i valkampanjen i Fryksdalen av referatet att döma sin beskjutning mot oppositionen långt mera än mot kommunisterna. Resultatet — att kommunisterna starkt ökade sin andel av väljarkåren — måste ha kommit som en kalldusch för stats-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ministern. En mera eftertrycklig dementi på farbarheten av den politiska väg han utstakade — den vänliga övertalningen som skulle övertyga kommunisterna om att de voro överflödiga — kan knappast tänkas. Är manne statsministern efter detta beredd att lägga om kursen och försöka effektivt bekämpa kommunismen, vilket knappast kan ske på annat sätt än genom att göra klart för Sveriges folk vad som döljer sig under den kappa med demokratiskt snitt, under vilken kommunismen döljer sitt sanna diktaturbeundrande och därför — enligt min terminologi — odemokratiska väsen? En av detta partis ledande män — herr Holmberg från Göteborg — gjorde nyligen ett par uttalanden, som härvidlag äro nog så belysande. »Vi skola endast inskränka friheten i samhället när det är nödvändigt för att bekämpa baksträveriet», sade han. Ingen betvivlar väl kommunisternas förmåga att som »baksträveri» i ett givet läge beteckna allt som de vilja undertrycka, liksom de visat stor förmåga att i termen fascism lägga in mycket vidsträckta begrepp. I sanning en mycket upplysande deklaration. Herr Holmberg uttalade också att man i Ryssland, där arbetarklassen tagit makten, har lika litet behov av något annat parti än det kommunistiska, som vi i Sverige ha behov av en särskild lag mot slavhandel. Onekligen ett intressant försvar för enpartisystemet! Samma resonemang kan vid behov tillämpas annorstädes.

Socialdemokratiens ovillighet att taga upp en verklig kamp med kommunismen beror troligen bland annat på ovilligheten att störa tendenserna till en båda partierna omfattande allians i arbetet mot oppositionspressen under devisen »Ut med borgarpressen ur arbetarhemmen». Observera att man inte säger »in med arbetarpressen i arbetarhemmen». Man vågar inte lita på arbetarnas fria val. Nej, hela kampanjen är upplagd som en påtryckning på arbetarna — i detta fall vågar man sig på påtryckningarna — och de arbetare som infinna sig på arbetsplatsen med en oppositionstidning i fickan stämplas som illojala. I fackföreningsresolutionerna, som antagas med den karakteristiska hundra-percentiga enighet vi lärt känna så väl från andra länder under det senaste årtiondet, säges det att fackföreningarna skola »vidtaga erforderliga åtgärder» för att få ut borgarpressen ur arbetarhemmen. Man vill tydligen beröva svenska arbetare deras rätt att som envar medborgare i vårt land prenumerera på och läsa vilka tidningar de behaga. Vi ha i Sverige tankefrihet, yttrandefrihet och tryckfrihet. Böra vi inte också ha »läsfrihet», för att använda chefredaktör Hamrins uttryck? Jag ställer den frågan till regeringen: anser ni att svenska folket bör ha denna läsfrihet, utan att människor bli stämplade som illojala eller svarta får när den utnyttjas? Observera vilka distinktioner man gör i den nu pågående propagandan. Diktaturflirtande kommunisttidningar är man på socialdemokratiskt håll med om att göra propaganda för — de kallas för arbetartidningar — men alltigenom demokratiska och liberala eller andra icke socialistiska tidningar äro inte tillåtna. En kampanj av denna sort bottenar uppenbarligen i en bristande förståelse för den medborgerliga frihetens innebörd i ett demokratiskt land. Den rimmar illa med talet om att man bekämpar kommunismen och verkar mera förberedelse för allians med det parti, som väl inte socialdemokraterna vilja beteckna såsom pålitligt demokratiskt. Åtminstone har man många gånger för med den förre statsministern i spetsen förklarar, att man icke betraktar kommunistpartiet på det sättet. Det vore av värde att höra, vilken ställning man nu intar.

Överhuvud taget göra sig mycket underliga föreställningar gällande inom regeringspartiet och dess press beträffande dagens politiska debatt. Man beskyller oppositionen för att medvetet arbeta för ett litet mindretals intressen, och man bestrider att vi i försvaret för enskilt näringsliv handla på grund av vår ärliga övertygelse om dettas förmåga att ge hela folket en högre levnads-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

standard och större medborgarfrihet än det socialistiska systemet. När vi kritiserar socialismen men alls ej bestrida, att till exempel herr Wigforss är ärligt övertygad om dess lyckobringande verkan, då svarar man inom regeringspartiet med påståendet, att vi äro i tjänst hos skumma intressen. Vi ha på vårt håll underlåtit att ta upp denna i och för sig oanständiga uppläggning av den politiska debatten till kritik. Jag tror inte det tjänar mycket till. Men när regeringspartiet inför den kritik, som från vårt håll riktats mot regeringspolitiken och särskilt mot vissa statsråds sätt att sköta sitt uppdrag, svarar med rop om » förföljelse », då måste man reagera. Det är ni på regeringssidan som i föredrag och press försimpla debatten genom att under ett par år rikta absurda beskyllningar mot oppositionen! På vårt håll har man i stort sett avhållit sig från att svara med samma mynt. Enstaka överord i pressen ändra ej detta omdöme. Ja, får jag be talesmännen för regeringspartiet att tänka på de uttryckssätt i den politiska debatten som använts på ansvarigt håll inom oppositionspartierna beträffande regeringens politik. Jämför sedan detta med de även från ledande håll inom socialdemokratien kommande beskyllningar, att oppositionen bara går storfinsansens ärenden o. d. Gör en sådan jämförelse, mina herrar, och ni skola inte skratta!

Det vore säkert bra om herrar socialdemokrater ville frigöra sig från den förföljelsemani, som närmast är löjeväckande och skadlig för det politiska meningsutbytet. Kanske skall den självbesinning som kräves härför leda till det resultatet, att liksom vi erkänna att er socialistiska politik är grundad på en verklig övertygelse, så skola också ni erkänna detsamma om vårt arbete för det sociala samhälle med enskilt näringsliv vi föredraga. Ty det är detta som först och främst fordras, för att vi här i landet skola få den anständiga politiska debatt, som statsministern nyligen efterlyste.

Må det vara mig tillåtet att tillägga en sak. De i pressen omskrivna olyckshändelser, som finansministern varit utsatt för i skattehänseende, ha enligt den mening jag företräder ur politisk synpunkt ingen betydelse. Förtroendet för herr Wigforss' personliga integritet berördes ej därav. Jag markerar detta endast därför att jag i många avseenden har anledning att kritisera finansministerns politik och ej vill möta motargumentet att man på vårt håll angriper finansministern personligen.

Enligt mitt sätt att se beror den sanna demokratien i ett samhälle inte bara på styrelseformerna. Det finns något som är lika viktigt: den demokratiska andan. Den förutsätter bland annat att allt arbete accepteras som lika fint. Det kräves också att alla medborgare få utöva sina demokratiska rättigheter utan att hindras av påtryckningar och att individens väsentliga frihet skyddas. Demokratisk anda innebär även respekt för andras politiska åskådning och erkännande av motståndarnas goda vilja. Den förutsätter vilja och förmåga att se samhällsproblemen ur vidare synpunkter än den egna gruppens. Allt detta är i väsentlig grad en uppfostringsfråga, där skolor och andra bildningsinstitutioner kunna och böra göra sina insatser men där de politiska partierna ha sin stora uppgift och sitt ansvar. Jag inser mer än väl att detta icke är lätt för ett parti som det socialdemokratiska med dess historiska belastning av klasskampsföreställningar och materialisk historicuppfattning att helt absorbera denna liberala humanism. Säkert tar det också emot i en del gammalkonservativa kretsar. Den politiska riktning jag företräder ser som en av sina angelägnaste uppgifter att i vardagens politiska gärning verka för en humanistisk demokrati av detta slag.

Herr Pehrsson-Bramstorp: Herr talman! Under höstriksdagens remissdebatt fingo vi en lång akademisk föreläsning om utfallet av landstingsvalet förra

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

året. Jag sade den gången att jag tyckte, att vi kunde avstå från den debatten för att hänskjuta den till ett annat forum. Innan omvalet i Värmland skedde, framhöll man i en viss tidningspress, att utgången av detta val skulle bli en barometer på den politiska utvecklingen. Då förmodligen valutgången inte blev sådan, som man från det hållet hade räknat med, har man sedan menat, att detta val hade mindre betydelse, och det stämmer fullständigt med min uppfattning. Då nu herr Ohlin i slutet av sitt anförande berörde detta val, kan jag instämma med honom i så måtto, att om man från socialdemokratiskt håll är tillfredsställd med utgången, så beror det väl på statsministerns uttalanden under höstriksdagen att han ville försöka åstadkomma en samverkan mellan de socialdemokratiska och kommunistiska partierna, och om det lyckas på det sättet att kommunisterna bli något fler, så spelar det inte så stor roll ur socialdemokratisk synpunkt.

Jag skall emellertid inte här syssla med sådana saker, som egentligen höra hemma inför annat diskussionsforum. Utan att svartmåla måste jag säga, att jag tycker att det ekonomiska läget i vårt land ter sig så pass besvärligt, att vi böra försöka i den mån det är möjligt bidra med sådana uppslag, som äro möjliga utan att fortsätta orättvisan mot vissa gruper. Man säger från regeringen, att oppositionen kritiserar men har inga förslag att komma med. Jag skall försöka lämna något bidrag. År 1942 genomförde vi dock ett pris- och lönestopp, som såg ut att kunna rädda oss ur inflationistisk utveckling.

Då man läser statsverkspropositionen i år måste man säga, att finansministern där tar väsentligt allvarligare på tingen än vad man vill tro att han tidigare gjort. Vad som inte minst förvånar är, att statsministern oreserverat ansluter sig till finansministerns uttalanden. Detta förvånar därför att statsministern så sent som strax före jul förmenade, att det inte var någon risk med den ekonomiska utvecklingen, att det inte var något krisartat i denna utveckling. Då nu statsministern utan vidare underskriver finansministerns uttalanden i statsverkspropositionen, så har ju en väsentlig förändring inträffat i statsministerns uppfattning om det ekonomiska tillståndet i vårt land, och ingen kan i högre grad än jag hälsa detta med tillfredsställelse.

Att det ekonomiska tillståndet inte är bättre än vad som kommer till uttryck i statsverkspropositionen utan snarare tvärtom, det uppfattar jag som tydligt, då finansministern i anförandet här i dag understryker, att läget är allvarligt och att det kan bli ännu allvarligare, om vi inte hjälpas åt med att göra någonting. Finansministern nämnde också, att partiledarna varit kallade av regeringen till en första överläggning för att diskutera den ekonomiska utvecklingen och vad som egentligen är att göra för att vända denna utveckling i en tillfredsställande riktning. Jag vet inte om jag skall säga, att finansministern gjorde detta uttalande för att lugna svenska folket en smula. Han vill säga att vi, om det nu blir möjligt att genomföra, skola försöka åstadkomma ett slags system, där vi genom förnuftiga resonemang skola komma fram till en förnuftig anordning, så att inte utvecklingen får löpa fritt. Jag tror, att detta är ett lugnande moment, och från det parti jag representerar äro vi säkerligen beredda att under beaktande av olika synpunkter resonera igenom det hela för att — rädda det sjunkande skeppet är kanske för mycket sagt — rättare att få bättre hand över den ekonomiska utvecklingen.

Då pris- och lönestoppet infördes 1942 voro vi fullt på det klara med att vissa åtgärder voro nödvändiga, därest vi skulle kunna fullfölja en sådan ekonomisk politik, som alla riksdagens partier hade varit eniga om alltifrån krigets början. Jag tillhörde ju den gången regeringen och hade därför anledning att inom denna diskutera de olika synpunkterna. Det gjordes då mycket hårda ansatser för att jordbrukets priser skulle sänkas i större utsträckning än

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

som skedde. Alla de subventioner, som utgått under missväxtåren, försvunno visserligen, men man ville dessutom sänka priserna på andra, för den stora delen av jordbruket viktiga produkter. Jag menade då, att en förutsättning för att så skulle ske var en verklig översyn över industriprisernas utveckling.

En stor del av den svenska industrien hade nämligen enligt mitt förmenande redan då kriget började ett väsentligt försprång när det gällde den ekonomiska bärigheten, och jag gissade rätt då jag sade, att om den stora del av industrien — vars prisutveckling blir avgörande för sänkningen eller höjningen av jordbrukets produktionskostnader — för någon tid framåt uppvisade relativt goda vinster, stora avskrivningar på sina anläggningar och investeringar, så måste detta obetingat medföra, att den stora gruppen av industriarbetare skulle göra anspråk på att få del av dessa relativt stora vinster. Så blev ju också fallet. 1944 började lönerörelserna och inte minst diskussionerna om lönefrågan, sedan finansministern i ett föredrag i Göteborg gjort vissa uttalanden rörande sina synpunkter på löneutvecklingen.

Jag tillhör inte dem som mena, att det är en större risk för inflation om den totala inkomsten delas upp på ett flertal. Det förhåller sig självfallet på det sättet att en större grupp människor då får större köpkraft än om lönerna hållas nere, men i vilket fall som helst blir det ju inte mera pengar som svenska folket kommer i åtnjutande av med mindre produktionsvolymen ökar. I varje fall är det för mig fullkomligt förstäeligt, att de grupper som ha sin gärning i industrien göra anspråk på att även få den rättmätiga del av inkomsterna från dessa företag, som dem tillkommer. Detta kan inte ske på något annat sätt än genom överläggningar mellan industriledningarna och arbetarna.

Vad som är farligt är naturligtvis att detta medför ökade priser på varorna. Då statsrådet Sträng i ett interpellationssvar till mig före jul betygade att inga som helst prishöjningar komma att medgivas, fann jag det tillfredsställande, men jag kan i dag meddela, att jag fått kataloger på vissa maskiner och redskap, som visa att priser blivit höjda den 1 septem-1946. Det är inte stora höjningar, men det är ändå höjningar. Jag vill inte här framföra detta såsom någonting särskilt viktigt, ty jag vågar inte säga om dessa maskiner äro av en annan kvalitet än de som noterades i de föregående listorna, men jag vill ändå påpeka tendensen till stigande priser på olika områden. Det betyder mindre utsikt till de förbilligade produktionskostnader, som man från jordbrukets sida nöjt sig med att invänta för att inte bidra till att öka risken för inflation. Det är alldeles självklart att ingen räknar med någonting annat än att vi, om inte hela produktionen skall bli snedbelastad, måste rätta till förhållandena för de näringsgrenar och grupper, som fortfarande äro väsentligt efter, under hänsynstagande till utvecklingen under det senast gångna året.

Då man 1946 på våren fick en förbättring av förhållandena beträffande jordbruket, var det ingen som fann det vara en ur alla synpunkter tillfredsställande lösning, men jag tror man kan säga att det var en lösning, som kunde godkännas med aktgivande på försöket att leda den ekonomiska utvecklingen i rätt riktning. Den ekonomiska utvecklingen har emellertid sedan dess gått så oerhört fort att vad som den gången överenskomms ingalunda representerar en utjämning eller rättelse av förhållandena.

Det myntades förra året från regeringspartiets sida ett uttryck: »Folkets väl går före storfinansens.» Jag skulle vilja säga, att samarbetet mellan den sittande regeringen och storfinansens, såvitt jag kan bedöma det, gått alldeles utmärkt, såvida man med storfinansens menar den stora industrien. Där har utvecklingen gått så som jag här har relaterat, och den utvecklingen

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

har medfört möjligheter till att höja arbetslönerna inom industrien. Dessa höjningar av arbetslönerna ha medfört höjningar av lönerna inom andra områden, och på det sättet har hela skruven kommit i gång, så att man nu står i ett läge, där även finansministern erkänner att vi gemensamt måste sätta in alla goda krafter för att hindra att utvecklingen vidare snedvrides.

Angående de övriga medlen att hindra en sådan utveckling skulle jag vilja nämna en sak. Regeringen har, som finansministern också nämnde i dag, inskränkt investeringsverksamheten beträffande bostadsbyggandet. Det är ju, som man flera gånger har sagt, så att en minskning av investeringarna i byggnadsindustrien i ett sådant läge som det, vi nu befinna oss i, är en av de viktigaste säkerhetsventilerna för att förebygga en inflationsutveckling. Jag skulle emellertid vilja säga, att den minskning som föreslås i statsverkspropositionen enligt min mening inte är tillräcklig för att åtgärden skall få den kraft och verkan som den bör få. Jag tror man kan minska bostadsbyggnadsverksamheten med ytterligare några tiotal miljoner kronor, ty detta är ett område av sysselsättningen i vårt land, som snedvrider hela produktionsutvecklingen på ett särskilt sätt. Det är det högst betalda arbetsområdet, och man kan säga, att arbetarna inom denna bransch ha ett utomordentligt gott samarbete med storfinansens. Det är alldeles självfallet, att ju dyrare byggnaderna bli, ju mera man där får ta ut av hyresgästerna, desto mera stiga de fastigheter, som finnas, i värde. Vi ha visserligen hyresregleringslagen o. s. v., men det är ju så påtagligt hur utvecklingen har gått och fortfarande går.

Då säger man: finns här någonting att göra? Ja, det finns mycket att göra. Här minskar man antalet nya lägenheter i tätorter och större samhällen med fem tusen, men hur mycket minskar man då byggandet på landsbygden? Man begär där för främjande av bostadsbyggandet på landsbygden 10 milj. kronor mindre i anslag. Det sades under höstriksdagen, att man på landsbygden får bygga praktiskt taget som man vill, men det är inte riktigt. Ett fall från mitt eget härad har jag fått mig bekant av den anledningen att vederbörande fått sin ansökan till arbetsmarknadskommissionen, som tillstyrks av länsarbetsnämnden, avslagen. Det gällde att bygga ett bostadshus, i vilket skulle inrymmas butikslokaler för vanlig affärsverksamhet och även en mjölkaffär. I de större samhällena finns det ju möjlighet att inreda sådana affärslokaler i praktiskt taget var och varannan byggnad. Men i detta samhälle, en liten by, ha i en framställning som underskrivits av ett 50-tal människor understrukits svårigheterna. De hade minst tre kilometer till närmaste mejeri, där de kunde köpa mjölk. Då avslår man i arbetsmarknadskommissionen en sådan begäran! Vem som helst kan ju begripa att ett sådant system innebär, att man bäddar i förväg för stora grupper människor och hälsar dem välkomna till tätorterna, då man gör det omöjligt för dem att existera och bo ute i byarna.

Jag tillhör inte dem som vilja dra upp en klyfta mellan städer och landsbygd, men jag tillhör dem som tro att både den ekonomiska och den kulturella utvecklingen lida mycket men av att landsbygden tunnas ut i alltför stor utsträckning. Det medför självfallet en belastning på dem som bli kvar, det blir även sämre möjligheter till undervisning o. s. v., vilket landsbygdens ungdom såväl som annan behöver för att bli skickad att leda utvecklingen i den näring, som är en av de viktigaste för landsbygden, nämligen jordbruket, men också i andra näringsgrenar. Jag skulle vid detta tillfälle vilja framföra dessa synpunkter och uttala den förhoppningen, att regeringen härvidlag tar hänsyn till de behov, som föreligga på landsbygden, och inte

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

uteslutande tänker på att åstadkomma nya och bättre bostäder — som visserligen äro mycket behöfliga — inom de stora samhällena. Jag tycker det är en brist, att verkligen människor i de större samhällena skola behöva betala så orimliga hyror för dessa små bostäder. Sådana orimliga hyror förekomma ju trots hyreskontroll, hyresreglering etc. Åtminstone av den inkomst, som tidigare varit den vanliga för normalfamiljer, är det en för stor andel som går till hyror. Man kan ju säga, att man av den anledningen skulle bygga i ännu större utsträckning, men det är ju en fråga som måste diskuteras med hänsyn till de ekonomiska möjligheterna och allt vad därtill hör.

Ur denna synpunkt förefaller det mig angeläget att bostadsförhållandena på landsbygden bättre tillgodoses, men det finns även andra saker som måste åstadkommas för att göra det möjligt för människorna att leva där. Det kan väl åtminstone alla som bo i de mera avlägsna byarna betyga. Det framgår ju även av kommunikationsdepartementets huvudtitel, där man talar om det behov som finnes av enkla bygdevägar och ödebygdevägar. Man begär emellertid en mycket liten bråkdel av allt detta. När man ställer det i samband med de 450 eller 460 milj. kronor, för vilka det skall uppföras bostadslägenheter i de tätbebyggda samhällena, frågar man sig om inte den politiska ledningen hjälper till, inte allenast att snedvrیدا den ekonomiska utvecklingen, utan även att snedvrیدا hela samhällsutvecklingen. Dessa vägar kunna många gånger anläggas av bygdens eget folk, av de människor som ha nytta av dessa enkla vägar. Därigenom skulle dessa människor få möjlighet till bättre kontakt med kringliggande orter och samhällen. Det skulle enligt mitt sätt att se vara oerhört nyttigt, om kommunikationerna på den svenska landsbygden kunde utvecklas till det bättre, så att samverkan och samarbetet med tätorternas och städernas befolkning kunde bli bättre än för närvarande. Det vore säkerligen till båtnad för alla, om kontakten här kunde bli betydligt bättre än den är.

Jag skall i detta sammanhang även beröra det förslag, som föreligger till ändrade former för statsbeskattningen. Jag — och även det parti jag representerar — tillhör ju dem, som äro fullt medvetna om att skatterna måste tagas ut efter bärkraft, och i den mån förslaget innebär en lättnad för inkomsttagare intill en viss inkomst, är det enligt vårt sätt att se rimligt. Det är självfallet, att det kan kännas hårt för den som har en inkomst på t. ex. 30 000—40 000 kronor att betala relativt mycket i skatt, men vi få ju ändå erkänna att han får mera kvar för sitt eget och sin familjs behov än den, som har 12 000—15 000, även om den senare får en skattelindring. Följaktligen kan jag säga, att vi inte ha någon erinran mot denna del av förslaget. Sedan kan ju den i förslaget inlagda särskilda förmögenhetsskatten diskuteras. Under de nuvarande förhållandena är det enligt mitt sätt att se önskvärt — och jag tror att finansministern delar den uppfattningen — att inte sparandet upphör, och jag tror att man kunde varit något mildare i fråga om den förändring som detta förslag innebär. Vad jag emellertid från mina utgångspunkter framför allt inte kan godtaga är den ändrade arvsbeskattningen, särskilt kvarlåtenskapsskatten. Den kvarlåtenskapsskatt, som föreslagits, innebär bl. a., att staten tar precis lika stor del av förmögenheten, om det finns ett barn i familjen som om det finns sex eller tolv barn. Försåvitt man menar, att det är riktigt att föräldrar försöka spara för att hjälpa sina barn, så gott de kunna, är det väl inte demokratiskt att i fråga om denna kvarlåtenskapsskatt skära alla över en kam. Sedan den efterlevande av makarna tagit hälften, skola ju barnen ha resten, och om det då t. ex. finns tolv barn, spelar kvarlåtenskapsskatten större roll för deras respektive andelar än den gör för den del, som tillfaller en ensam arvinge, d. v. s. hälften av förmögenheten.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Man invänder, att det är fråga om ganska små belopp för förmögenheter på upp till 100 000 kronor därest ena maken lever och får giftorätten. Ja, men det är ju dock så — herr Ohlin har redan varit inne på den saken och jag skall därför inte närmare uppehålla mig därvid — att man bara talar om vad som sker första gången, när en av makarna dör. Man talar inte om den ytterligare beskattning, som sker, då den andra kontrahenten avlider.

Vidare befarar jag, att man så småningom kommer att få gå längre och längre ned i fråga om förmögenheternas storlek. Vi få inte glömma, att de extra inkomster, som staten skulle få genom kvarlåtenskapsskatten och genom en något hårdare förmögenhetsbeskattning, skola tagas till hjälp för att finansiera budgeten, och skulle sparandet börja avtaga på grund av den hårdare beskattningen, blir det ju mindre inkomster för staten, och någon måste ju detta drabba. Kanhända man kan lägga på beskattningen av de större inkomsterna till en viss gräns, men så småningom blir det de mindre inkomsterna som det drabbar. Det är nog också något, som man bör ha klart för sig, innan man accepterar ett sådant här förslag.

Det är också en annan synpunkt beträffande kvarlåtenskapsskatten, som jag vill peka på. Om t. ex. en förmögenhetsägare med fyra barn ger sina barn en akademisk utbildning, som gör att barnen inom samhället, det må vara i statlig eller enskild verksamhet, kunna få en sådan ställning, som tillförsäkrar dem god lön och en tillfredsställande pensionering — regeringen har ju i årets statsverksproposition bebådadt en undersökning av hur man skall kunna förbättra pensionerna — då har ju denne förmögenhetsägare redan tillgodosett sina efterlevande på ett sätt, som inte den förmögenhetsägare kan göra, vars barn inte ta någon akademisk examen, utan i stället bli sådana yrkesutövare som jordbrukare eller hantverkare etc. men som kanske ändå utföra en Gudi behaglig gärning, till nytta för samhället. I det fallet får man betala kvarlåtenskapsskatt på denna orörda kvarlåtenskap.

Då kanske finansministern säger, att om förmögenheten är 100 000 kronor uppgår ju inte kvarlåtenskapsskatten till mer än 1 250 kronor. Men det avgår ju ytterligare ett lika stort belopp, när den andre av makarna avlider, och vid förmögenheter på över 100 000 kronor bli ju skattebeloppen betydligt större. Jag tror inte alls, att det är någon livsviktig sak, att det samlas miljardförmögenheter i vilken utsträckning som helst. Men sådan som penningvärdets utveckling liksom den ekonomiska utvecklingen överhuvud taget blivit, kan det uppstå ganska stora svårigheter, när t. ex. ägaren till ett mindre industriföretag, en hantverksrörelse eller ett jordbruk dör och arvingarna skola övertaga företaget. För att ta den sortens företag, som jag bäst känner till, nämligen jordbruken, kan jag som ett exempel nämna ett jordbruk på 60 tunnland i den provins, där jag hör hemma. Ett sådant jordbruk torde för närvarande taxeras till cirka 100 000 kronor, och inventarierna kunna uppskattas till 25 000 kronor — jag tänker då närmast på ett jordbruk på slättbygden, men ligger det i skogsbygden, tillkommer ju skogens värde. Om nu en sådan gård råkar vara skuldfri — det är kanske inte så många, som äro det, men alltid finns det väl någon — blir det alltså fråga om en förmögenhet på 125 000 kronor, som skall delas mellan, låt mig säga de fyra barnen i familjen. Jag tror att vilken som helst av kammarens ledamöter eller av regeringens ledamöter, som skulle övertaga ett jordbruk under sådana förhållanden, med det kapital, som efter den tänkta kvarlåtenskapsskatten skulle tillfalla var och en av dessa arvingar, snart skulle inse vilka svårigheter som här möta. Är det riktigt, att dessa arvingar, bara därför att de inte ha fallenhet för akademiska studier — de behöva ju inte vara obegåvade för det — utan vilja ägna sig åt jordbruk eller något annat praktiskt yrke, skola be-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

höva, för att klara kvarlåtenskapsskatten och dessutom den på var och en av dem belöpande arvsskatten gå till staten och skaffa sig lån? Ty vända de sig till en bank och vilja låna, måste in-teckningarna ligga så högt, att de inte kunna få lån annat än mot borgen, d. v. s. den förste får skriva på för den andre, den andre för den tredje, o. s. v., någonting som även jag under mitt inte alltför långa liv kunnat se de tråkiga följderna av för den ene efter den andre, med sådan kedjeborgen. Skall det vara nödvändigt att åstadkomma ett sådant tillstånd, därför att man tycker, att man nu skall klämma till och genom en skärpt arvsbeskattning skaffa staten inkomster, som för ögonblicket uppgå till omkring 40 milj. kronor men som säkerligen komma att minska så småningom, vilket gör att man får gå allt längre ned i fråga om förmögenheternas storlek, kanske till 20 000 kronors förmögenhet? Det är en sådan utveckling, som jag inte kan finna vara önskvärd.

Man har ju inte minst från socialdemokratiskt håll under senare år erkänt, att det är värdefullt med en så självständig och fri bondebefolkning som överhuvud taget kan tänkas. Jag tror också för min del, att en sådan befolkning har stort värde för vår befolkningsstruktur överhuvud taget liksom för utvecklingen i sin helhet inom landet, och jag måste därför vädja till finansministern att ta frågan om kvarlåtenskapsskatten och kanske i viss mån även frågan om förmögenhetsskattens utökande under mycket noggrann omprövning, innan förslaget presenteras för riksdagen.

Bland de reformer, som i övrigt bebådas, märkas barnbidragen. Detta är en reform, som vi inom vårt parti länge ivrat för. För en del år sedan motionerade ett av partierna här i riksdagen om att de skattefria avdragen skulle bli högre, men jag har inte kunnat sälla mig till dem, som anse att man bör gå den vägen. Det finns ju inkomsttagare, som inte alls få del av de skattefria avdragen, och vi ha därför menat, att det är riktigare att slopa de skattefria avdragen och införa ett system med barnbidrag. Det gäller ju här att försöka skipa så stor rättvisa som möjligt, och när man från det socialdemokratiska partiets sida använder uttrycket att »hela folkets väl går före storfinansens», så förmodar jag, att man med »hela folket» avser alla medborgare, oavsett om de äro tjänstemän, industriarbetare eller något annat.

Vidare ställes i utsikt ett förslag om den framtida jordbrukspolitiken. Inom det parti, som jag representerar, se vi givetvis med tillfredsställelse, att denna fråga får en sådan lösning, att linjerna för jordbrukspolitiken ligga klara för en längre tid framåt. Under de svåra år, som nu gått, ha väl samtliga medborgare här i landet kommit till klar insikt om den betydelse, som vår jordbruksproduktion har, och jag hoppas att detta intryck skall kvarstå på ett sådant sätt, att den lösning av frågan om jordbrukspolitiken, som nu kan emottas, skall möjliggöra en sådan utveckling att vi inte, om det än en gång skulle blåsa upp till strid mellan olika nationer, skola på grund av bristande möjligheter att själva klara vår försörjning bli underkuvade eller få känna att vi äro beroende av vissa makter.

Jag vill till sist bara tillägga en önskan om att regeringen måtte med något mer allvar ta på frågan om den ekonomiska utvecklingen och att alla måtte få hjälpas åt — vi äro för vår del beredda att medverka, i den mån det är oss möjligt — för att åstadkomma en sådan ordning, att inte den ekonomiska utvecklingen, när nu kriget är slut, skall leda till samma olyckliga tillstånd som den ekonomiska utvecklingen efter förra världskriget gjorde. Jag tror att det i olika avseenden är nödvändigt med en samverkan, men det skall inte vara en samverkan, där oppositionen kommer med alla förslag, utan regeringen får väl också försöka göra en positiv insats därvidlag. Och äro regeringens förslag goda, utgår jag ifrån att oppositionen mycket noggrant över-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

väger, om den inte kan gå på regeringens linje. Förefalla däremot regeringens förslag halsbrytande ur oppositionens synpunkt, kan naturligtvis inte oppositionen lämna sin medverkan. Jag tror dock, att vi skola finna den rätta vägen för en tillfredsställande ekonomisk utveckling.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Fast**: Herr talman! Innan jag övergår till mera aktuella ämnen, vill jag inledningsvis säga några ord om läget i allmänhet.

I trontalet uttalas den förvissningen, att vårt folk livligt hoppas, att Förenta nationerna, till vilket världsförbund Sverige nyss givit sin anslutning, skall med framgång kunna fullfölja sin uppgift att stärka det internationella samarbetet och trygga freden. I detta önskemål instämmer säkerligen utan några meningsskiljaktigheter även den svenska riksdagen.

Ännu är det emellertid långt kvar till ett förverkligande av president Roosevelts vackra program om mänsklighetens befrielse från nöd och fruktan. Under det gångna året har åtskilligt inträffat, som kommit förhoppningarna att vackla, men det har också förekommit sådant, som vittnar om segermakternas allvarliga önskan och strävan att lösa de stora tvistefrågorna. Med hänsyn till problemens storlek och svår Lösbarhet måste man utrusta sig med tålmod och vara glad över att det dock rör sig i rätt riktning. Att tonen i debatten mellan segermakterna ibland varit ganska sträv, bevisar icke blott de stora motsättningar, som otvivelaktigt äro rådande, utan också det förhållandet att man kommit till insikt om att man icke inför världen bör söka dölja allvaret i motsättningarna.

I den mån som världskriget med sina efterverkningar öppnat ögonen på människorna för det internationella beroendet, borde man kunna påräkna ett vidgat intresse för internationella spörsmål. Men man borde också kunna påräkna ett vidgat intresse för de medborgerliga och demokratiska problemen. Utan att demokratin äger en fast förankring bland folken och fått taga sig uttryck i folkens politiska ansvar, kan det icke skapas en grundval för en varaktig fred ute i världen.

Även om vi icke kunna öva något större inflytande på de internationella rådslagen, hoppas jag dock att vår svaga stämna skall ljuda till förmån för humanitet och rätt samt att vi skola söka mildra motsättningarna mellan folken och efter måttet av våra krafter deltaga i återuppbyggnadsarbetet ute i den sönderslagna och blödande världen.

I detta nya internationella läge är det naturligt, om vårt land utvidgar och stärker sin diplomatiska och handelspolitiska representation. Den nation, som först kan återknyta mer varaktiga förbindelser för sin utrikeshandel, har ett försprång, som andra nationer kunna få svårt att taga igen. Jag är därför alltjämt övertygad om lämpligheten av det nu ingångna ryska handelsavtalet, och jag hoppas, att detta avtal skall kunna genomföras utan några störande friktioner.

Under fjolåret hade vi glädjen att få fatta beslut rörande två av de mest betydelsefulla socialvårdsfrågorna, nämligen folkpensioneringen och den obligatoriska sjukförsäkringen, reformer som givetvis dock ännu icke kunnat föras ut i levande livet. Men när dessa reformer kommit till tillämpning, tror jag att vi utan överdrift kunna säga, att vårt land befinner sig i täten bland de nationer, som ha en välordnad socialvård.

I det av regeringen deklarerade reformprogrammet på socialvårdens område ingå emellertid också andra integrerande reformer, som ännu icke äro färdigut-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

redda och som därför måst anstå till en senare tidpunkt. Bland dessa reformer märkas bl. a. en socialvårdslag, som skulle ersätta den nuvarande otidsenliga fattigvårdslagen, omarbetning av lagen om ersättning för skada i arbete, arbetslöshetsförsäkringen, hjälpen till barnfamiljerna och effektivare former för statens stöd åt bostadspolitiken.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att regeringen nu har för avsikt att framlägga förslag till allmänna barnbidrag och en förbättrad bostadsförsörjning. Även om meningarna här i riksdagen äro delade rörande utformningen av dessa förslag, är jag övertygad om att det stora flertalet av riksdagens ledamöter finner tiden vara mogen för en radikal lösning av dessa viktiga samhällsproblem. Bostadsbyggandet måste givetvis hämmas av den rådande bristen på byggnadsmaterial och arbetskraft och får därför inte den effektivitet, som en välordnad organisation på detta område under andra betingelser skulle kunna erhålla.

Vår socialpolitik har ju ett bestämt syfte, nämligen att trygga medborgarna ekonomiskt under ålderdomen och vid inkomstbortfall till följd av sociala olyckor samt att verka inkomstutjämnande mellan olika befolkningsgrupper, så att även de ekonomiskt svagare grupperna skola kunna givas trygghet och en rimlig levnadsstandard. Detta är något annat och mer än att blott trygga medborgarna mot uppenbar nöd. Genom fullföljandet av regeringens deklarerade socialprogram omsättes en betydelsefull del av ett socialdemokratiskt program, som för endast något tiotal år sedan betraktades som en utopi eller som en ren dårskap. Sedan programmet blivit genomfört i sin helhet, gäller det att vidmakthålla den vunna sociala standarden och därutöver också sörja för att det ökade välståndet utbredes jämväl till de medborgare, som äga att i någon form åtnjuta samhällets sociala omvårdnad.

Om man i stort sett varit och i fortsättningen blir överens om behovet av en modern och effektiv socialpolitik, får man också vara överens om att taga de ekonomiska konsekvenserna av att bevilja stora belopp, som inte äro engångsutgifter utan som skola betalas år efter år i stigande grad. Det går naturligtvis lätt att i en tid av starkt stegrade inkomster finansiera ett sådant socialpolitiskt program. Även om statsbudgeten över- eller underbalanseras, kommer man inte ifrån att utgifterna i längden måste bäras av medborgarna själva. Även då jag förordat mycket långtgående socialpolitiska åtgärder, har jag predikat, att åtgärderna också ha en utgiftssida. Avvägningen av skattebördan medborgarna emellan blir därför av mycket stor betydelse. Om man vet, vilka intressemotsättningar, som förekomma inom det svenska samhället, förstår man, att det uppstår hetsiga debatter. Alla erkänna sig vara anhängare av systemet med skatt efter bärkraft, men på vissa håll tycks man ha svårt att finna sig i tillämpningen av denna grundsats. Jag vågar bestämt hålla före, att även enligt den socialdemokratiska kommittélinjen blir skatten tyngre att bära för personer med begränsade inkomster än för de stora inkomsttagarna och förmögenhetsägarna. Jag måste säga, att det i dagens läge inte tjänar mycket till att diskutera detaljer i detta kommittéförslag och skiljaktigheter, som kunna förefinnas mellan kommittéledamöterna. Först när remissvaren komma in, kommer regeringen att taga sin slutliga ståndpunkt. Det är tänkbart, att samtliga partier och således även regeringen skola finna det nödvändigt att göra en eller annan modifikation. En sak är säker, nämligen att de skiljaktigheter, som finnas mellan den socialdemokratiska och t. ex. den folkpartistiska linjen, om man bortser från kvarlåtenskapsskatten, inte äro av en sådan storleksordning, att de kunna rättfärdiga den hetspropaganda, som på vissa håll bedrivits gentemot den socialdemokratiska kommittélinjen.

Jag vill också passa på att säga, att varje försök i fortsättningen att göra

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

gällande, att landets finansminister driver en skattepolitik, som det socialdemokratiska partiet nästan motvilligt pressas in på, är fullständigt felaktigt och ju förr oppositionen kommer underfund med detta, desto bättre är det. Jag försäkrar, och jag vågar göra det på partiets vägnar, att de skatteförslag, som finansministern hittills lagt fram, stått i intim överensstämmelse med partiets vilja. Det kommer att bli så även i fortsättningen, att det råder full överensstämmelse i fråga om huvudlinjerna, och detta beror på att finansministern är angelägen att inte operera på egen hand, om han inte vet, att partiet delar hans ståndpunkt.

Det är, herr talman, rent otroligt, vilken roll en tiokrona i ökad skatt åstadkommer, när man går ut från förutsättningar, som inte finns i det levande livet. Trots att man i den våldsamma agitationen i mer än tio år talat om att finansminister Wigforss plundrar ut de rika och dem som bedriva storföretagsamhet i landet, kunna vi konstatera, att de trivts allt bättre och att inkomsterna och förmögenheterna liksom även företagsamheten ha ökat i starkt tempo. Det är emellertid svårt för många medborgare att övergå från ett skattesystem till ett annat, i synnerhet om det nya systemet medför ökade skatter för dem. Påfrestningen blir ibland så stor, att de inte orka tillämpa den politiska bekännelse de i övrigt ansluta sig till. Jag läste sålunda följande i en tidning under gårdagen:

»Svenska folkets urgamla rätt att sig självt beskatta utövas av riksdagen allena... — Det finns emellertid anledning att granska riksdagens beskattningsrätt från synpunkten av författningens anda och inte bara dess ordalydelse. När grundlagen kom till var det uteslutet att riksdagen skulle missbruka beskattningsprivilegiet redan av den anledningen att riksdagen då var det skattedragande folkets representation, som åtog sig själv och sina valmän den skattebördas vartill den samtyckte. Läget har blivit ett annat sedan gradvis en så långt driven skattedifferentiering kommit till stånd att den nuvarande riksdagsmajoriteten beslutar skatter, vilka inte endast belasta fåtalet tyngst utan rent av till övervägande del betalas av andra än majoritetens valmanskår.»

Om detta något dunkla uttalande skall ha någon som helst mening, måste det innebära en längtan tillbaka till den 40-gradiga skalan. När denna tillämpades, kunde man vara säker på att deras intressen, som då voro röstberättigade, verkligen blevo tillgodosedda i skattefrågor. Den tiden är emellertid så absolut förbi, att det inte har någon betydelse, om vissa personer, vilket ju är ganska mänskligt, drömma sig tillbaka till »den gamla goda tiden».

Man kan nog gå ut ifrån att skattefrågan blir en av de dominerande riksdagsfrågorna. Det återstår emellertid att se, huruvida de borgerliga partierna kunna enas om en gemensam linje. Skall man döma av den förda agitationen, måste såvitt jag förstår folkpartisterna sträcka sig längre än de gjort i skattekommittén då det gäller att slå vakt om de stora inkomsttagarnas och de stora förmögenhetsägarnas intressen. Det förefaller mig som om de borgerliga i sin agitation tagit ut ungefär vad som kan tagas ut i denna fråga. Enligt vad jag har mig bekant hörde skattefrågan till de betydelsefullaste frågorna i agitationen före omvalet i Värmland nyligen. Resultatet av detta val blev ju ganska magert för oppositionen och framför allt för det parti, som angav tonen. För det socialdemokratiska partiet medförde valet visserligen ökat röstantal i förhållande till valet i september men en minskad andel av väljarkåren. Emellertid finner jag det ganska naturligt, herr talman, att i en strid som den som fördes i Värmland den tredje gruppen, som liksom får operera vid sidan och därför inte kommer i skottlinjen, blir den som inhöstar vinsterna. Man kan inte heller säga, att den borgerliga opposition, som anger tonen — jag fäster uppmärksamheten på skillnaden mellan det anförande, som hölls av herr

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Förts.)

Pehrsson-Bramstorp, och de anföranden, som hölls av herr Ohlin och herr Skoglund — gjort några vinster, såvida man inte anser en röstökning för kommunisterna som en borgerlig vinst.

Herr Ohlin angav i sitt anförande några procentsiffror, och jag trodde han skulle fortsätta den beräkning han gjorde i en debatt under fjolåret, då han räknade ut, när det socialdemokratiska partiet skulle ha sjunkit till oppositionsställning och folkpartiet tillsammans med andra borgerliga partier skulle inneha ledningen och sitta i regeringen. Herr Ohlin uraktlät emellertid att fullfölja denna procenträkning i dag. Jag tror han får rucka litet på den beräkning av tidpunkten, när regeringsansvaret skall bäras av den nuvarande oppositionen, som han gjort tidigare.

Vid bedömandet av statsskatternas fördelning mellan olika inkomstklasser bör man inte glömma, att de kommunala skatterna och sålunda även landstingsskatten utgår efter proportionell skala. Om man tager i betraktande, att landstingen i allt högre grad få överta och åtminstone delvis bekosta sådant, som måste betraktas såsom statsuppgifter, kommer landstingsbeskattningen att bli synnerligen tyngande för många medborgare. Jag vet emellertid, att det möter nästan oöverstigliga svårigheter att göra landstingsskatten progressiv, och därför måste man låta staten påtaga sig en större andel av bland annat sjukvården, som hör till de största utgifterna för landstingen. Man måste emellertid se till, att dessa ökade statsbidrag utgå efter enkla regler och icke kringskära landstingens fria provnings- och beslutanderätt. Jag vill uttala en förhoppning, att den av Kungl. Maj:t för utredande av denna fråga tillsatta kommittén snabbt skall fullfölja sitt arbete och att regeringen därefter framlägger förslag i ärendet för riksdagen.

Under fjolåret fördes så många debatter om inflationsfaran och medlen att bekämpa en inflation, att det inte torde vara så mycket att tillägga vid detta års riksdag. Alla som yttrade sig i dessa debatter, möjligen med undantag för kommunisterna — jag hade inte tillfälle att höra deras huvudanföranden — ansågo, att en fara för inflation förelåg redan då, och voro angelägna om att motarbeta en inflationistisk utveckling. Så långt var man överens i fjol och så långt är man väl överens i dag också. Regeringen har förut liksom i dag genom finansministern givit uttryck åt den åsikten, att en sådan fara föreligger och att vi måste diskutera vad som kan göras för att bemöta denna fara. Finansministern har bland annat i uttalandet över finansplanen tagit upp detta problem. Det visar sig, att man i stort sett är överens inte blott om de föreliggande riskerna, utan även om orsakerna till dessa risker. Man borde därför snabbt kunna övergå till att diskutera motåtgärderna, men det kanske till syvende og sist är här som motsättningarna finnas, även om de dölja sig bakom många olika talesätt. Jag har aldrig fått något riktigt grepp om vad det är den borgerliga oppositionen vill nå fram till, och kanske med undantag för ett par punkter har jag fortfarande en lika oklar uppfattning härom, sedan jag lyssnat till de anföranden, som hållits i dag. Man klandrar regeringen för att den uraktlåter att vidtaga effektiva åtgärder, men åtminstone tidigare har man inte själv kommit med något annat förslag än förslaget om inkallande av en rundabordskonferens. Man vidhåller alltså kravet på inkallandet av en sådan konferens, men när den nu tycks stå inför sitt förverkligande, förmenar man, att den måhända kommer för sent. Jag skulle vara mycket intresserad av att höra, huruvida man ämnar lämna något klart svar på finansministerns inbjudan att delta i överläggningar, vilka givetvis måste betraktas såsom förberedande och som eventuellt kunna utvidgas till att omfatta även andra än representanter för partierna. Bondeförbundet har lämnat ett klart besked, och höger eller folkparti har åtminstone inte svarat nej. Jag vill fästa upp-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

märksamheten vid herr Ohlins uttalande, att regeringen försöker kasta över ansvaret på oppositionen. Om man vill samarbeta och göra en verklig undersökning av inflationsproblemet, är inte detta den rätta utgångspunkten, ty i så fall får man handla förbehållslöst och inte utnyttja konferensen i partipolitiskt syfte.

Regeringen har alltså inlett de första åtgärderna för att få en sådan konferens till stånd. Det är klart, att innan regeringen blandar in den öppna arbetsmarknadens parter, måste den inte blott ha väl organiserat konferensen, utan även sett till att ingripandet i den mån det behöver företagas sker vid en sådan tidpunkt, att det icke åstadkommer någon skada för samhället. De borgerliga ha, åtminstone tidigare, ansett att ett förhinderande av mera väsentliga löneökningar på den öppna arbetsmarknaden är det effektivaste, ja till och med det enda verkligt godtagbara medlet mot inflation. Om man studerar den borgerliga pressen, finner man en rad uttalanden om att lönefrågan har den största och väsentligaste betydelsen på den öppna arbetsmarknaden. Varken finansministern eller någon annan socialdemokratisk talare har förnekat, att arbetslönerna spela en viss roll när det gäller att hålla prisnivån stabil. Men om man på den borgerliga sidan lägger huvudvikten vid lönefrågan, då måste jag säga, herr talman, att de borgerliga vaknat något för sent. Jag erinrar om att riksdagen under fjolåret var enhällig när det gällde att ge de statsanställda kompensation för dyrtiden och de lägst avlönade grupperna en standardförbättring. Därefter ha landstingen och kommunerna justerat lönerna för sina anställda i huvudsaklig överensstämmelse med de principer, som riksdagen tillämpade på de statsanställda. Kan man då gå till industriens och jordbrukets arbetare och säga, att eftersom de utgöra den största arbetargruppen, som bär upp produktionen och därmed också skatteunderlaget, få de finna sig i att inte få någon inkomstförbättring? Om man dessutom tar hänsyn till det lönestopp, som gällt sedan 1942 och som visserligen inte avsett de sämst ställda grupperna, men som dock verkat återhållande på deras möjligheter att erhålla löneökningar, måste jag säga, att de borgerligas ståndpunkt är fullständigt ohållbar. Enligt dessas åsikt skulle man på ett tidigare stadium ha beslutat sig för en sådan linje, men då hade man också fått ta konsekvenserna av att hålla prisnivån nere, hela den tvångsdirigering och tvångshushållning, som man måst företaga för att nå fram till detta mål.

Jag beklagar, att avtalsläget sannolikt blivit påverkat av vissa politiska spekulationer, som gjort det svårt att få underhandlingsarbetet i gång. Jag uttalar den ärliga förhoppningen, att arbetsmarknadens parter i nuvarande läge känna sitt ansvar och göra sitt yttersta för att undvika förödande arbetskonflikter, som i sista hand måste gå ut över samhället och därmed över partierna själva. Jag anser det självklart, att lönerna på den öppna marknaden inte kunna höjas över den gräns, som riksdagen dragit för statstjänarnas löner, och jag tror att man inom den svenska fackföreningsrörelsen har ögonen öppna för den saken.

Jag vill passa på tillfället att säga, att man vid diskussionen om dessa frågor omedelbart framhåller, att statstjänarna, liksom kanske också de kommunalanställda, fått vänta länge på sina löneregleringar, vilket ju inte är fullt riktigt, medan det inom industrien gjorts upprepade lönejusteringar. Även om så skulle vara fallet, har jag under senare tid tagit del av så mycket lönestatistik, att jag måste förklara, att mycket stora delar av de svenska industriarbetarna äro mycket lägre avlönade än de som äro i samhällets tjänst. Detta framgår också utav att man, om man utannonserar en plats, till exempel i landstingets eller kommunens tjänst, får från överkvalificerat folk inom industrien sådana mängder ansökningar, att man har svårt att bland allt ma-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

terialeet välja ut den allra bäste. Nu får ingen ta detta till intäkt för att jag inte skulle ha varit med om och medverkat till ökningen av statstjänarnas löner. Jag gjorde det med glädje, ty jag ansåg det vara riktigt, och även därför att jag vid den tiden ansåg, att det inte var någon fara för inflation. Jag ansåg att statstjänarna endast fingo den procent, som borde tillkomma dem med hänsyn till produktionsökningen och den allmänna inkomstökningen. Men, herr talman, har man varit med om att säga A måste man enligt mitt förmenande också vara beredd att säga B, och även om det skulle leda till vissa svårigheter måste dessa bemästras. Ty det går inte att säga, att eftersom ni tidigare ha sackat efter och haft ett lägre löneläge få ni nu också visa er återhållsamma.

Man har på den borgerliga sidan sökt framställa läget så som om regeringen sttit med armarna i kors och inte gjort någonting. Trots det anförande som finansministern höll och trots de uttalanden som äro gjorda till finansplanen sade herr Ohlin, om jag inte missuppfattade hans yttrande, att regeringen alltjämt intar denna passiva hållning.

Jag tror att denna bild, som man velat ge av regeringen med armarna i kors, är en fullständigt felaktig bild av läget. Den innebär ju att man förnekar värdet av den investeringskontroll, som har pågått i det här landet och över vars hårdhet så många ha klagat. Den skulle betyda att man inte fäster någon vikt vid den ransonering som förekommer i fråga om viktiga förnödenhetsvaror och varor, på vilka det råder framträdande brist, liksom att man inte heller sätter något värde på den faktiska kontroll, som ju ändå utövas i visst avseende i fråga om vår export och import. Därutöver kommer ju finansministern nu med en icke oväsentlig överbalansering av budgeten, varigenom det sker en sterilisering av en viss del av köpkraften. Finansministern själv anser att denna överbalansering borde ha varit större och att marginalen för densamma borde ha varit tryggare. Jag är livligt övertygad om — och riktigheten härav har också framgått av anförandena i dag — att om finansministern föreslagit en större överbalansering, skulle detta säkerligen ha mötts av mycket starkt motstånd. Såsom framgår av finansministerns anförande här i dag liksom också av hans uttalanden till finansplanen, är man beredd att vidta ytterligare skärpningar av de åtgärder, som redan tillgripits, liksom också att göra en omprövning rörande behovet av ytterligare åtgärder samt att man nu med intresse avvaktar vad oppositionen kunde ha att komma med.

Ja, vad är det som nu framkommit i detta avseende i dag? Jo, om jag riktigt drog ut vad jag trodde skulle vara konsekvensen, när herr Ohlin talade om sparverksamheten, så föresvävade det honom att man borde tillgripa ett tvångssparande inom det svenska samhället. Jag vill inte göra något uttalande härom för egen del, det är ett uppslag som man väl får pröva i vanlig ordning. Däremot märkte jag att det skett en åsiktsförskjutning i ett annat avseende. Det var en ny, positiv linje, som man tidigare inte hört talas om. Herr Ohlin var ju under fjolåret bestämd motståndare till att man skulle höja räntan. Men i dag märkte jag att herr Bagge hade till sin propos från i fjol fått en anhängare i herr Ohlin, ehuru givetvis under de förutsättningar som denne här angav, nämligen att åtgärden i fråga skulle ingå som ett led i ett större sammanhang, d. v. s. den skulle inte vara en fristående åtgärd. Detta hade han inte behövt tillägga, eftersom vi redan ha i tillämpning en hel rad av sådana anordningar, som avse att vara inflationshämmande.

Låt mig säga, herr talman, att gent emot de nya åtgärder som väntas och som redan ha genomförts och som man alltjämt, även inom oppositionen, anser nödvändiga, har det ute i landet drivits en ganska hänsynslös propaganda,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

som väsentligt försvårat vidtagandet av dessa åtgärder på det effektiva sätt som man har avsett. Låt mig se på byggnadskontrollen och materialtilldelningen — hur har det inte här bedrivits en agitation, som vi som äro riksdagsmän verkligen fått känna utav, då vi mött alla dessa som kommit med sina anspråk och sagt: ja, de där påfunden med alla dessa regleringar och ransoneringar, finna ni verkligen inte tiden nu vara inne att avskaffa dem? Och den ena tidningsartikeln efter den andra har givit underlag för dylik agitation. Man har framställt saken som om åtgärderna rent av vidtagits på grund av trakasseringslusta hos dem som hade att bära ansvaret i detta avseende. Även i riksdagen har man, jag erinrar mig åtminstone två tillfällen, sökt misstänkliggöra denna kontroll. Man påvisade här under fjolåret huru som detta ju inte var något annat än lysande exempel på vart socialismen leder, då den blivit omsatt i svenskt samhällsliv. Därvid förglömmar man totalt att man befinner sig i en bristsituation i fråga om varor och inte i ett normalt läge, och vidare glömmar man också fullständigt bort att regeringen liksom det socialdemokratiska partiet inte är anhängare av dylika regleringsåtgärder, utan att dessa måste betraktas såsom en nödfallsutväg och ett led i inflationsbekämpandet. Det kan enligt min uppfattning inte vara rimligt att tänka sig att man skall genomföra socialismen på det sättet; här är det ju fråga om att mer eller mindre snabbt vidta regleringsåtgärder.

Och hur har man inte bland näringslivets målsmän gått till storms mot priskontrollen, som man menat vara fullständigt meningslös och ineffektiv. Man har sagt att det måste vara avundsjuka som gör att man inte vill tillåta att folk, medan tillfälle därtill ges, skall kunna få tjäna pengar, ty detta leder ju till att även arbetarna til syvende og sidst få högre inkomster. Då man tidigare velat göra gällande att inflationsfaran var så överhängande, borde man enligt mitt förmenande ha varit något mindre pådrivande när det gällde omsättningsskattens slopande. Man borde också ha varit litet mindre pådrivande i agitationen mot de nuvarande tyngande skatterna, som man ju kräver skola lättas inte bara för de grupper som ha de minsta inkomsterna utan ända upp till toppen. Jag skulle kunna fortsätta exemplifieringen av hur man så långt ifrån har varit med om att underlätta de åtgärder som vidtagits, att man i stället gjort motsatsen, men jag skall avstå därifrån.

Nu kan man invända: ja, men socialdemokraterna ha också varit med om dessa åtgärder. Det är alldeles riktigt, men vi ha inte målat inflationsfaran på det sätt som man gjort på den borgerliga sidan, och låt mig, herr talman, för egen del säga att jag tror att läget är sådant, att man skall akta sig för att överdriva dess vådor. Jag har den bestämda förhoppningen att om hela nationen medverkade härtill, så skulle vi på ett hyggligt sätt kunna komma över svårigheterna, och det fortare än man anar. Nu kan ju också ett omslag ute i världen inträffa, ty denna högkonjunktur och denna bristsituation, som vi för närvarande ha i fråga om varor, är inte enbart en svensk företeelse, utan den är förorsakad av internationella förhållanden. Fortare än man anar kunna förhållanden uppkomma, som ganska hastigt kunna omkasta läget.

Den nuvarande situationen är emellertid inte utan sina poänger. När socialdemokraterna liksom regeringen varit motvilliga, och detta av tvingande skäl, att genomföra en tvångshushållning med långt gående centraldirigering av vårt näringsliv och vårt samhällshushåll, har man allt högljuddare ropat på vidtagande av åtgärder. Jag vet inte om man riktigt haft klart för sig vad inskridanden på dessa områden i verkligheten skulle komma att betyda, ty det går inte att driva de satserna och samtidigt börja tala om att nu skall man avskaffa allt kommissionsväsende och all krislagstiftning, o. s. v., o. s. v. Detta innebär, herr talman, att vi få lov att börja på nytt och bygga upp en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

väsentligt effektivare organisation, och det är detta som man på socialdemokratiskt håll har dragit sig för.

Det förslag till förbättrande av jordbrukets förhållanden, som har bebådats av regeringen, har redan av herr Pehrsson-Bramstorp hälsats med glädje. Att detta är en fråga som inte i längden kan undanskjutas äro vi säkerligen alla överens om. Vid riksdagsbehandlingen skall det emellertid bli ganska intressant att se, hur många av kammarens ledamöter som komma att följa industriförbundets rationaliseringslinje, där man således icke godkänner vare sig de föreslagna åtgärderna eller ens själva målsättningen för den svenska jordbruksproduktionen. Herr Skoglund i Doverstorp slutade sitt anförande med att vädja till jordbruksministern att följa anvisningarna från det praktiska livets män. Då tänkte jag: detta kan väl inte innebära att herr Skoglund, såsom själv varande jordbrukare, rekommenderar industriförbundets linje. Det kan väl å andra sidan inte gärna innebära att icke industriförbundet skulle företräda det praktiska livets män. Men kanske jag själv kan lösa motsättningen härvidlag — herr Skoglund menade naturligtvis det praktiska livets män på jordbrukets område!

För egen del vill jag inte göra något annat uttalande än att jag hoppas att det beslut, som riksdagen efter prövning kommer att fatta, varken skall gå efter den extrema rationaliseringslinje, som industriförbundet förfäktar, eller den linje av sentimental romantik som också rekommenderas i denna fråga. Jag uttalar förhoppningen att denna proposition liksom andra propositioner, som beröra större frågor, skall kunna av regeringen framläggas, om inte innan propositionstiden går ut dock i så god tid som det överhuvud taget är möjligt med hänsyn till utredningsarbetet. Med detta, herr talman, yrkar jag remiss till vederbörande utskott av statsverkspropositionen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Enligt ett referat — jag hade tyvärr inte tillfälle vara närvarande i kammaren — har herr Skoglund i Doverstorp bland annat yttrat ungefär följande. Socialministern har utlovat en social mönsterstat till slutet av 1940-talet eller början av 1950-talet. Han har t. o. m. utfärdat inbjudningskort åt utlänningar. Jag skänker allt erkännande åt hans energi i detta arbete, men han borde uttala sig mera försiktigt i denna fråga, ty det föreligger risk för att mycket kommer att stanna på papperet. Bostadsfrågan är ännu icke löst. I Stockholm har ett kommunistiskt borgarråd nödgats framlägga förslag om nödbostäder som de övriga partierna anse undermåliga. Brist på arbetskraft på alla sjukvårdsinrättningar föreligger.

Herr Skoglund stöder sig på referat och rubriker i tidningar efter tal som jag hållit.

Jag skall med anledning av dessa erinringar ifrån herr Skoglunds sida — jag vet inte om jag skall kalla det för kritik i egentlig mening — be att få inför kammaren lägga fram hur jag ser på det sociala reformarbetet och redogöra för de resultat man kan komma till inom de närmaste åren.

Jag har, herr talman, den uppfattningen att till 1948 års riksdag, eventuellt senast 1949 års, sannolikt beroende något på vilken majoritet som finns i den svenska riksdagens andra kammare, skola ha fattats nästan alla de beslut som behöva fattas för att man skall ha ritningen klar till en tämligen fullständig social byggnad. Nu är det ju så att när tidningar referera vad man säger och sätta sina rubriker — jag vill fästa uppmärksamheten på att jag icke har auktoriserat något referat i någon tidning rörande dessa ting — så tillspetsa de gärna vad man har sagt. Om man håller ett tal på låt mig säga en timmes

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tid och detta sammandrages i ett referat på kanske något mer än en halv spalt, så är det självklart att referenten inte kan få med alla de nyanser, alla de reservationer, som talaren kan ha försett huvudlinjen i sitt anförande med.

Det sista tal jag höll om dessa frågor var vid Smedjebackens arbetarkommuns 40-års-jubileum, men jag har inte sagt att vi skulle ha en social mönsterstat färdig 1950. Jag tror emellertid det är riktigt att referatet i tidningarna gick ut på detta; jag har sedermera sett dessa uttalanden kritiserade också på andra håll. Vad jag sade var att någon gång under första hälften av 1950-talet — 1951, 1952, 1953 eller möjligen 1954 — borde vi kunna ha ritningen klar inte bara i form av beslut av statsmakterna och i form av ny lagstiftning, utan vi borde också i det stora hela ha kunnat förverkliga de socialreformatoriska planerna. De äro ju inte i och för sig obekanta, förmodar jag, för riksdagens ledamöter, men jag skall i alla fall nu tillåta mig att något närmare motivera dessa uttalanden. Jag hoppas att de ärade referenterna på läktaren nu observera, att jag inte bara talar om 1950 utan om 1951, 1952, 1953 och möjligen 1954 — jag tror inte att allting är absolut färdigt ens då.

Vad lagen om folkpension beträffar skall den träda i kraft redan nästa år. Lagen om sjukförsäkring skall enligt beslut träda i kraft den 1 juli 1950. Jag förutser att det kan bli fråga om ett ytterligare uppskov, men knappast på mer än ett halvt år. Jag har nämligen den uppfattningen, att det icke skulle vara mycken idé med att i praktiken omsätta sjukförsäkringslagen förrän den nya kommunindelningen är klar. Tidpunkten härför beräknas till den 1 januari 1950. Men den saken är så komplicerad att det kan uppstå svårigheter som medföra, att åtminstone i vissa delar av landet den faktiska indelningen icke blir klar så tidigt som den 1 januari 1950, kanske inte förrän den 1 januari 1951. Jag har den uppfattningen, om också detta icke fått ett klart uttryck i propositionen, att det är ingen idé att organisera sjukkassor i de kommuner, som nu finnas, då man står inför bildandet av större kommuner, som ju var och en för sig skola bli område för en lokalsjukkassa. Det är i och för sig icke någon administrativ omöjlighet att utan att avvakta kommunindelningens ikraftträdande på alla håll ändå sätta lagen om sjukförsäkringen i kraft. Men är det fråga om uppskov på ett halvt år, föreställer jag mig att man skall finna det praktiskt att skjuta på ikraftträdandet.

Avsikten är att till innevarande års riksdag lägga fram förslag om *barnbidrag* och att lägga fram förslag beträffande åtminstone de principer enligt vilka, efter min mening, *den framtida bostadspolitiken på lång sikt bör utformas*.

Herr Skoglund efterlyste särskilt förslag i anledning av socialvårdskommitténs betänkande beträffande ålderdomshemmen och anmärkte, att där om icke något nämnts i femte huvudtiteln i statsverkspropositionen. Jag har överhuvud taget icke yttrat mig om huruvida det skulle komma någon proposition till årets riksdag i detta ämne. Jag kan emellertid nu upplysa om att vi i går haft en departementsberedning i denna sak. Vi kommo då till det resultatet, att det bör läggas fram en *principproposition i frågan om ålderdomshemmen och vad därmed sammanhänger*, även om det är fullkomligt klart, att det kommer att dröja årtal innan dessa principer kunna omsättas i levande livet.

Jag skall tillåta mig — jag brukar icke taga uppmärksamheten särskilt i anspråk under remissdebatterna, åtminstone har jag inte gjort det under de senare åren — nämna några siffror ur socialvårdskommitténs betänkande, som visa storleksordningen av de problem som här äro att lösa. Det finnes enligt dessa uppgifter — de äro kanske icke alldeles fullständiga — 688 sinnesjuka

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

på ålderdomshemmen, låt oss säga i runt tal 700. Om man skulle bygga ett sinnessjukhus eller bygga ut ett sådant för att mottaga dessa cirka 700 sinnessjuka, skulle det bli ett sjukhus med omkring 1 400 personer, om jag tar med den personal som kräves för skötseln av de sinnessjuka och för administrationen av sjukhuset. Det betyder, att man enbart för det ändamålet har att bygga minst för, jag skulle tro med nuvarande byggnadskostnader, 15 miljoner kronor. Det finnes 1 993 personer, alltså nära 2 000, som behöva vård på vårdhem för lättskötta sinnessjuka. Härför kräves en betydande utbyggnad av de anstalter av detta slag, som vi ha här i landet. Detta klientel är alltså nära tre gånger så stort som antalet mera svårt sinnessjuka, och det är klart, att det kommer att ta tid att göra erforderliga utbyggnader. Jag vet att Sidsjöns sinnessjukhus, för vilket planen var uppgjord redan 1933 eller på hösten 1932, inte blev färdigt förrän tio år därefter. Det finnes nu på ålderdomshem 678 personer, som behöva vård på anstalter för sinnesslöa. Detta förhållande kräver också lösandet av ganska betydande byggnadsfrågor. Det finnes 1 197 personer på ålderdomshemmen, alltså utom dem som äro sinnessjuka och sinnesslöa etc., som äro i behov av vård på hem för kroniskt sjuka. Det finnes personer på ålderdomshemmen, som äro svårhanterliga och störande för omgivningen, de äro gudskelov inte så många, men de utgöra 328 personer. Enligt socialsjukvårdskommittén finnas 208 personer på ålderdomshem, vilka behöva vård å annan speciell anstalt än anstalt för kroniskt sjuka etc. Vidare finnes det 1 631 mera varaktigt sängliggande personer beträffande vilka socialvårdskommittén icke utan vidare vill förorda att de skola till hem för kroniskt sjuka. Jag kom vid prövningen av denna speciella punkt till samma resultat som socialvårdskommittén.

Men även om det alltså kommer att ta lång tid, innan det hela blir klart, kommer jag till den ganska bestämda uppfattningen, att *kommunerna redan nu borde få besked om hur statsmakterna tänka sig utvecklingen på detta område*. Jag har icke tagit ställning till alla punkter i socialvårdskommitténs förslag, men vad själva uppdelningen av klientelet på ålderdomshemmen beträffar kommer, såvitt jag nu kan se, ganska säkert socialvårdskommitténs linje att helt följas. Det blir alltså en sådan proposition.

Den andra punkten varom det råder mera tvekan hur den skall utformas gäller *moderskapsbidragen*. Jag hoppas att en proposition skall bli färdig redan till innevarande års riksdag på denna punkt, så att man även på detta område får alla linjer klara. Det är ej meningen, att det skall dröja lång tid med ikraftträdandet av denna lag. På detta område finnas ju heller inga byggnadsfrågor att lösa.

Jag vill nämna, att vi i sammanhang med de allmänna barnbidragen *måste fatta beslut om den nya utformningen av barnbidragen till änkor och invalider*. Det ligger i sakens natur, att dessa senare bidrag ej kunna bestå orubbade, alltså vara som de äro i dag, när man inför allmänna barnbidrag, varav även änkor och invalider få del.

Vad är det som kommer att återstå att göra? Ja, det som återstår, och enligt min mening är det viktigaste, det är *att ordna för änkorna i landet*. Jag måste säga, att det icke kan vara tillfredsställande med nuvarande lösning av frågan om änkepensionerna. Jag har samma mening i detta avseende — jag vet icke om detta gäller det positiva, men i varje fall gäller det det negativa — som ett par motionärer i denna kammare utvecklat i en motion. Det kan icke vara tillfredsställande att en person som blir änka vid 54 års ålder icke får någon änkepension alls. Om mannen skulle ha avlidit ett år senare hade änkan fått pension från 55 till 67 års ålder, vid vilken sistnämnda tidpunkt hon ju själv får ålderdomspension. I denna fråga ha vi icke någon lös-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
ning klar, och den frågan kan icke komma upp till 1947 års riksdag. Jag hoppas emellertid att så skall ske till 1948 års riksdag.

Beträffande *arbetslöshetsförsäkringen* har jag ännu icke fått förslag från socialvårdskommittén. Vad den *sociala olycksfallsförsäkringen* angår föreligger icke heller något förslag från denna kommitté. Man kan följaktligen i dessa frågor icke förvänta någon lösning i lagstiftningens form och icke i någon annan form heller förrän till 1948 års riksdag.

Om förslaget till ny arbetslöshetsförsäkringslag komma meningarna eventuellt att bli delade, även inom arbetarrörelsen. Det behövs ju icke några längre förberedelser för att sätta sådana lagar i kraft. Man behöver kanske ett eller ett och ett halvt år för att övergå från frivillig till obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Hur därmed förhåller sig, kan emellertid icke med säkerhet bedömas nu.

Jag vill icke ha sagt att allting härmed är klart. Men nog tror jag att man kan påstå, att det icke finnes några *allvarligare* luckor i den sociala uppbyggnaden i vårt land sedan hela den serie av nydaningar och reformer blivit genomförd, även om inte allt blivit fört ut i det praktiska livet. Folkpensioneringen, barnbidragen, moderskapsbidragen, den nya olycksfallsförsäkringslagstiftningen, som även skall omfatta yrkessjukdomar, änkepensionerna etc., dessa stora delar av detta sociala lagstiftningsarbete böra kunna genomföras åtminstone den 1 januari 1950.

Beträffande sjukförsäkringen har jag redan talat om att det möjligen kan bli fråga om ytterligare ett halvt års uppskov, vilket skulle betyda att den bör kunna träda i kraft senast 1951. Om det finnes möjlighet därtill bör man, det är klart, låta den träda i kraft den 1 juli 1950, men jag reserverar mig som sagt för de praktiska svårigheterna i samband med den nya kommunindelningen.

Beträffande ålderdomshemmen kommer det med fullkomlig säkerhet att föreliggande brister ännu 1951, 1952, ja till och med 1953, helt enkelt därför, att man icke till den tiden har kunnat genomföra det stora nybyggnadsprogram som erfordras. Det är detta förhållande som gjort att jag icke tidigare kommit till klarhet om hur man vid detta års riksdag skall ställa sig med anledning av det förslag som innehålles i socialvårdskommitténs betänkande rörande ålderdomshemmen.

Så kommer jag till bostadsfrågan. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att om man skall följa den allmänna tankelinjen i sociala bostadsutredningens förslag och införa hyresrabatter för tvåbarnsfamiljer, måste till rätten att erhålla hyresrabatt knytas villkor rörande bostads kvalitet, utrymme och utrustning. Under nuvarande förhållanden kommer det att dröja rätt länge innan man får upp bostadsbeståndet så att det blir möjligt för fattiga familjer att flytta in i en bostad, som man kan godkänna och som fyller villkoren för lämnande av hyresrabatt. Det är en mycket sorglig konsekvens, men enligt min mening kan staten icke driva en bostadspolitik, som leder till att man lämnar pengar utan hänsyn till huruvida statens politik driver fram en standardförbättring eller ej. Jag bryr mig icke om de nuvarande svårigheterna, de skola dock icke bli eviga — jag hoppas att min kollega statsrådet Ericsson är ense med mig om att byggnadsutredningen är ett oting, som så snart som möjligt bör avskaffas, fastän väl ingen kan spå om tidpunkten då det faktiskt är möjligt att göra det. Alltså det skall skapas ett mycket stort antal bostäder, när man en dag får bristen på byggnadsmaterial hävd och man icke behöver taga andra hänsyn än sådana som att sysselsättandet av en stor arbetarstam i denna industri icke får innebära en tillfällig ansvällning av byggnadsarbetarkåren. Jag misstänker att det i ett mycket stort antal svenska städer finns gamla bo-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

stadsbestånd. Om mina önskemål betyda någonting skall en sanering ske, varigenom det äldre bostadsbeståndet sättes i stånd och moderniseras så att det kommer upp till den nivå att hyresrabatt kan medgivas för de familjer som bo där. Men det är klart att jag icke vågar räkna med en mycket snabb utveckling. Varken första eller andra året kunna vi bygga så mycket att vi täcka bostadsbristen. Om ett par år härefter böra vi dock kunna bygga så mycket att bostadsbristen kommer att hävas. När så skett återstår saneringsarbetet och det nybyggande som skall möjliggöra även för de fattiga familjerna i detta land att bo i en välutrustad och tillräckligt rymlig bostad.

Riktigt stora resultat av denna bostadspolitik kan man knappast vänta förrän om 10 år.

Så ungefär ser jag på denna utveckling. Nu skall man icke tro att jag är blind för att det icke kan uppstå hinder som vi icke nu känna till. Jag vågar icke så absolut lita på att vi komma att ha en evig högkonjunktur i detta land, men å andra sidan kan ett socialt program, utformat på detta sätt, knappast genomföras eller bestå om icke samhället också sörjer för att det finnes full sysselsättning. Förutsättningen är utan tvivel att vi kunna ordna förhållandena så att någon allvarlig arbetslöshetskris icke uppstår. När jag talar om allvarlig arbetslöshetskris, menar jag en långvarig och omfattande arbetslöshetskris. I detta avseende ha statsmakterna sedan några år sökt planera på ett mera tillfredsställande sätt än som skett tidigare. Jag har förhoppning om att det skall lyckas oss förhindra en arbetslöshetskris och att vi skola kunna sörja för praktiskt taget full sysselsättning även under vad som eljest betraktas som en ekonomisk kris.

När alla dessa reformer äro genomförda kommer det säkert att visa sig att det kvarstår en del luckor, men jag tror jag kan hävda, att det icke kan vara fråga om luckor av mera ödesdiger och allvarlig beskaffenhet, utan i stort skola vi väl härmed ha löst de mera svårartade och allvarliga sociala problemen. Om dessa förhoppningar komma att infrias, om riksdagen lika villigt som under 1946 accepterar de nya förslagen till sociala reformer, tror jag det är befogat säga, att vi, om också med brist särskilt på bostadsområdet under första hälften av 1950-talet, faktiskt ändå i stort sett skola ha en social mönsterstat färdig. Jag tror jag kan stå för det uttalandet. Jag förutsätter emellertid att riksdagen och regeringen på alla punkter kunna samlas kring ett program som helt kan genomföras. Jag tror att det skulle vara till stor nytta för vårt folk.

Det förhåller sig så att folkpensionerna, som äro beslutade, kanske icke äro så höga, men de äro i alla fall högre än de engelska folkpensioner som beslutats under labourregeringens ledning. Sjukförsäkringsbidragen och den här enhetspenningen på kronor 3:50 ligga, när det gäller flerbarnsfamiljer, väsentligt över vad engelsmännen vågat sig på att besluta. Jag tror också att vi på det bostadssociala området skola kunna genomföra ting som nog ställa vårt land i spetsen även på detta område.

Somliga kanske icke önska att allt detta skall gå så snabbt eller att det överhuvud taget skall genomföras. Där om vågar jag icke med bestämdhet yttra mig. Men jag har det intrycket av många uttalanden från olika håll och från olika partier, att man är villig att praktiskt medverka till hela programmets genomförande, även om det kommer att visa sig, att man har olika meningar t. ex. beträffande viktiga riktlinjer för bostadspolitiken och kanske också i fråga om barnbidragen.

Herr Skoglund i Doverstorp erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag tillät mig begära ordet, när statsrådet Möller

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

talade om den sociala mönsterstaten. I ett referat i ett marsnummer av *Morgen-Tidningen* heter det: »Före kriget kom utländska studiedelegationer hit, därför att de trodde Sverige var en social mönsterstat. Vi vet inte varifrån de fick sin uppfattning, men om fyra år hoppas vi kunna visa vårt land för nya delegationer och säga: Nu är Sverige en social mönsterstat! Det var socialminister Gustav Möllers slutförhoppning i hans tal vid Stockholms arbetarekommuns konserthusmöte på måndagskvällen.» Jag uppfattar statsrådets yttrande här i dag så, att nitiska partikamrater textat reklamskylten med större bokstäver än han själv önskat och att han tillrådde att man i försättningen sätter rubrikerna något mera försiktigt.

Det väsentliga i socialministerns svar till mig gällde frågan om en bättre vård åt äldre — jag tänker då närmast på de äldre, som måste vistas i hemmen. Den frågan har aktualiserats fast kanske mera på landsbygden än i städerna, och jag anser att detta är en angelägenhet som måste ha förtursrätt framför en del andra sociala reformer. När jag icke såg något i statsverkspropositionen om saken, ställde jag frågan till statsrådet. Jag är fullt på det klara med att detta är en mycket stor fråga, som icke kan ordnas i en handvändning. Jag är nöjd med det svar jag fått av statsrådet och hans försäkran att man utan dröjsmål skall dra upp riktlinjerna för den framtida utbyggnaden. Jag är övertygad om att många kommuner kunna utan något stort byggnadsprogram lösa en hel del av dessa problem bara de få veta hur det bör ske.

Herr statsrådet slutade sitt anförande med att uttala en förhoppning, att åtminstone vad det bostadssociala området beträffade mönsterstaten skulle vara färdig på 1950-talet. Jag vill säga herr statsrådet, att om mönsterstaten i bostadshänseende består däri att man har bostäder sådana som dem, vilka nu byggas för sociala ändamål på en del håll, där man på 40 kvadratmeter skall inrymma 2 rum och kök och badrum och alla andra möjliga bekvämligheter och för detta tar en hyra av 1 000 kronor om året, då ha vi ännu långt kvar till mönsterstaten.

Härpå anförde:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det är alltid svårt att exakt säga, hur stor en bostad bör vara, men bostadssociala utredningen har för sin del föreslagit ett minimum av 50 kvadratmeter för att vederbörande skall bli berättigad till hyresrabatt. Tendensen går emellertid för närvarande i vårt land överhuvud taget mot en utrymmesökning.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Medan kammaren har sin uppmärksamhet inriktad på det anförande herr Skoglund i Doverstorp höll tidigare i dag, vill jag passa på tillfället att säga några ord i anledning av den kritik, som herr Skoglund framställde mot den redogörelse för den tyska propagandan i Sverige under krigsåren, som nyligen har utgivits som ett nummer av statens offentliga utredningar.

Jag vill börja med att säga, att denna utredning väckt ett ganska stort uppmärksande i pressen. Den opinion, som på detta sätt tagit sig uttryck i pressen, har i stort sett blivit av den beskaffenhet, som jag trodde mig kunna förutse, innan redogörelsen befordrades till trycket. Det har stått klart för mig, att detta vore en mycket grannliga fråga och att det vore mycket svårt att på ett sådant här område göra alla i vårt land till lags. Det har ju sedan ganska länge riktats anklagelser mot regeringen, att regeringen försöker bevara mörkläggningsen över den politik, som på vissa punkter fördes under kriget. Man

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ställer krav på klarhet och insyn, man fordrar papperen på bordet. Det har delvis varit för att tillmötesgå ett dylikt önskemål som denna utredning om den tyska propagandan kommit till stånd. När nu denna utredning föreligger så har, såsom jag också trodde mig kunna förutse, kritik riktats mot densamma. Kritiken innefattar, att utredningen är ensidig och missvisande, att den ger för litet o. s. v.; det kräves att utredningen skall kompletteras, man vill ha ytterligare upplysningar o. s. v. Oppositionen företer här en ganska skiftande inställning.

Jag är herr Skoglund i Doverstorp tacksam för att han tog upp frågan i sitt anförande, låt vara att jag icke i alla delar kan inta samma ståndpunkt som han. Herr Skoglunds anförande ger mig nämligen tillfälle att här inför kammarens ledamöter klargöra själva syftet med en sådan här publikation och vidare att redogöra för de principer, som följts vid utredningens utarbetande. Jag vill då börja med att konstatera, att beträffande själva grundsynen på detta problem råder det, såvitt jag kunnat finna, enighet mellan herr Skoglund och mig. Herr Skoglund hade, som han själv sade, ingen invändning att göra mot själva syftet med utredningen. Han sade rent ut, att en sådan här utredning kunde vara nyttig, och han konstaterade, att det fanns mycket att lära av vad som hände på detta område under krigsåren. Jag ber att med tillfredsställelse få inregistrera denna principiella inställning hos herr Skoglund i Doverstorp; jag har samma uppfattning.

Men sedan var herr Skoglund i Doverstorp missnöjd. Han vände sig mot själva det sätt, varpå denna redogörelse utformats. Jag skall därför be att få säga några ord om syftet med densamma och de principer, som följts när den utarbetats. Redogörelsen kom ut för några veckor sedan, men beslutet om dess utarbetande fattades redan, efter vad jag vill minnas, i september månad 1945. Redan då hade man i Schweiz hunnit lägga fram en ganska omfattande och mycket ingående redogörelse för den utifrån dirigerade nazistiska verksamheten i Schweiz, och jag kan sannerligen säga att denna utredning var en mycket mera hårdhänt granskning av de inre schweiziska angelägenheterna under kriget än vad den nu föreliggande svenska utredningen innebär. Varför är det då av intresse att utgiva en sådan här redogörelse för utländsk propaganda? Jag skulle vilja svara, att det beror därpå att en utländsk propaganda är ett väsentligt led i en modern krigsföring staterna emellan. Alla länder, som voro indragna i detta krig, ha bedrivit en omfattande propaganda-verksamhet och lagt ned mycken kraft och stora penningmedel på att göra propagandan så effektiv som möjligt. Denna propaganda har vänt sig icke bara till motsidan och dess folk utan även till de länder, som stått utanför kriget. Den tyska propaganda, som bedrevs i vårt land, var i vissa hänseenden synnerligen intensiv. Den pågick under hela kriget, och den hade en synnerligen mångskiftande och mycket differentierad utformning. Den tyska propagandan var vidare upplagd på det sättet, att det var ganska lätt att identifiera den och att särskilja den från andra förbindelser mellan Sverige och Tyskland. Om jag som exempel tar en sådan propaganda, som huvudsakligen lägger an på att tillhandahålla ett land ett tillrättalagt nyhetsmaterial, förstår var och en hur svårt det är att skära bort det, som är propaganda, och det, som är vanlig nyhetsförmedling. Den tyska propagandan var emellertid med tysk metodik planlagd efter vissa linjer, som vid en kritisk granskning lätt kunde låta sig identifieras. Och sist men icke minst: den tyska propaganda som bedrevs i vårt land under kriget hade synnerligen långtgående syften. Den syftade ingalunda enbart till att hos vårt folk skapa förståelse för Tysklands sak i kriget. Den inriktade sig direkt mot svenska intressen,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

som vi måste anse vitala. Den syftade direkt till att undergräva det svenska folkets motståndskraft under krigsåren och till att göra vårt folk »mjukt» inför Tyskland och dess politik. Jag tror inte, att det är någon överdrift om jag säger detta. Utifrån denna allmänna utgångspunkt ansågs det då vara ett intresse för det svenska folket och för den svenska opinionen, att man skulle lämna en så långt som möjligt dokumenterad redogörelse för denna tyska propaganda, en redogörelse för tyskarnas egna propagandaåtgärder, för hur de konkret utformat sin propagandaverksamhet i olika hänseenden, och vidare ett försök att ge en bild av hur tyskarna sågo på denna verksamhet, att ge en bild av deras förhoppningar och besvikelser och av hur de resonerade och tänkte, när de satte de olika åtgärderna i verket. Vidare ansågs det vara ett önskemål att ge svenska folket en bild av hur mångskiftande denna propaganda var och hur man vände sig till olika befolkningsgrupper i vårt land, och sist men icke minst hur mycket av det, som gav sig sken av att vara ett vanligt kulturellt utbyte och en vanlig upplysningsverksamhet, i själva verket var en metodiskt arbetande tysk propaganda, centralt dirigerad från det tyska propagandaorganet nere i Berlin. Det är icke underligt att många svenska medborgare stodo ganska oförberedda, när de utsattes för en sådan propaganda. Den vanlige svenske medborgaren var fullkomligt ovan att så att säga få fram vad som var propaganda och vad som icke var det. I själva verket är ju den propaganda, som *icke* uppfattas som propaganda utan i stället som ett meddelande av sanna och objektiva upplysningar, den bästa. Om jag alltså redogjort för denna min allmänna inställning är det uppenbart, att det syfte vi ville uppnå var att lämna en redogörelse för hur tyskarna själva arbetade och tänkte och utformade sina åtgärder. Syftemålet var däremot icke på något sätt i första hand att sätta fast några enskilda svenska medborgare för deras deltagande i verksamheten. Det har påtalats i tidningspressen, att jag underkastat redogörelsen en granskning innan den befordrades till trycket. Detta är fullt naturligt, ty ämnet var ömtåligt och man rörde sig delvis med hemligstämplat material. Men mitt syfte med granskningen var i första hand att se till att sådana namn och anvisningar på svenska personer, som kunde verka chikanerande för enskilda medborgare, så långt det var förenligt med utredningens syfte utelämnades. På vissa punkter har detta varit omöjligt, framför allt när det gällt en redogörelse för de tyska åtgärderna att vinna förståelse inom den svenska pressvärlden. Jag vill alltså till sist betona, att det är lärdomarna, som man kan dra av hur en utländsk makt kan arbeta inom ett neutralt land på propagandaområdet under ett krig, som för mig varit det väsentliga. — Det sagda är alltså några ord om vad man velat nå med utredningen och vilka principer, som följts när den utarbetades.

Herr Skoglund i Doverstorp sade i förmiddags att utredningen var ensidig, att den till stor del bestod av ett okontrollerat material och att den återgav tyska rapporter utan någon kritik och motivering. Herr Skoglund utbyggde icke närmare detta sitt resonemang, men jag förmodar att han ser på denna fråga ungefär på samma sätt som en del av de tidningsorgan gjort, som framställt ungefär samma erinringar. I tidningspressen har man på sina håll efterlyst en fullständig historieskrivning över hela detta avsnitt av krigsårens politik. Man har varit missnöjd och sagt, att detta är enbart en katalog över de tyska åtgärderna, ett upprepande och ett återgivande av tyska brev och telegram o. s. v. och att detta icke är tillräckligt. Vad man syftar till är, som jag förut sade, en mera avrundad historieskrivning med omdömen och slutsatser och kritik och allt sådant, som hör till vad man brukar kalla en historisk framställning. Jag vill i det avseendet bara säga, att jag för egen del har

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

en mycket ingrodd misstro mot alla former av officiell historieskrivning, framför allt då om denna historieskrivning inriktar sig på ett tidsskede, som ligger nuläget så nära att en objektiv uppfattning om vad som passerat ännu icke hunnit fullt utkristallisera sig. Denna min misstro mot historieskrivning i officiell form har lett till att denna utrednings syfte och utformning redan från början i mycket hög grad begränsats. Jag har den uppfattningen, att vad man från det allmännas sida skall söka göra, bör vara försök att lämna en om möjligt dokumentarisk framställning om vad som i själva verket tilldragit sig; det är det bästa som man kan göra. Denna redogörelse för den tyska propagandan och dess arbetsmetoder grundar sig på tusentals och åter tusentals meddelanden, telefonsamtal, brev, resonemang, handlingar och tidskrifter o. s. v. Att där gå en uteslutande dokumentarisk väg var på grund av materialets egen beskaffenhet omöjligt. Det återstod då ingen annan utväg än att försöka knyta en redogörelse för de tyska åtgärderna så nära till tyskarnas egna åtgöranden som möjligt, att återge så mycket som möjligt av vad de senare under sin verksamhet här i landet själva sade, tänkte och gjorde och att knyta samman denna dokumentariska redogörelse med så vitt möjligt objektiva återgivanden av fakta så att det hela direkt lämpade sig för en redogörelse. Detta är vad jag menar att en offentlig myndighet skall göra. Själva historieskrivningen, själva omdömet, själva kritiken av källmaterialet är, herr Skoglund i Doverstorp, en åtgärd, som allt fortfarande bör ankomma på den privata företagsamheten.

Herr Skoglund i Doverstorp tog upp ett särskilt fall till behandling. Jag förmodar, att det är ett fall, som är återgivet på s. 38 i den upprättade redogörelsen. När herr Skoglund i Doverstorp skildrade detta fall, tog han, så vitt jag uppfattade honom rätt, ganska starka ord i sin mun. Han anförde till och med bilden av den ärbara kvinnan, som man försöker chikanera därigenom att man omtalar att hon på allmän plats tilltalas av en karl. Men, herr Skoglund i Doverstorp, om själva syftemålet med att man lämnar en sådan uppgift är att konstatera, att karlen är fal i sina tankar och i sitt handlingssätt, då är det ju icke i och för sig ett chikanerande av kvinnan, om man talar om att denne person har förnärat henne genom att tilltala henne. Var och en som läser redogörelsen på s. 38 i utredningen får, så vitt jag kan förstå, ett mycket starkt intryck av att vad man ville skildra, när man gav denna redogörelse, var tyskarnas sätt att arbeta och icke en svensk medborgares sätt att reagera eller handla. Jag skall be att få belysa detta genom att återge en del av vad som står på s. 38. Denna redogörelse står i ett avsnitt, som avhandlar de tyska myndigheternas försök att här i landet starta en opolitisk kulturtidskrift i propagandasyfte. Det heter här: »Att få till stånd en egen tidskrift synes ha varit en av legationens mest omhuldade planer att döma av de under årens lopp återkommande diskussionerna i detta ämne mellan legationen och för saken intresserade svenska kretsar. I oktober 1942 vände sig legationen till flera kända svenskar med förfrågan om de önskade medverka till att förverkliga legationens planer på att utgeva en 'kulturtidskrift' på svenska. — — — — — Ungefär ett år senare, i augusti 1943, diskuterades på legationen den blivande tidskriften, som skulle vara 'ägnad att befästa förståelsen mellan svensk och tysk'.»

»Nästa varsel om legationens nya 'opolitiska' tidskrift kom några månader senare, då den tyske pressattachén, doktor Grassman, vände sig till en chefredaktör i Göteborg med förfrågan, om denne ville inträda i styrelsen för ett tidskriftsaktiebolag.» Och så kommer ett direkt citat av vad Grassmann yttrade, nämligen: »Det skall startas en opolitisk tidskrift.» Och därmed är framställningen i stort sett slut.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Vad är det man vill belysa genom att återge detta? Jo, att tyskarna i propagandasyfte direkt framhävde att den propagandatidskrift, som de ville starta, skulle vara en *opolitisk* tidskrift. Det är alltså *den* saken som detta avsnitt avser att framhålla, och det nämns icke ett ord om vem denne redaktör är. Det är icke heller avsett att tjäna som belysning av hans handlande utan endast av de metoder den tyska propagandan använde.

Herr talmannen, som nu återtagit ledningen av förhandlingarna, lämnade på begäran ordet för kort genmäle till herr **Skoglund** i Doverstorp, som yttrade: Herr talman! Tiden för en replik medger icke att jag går in på någon lång utläggning. Jag tillät mig i mitt första anförande framhålla, att jag tyckte, att den Kjellbergska utredningen var ensidig. Den är ensidig ur flera synpunkter, exempelvis att den återger bara vad en av stormakterna tillät sig. Jag förmodar, att om det läte sig göra — vilket jag antar att det icke gör — att skildra även vad vi veta om andra stormakters pressattachéers förbindelser med svenska medborgare, så skulle det också vara ganska belysande — jag ser att statsrådet nickar jakande därtill.

Sedan måste jag säga, att det är en uppseendeväckande sak, att vad statsmakterna erfarit genom sådana medel som brytande av brevhemligheten och telefoncensur på detta sätt publiceras som en populär folkläsnings. Jag kan tänka mig att nöd bryter lag och att i ett alldeles särskilt läge staten för att skydda sig måste vidtaga långt gående åtgärder som icke äro försvarliga under normala förhållanden. Men jag tror inte, att det är riktigt att publicera sådant på sätt som skett. De mera rättsliga synpunkterna äro emellertid en sak som jag förmodar att statsrådet kommer att få göra upp med professor Herlitz i första kammaren.

Statsrådet säger, att han läst igenom denna utredning och att han varit angelägen att icke utlämna direkta personmeddelanden eller sådant som hade personlig hänsyftning; det hela avsåge att vara ett skolexempel på vad en stormakt kunde tillåta sig och som visade vad det var fråga om.

Så kommer statsrådet tillbaka till min lilla liknelse om den där ärbara damen och säger, att själva syftet skulle i så fall vara att påvisa, att det är mannen som är fal och icke kvinnan. Ja, men om man angivit, att kvinnan blivit attackerad, men icke talat om att hon också avvisat mannen, är ju hennes ärbarhet — för att använda statsrådets uttryck — ifrågasatt. Detta är ju faktiskt vad som här försiggått. Man har påvisat att tyskarna sökt förbindelse med viss person och omnämner icke mera. Statsrådet säger, att vad man ville ha fram var endast bevis för den tyska propagandans syfte. Kvar står dock, att den person, som i detta fall blivit nästan direkt utpekad, kan i den allmänna uppfattningen komma att framstå såsom varande en man, vilken tackade ja till tyskarnas erbjudande. Det är i detta avseende jag menar att ett bättre klagörande varit motiverat.

Därefter anförde

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! I sitt anförande för en stund sedan gjorde talesmannen för den socialdemokratiska gruppen här i kammaren herr Fast rörande det aktuella löneläget och situationen inför de stundande avtalsförhandlingarna några påpekanden, som kanske skulle i någon mån kunna karakteriseras som en frihandsteckning och sålunda varande i behov av någon liten korrigerings.

Herr Fast erinrade alldeles riktigt om det förhållandet, att riksdagen i fjol med stor enighet beslöt en allmän lönejustering för statstjänarna. Han fäste så uppmärksamheten på de nu förestående förhandlingarna och frågade om det kunde vara rimligt att nu gå till industriarbetarna och förmena dem

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

de förmåner, som riksdagen under förra året utan större meningsskiljaktigheter givit statstjänarna. Men, herr Fast, är detta verkliga förhållandet? Ligger ej saken till på ett alldeles motsatt sätt? Om jag icke minnes fel, var motivet för riksdagens aktion förra året till förmån för statstjänarna, att man genom en justering av deras löner ville lyfta upp dem till det läge, där industriarbetarna redan vid den tidpunkten befunno sig. Denna situation är en helt annan än den som herr Fast tecknade.

Jag ber så att få övergå till det egentliga ämnet för min framställning. Jag läste en gång i höstas i en publikation som heter Svensk sparbankstidskrift en mycket intressant och värdefull artikel, undertecknad med det icke alldeles okända namnet Ernst Wigforss. Den hade till rubrik »Sparande och penningvärde». Det var många kloka och riktiga påpekanden som där gjordes. Författaren talar om att det finns för mycket pengar i landet; genom att använda dem bidrar man till prisstegringen. Om man icke känner sig absolut tvungen att konsumera på vissa områden, »gör man», säger författaren, »en nyttig gärning genom att öva den gamla dygden sparsamhet».

Ja, herr talman, detta var vackert och riktigt sagt. Jag har ingen erinran att framställa, allra minst när jag konstaterar, att författaren längre fram i artikeln understryker denna åsikt genom att framhålla sparandet som en samhällsnyttig gärning o. s. v. Jag nekar icke till, att det var med en viss nyfikenhet jag slog upp statsverkspropositionen i år för att se, om jag där möjligen skulle återfinna de manande tonfallen från Svensk sparbankstidskrift. Det var också med nyfikenhet och kanske icke alldeles utan spänning som jag lyssnade till det anförande, med vilket finansministern öppnade årets remissdebatt. Jag trodde, att man möjligen i detta anförande skulle kunna känna igen någonting av den ståndpunkt finansministern intog i höstas i den med all rätt beaktade tidskriftsartikel, som jag här omnämnt.

Tyvärr måste jag, herr talman, säga, att jag såväl i det ena fallet som i det andra blivit i någon mån besviken. Visst talas det om sparsamhet i statsverkspropositionen, och visst talade finansministern i dag i någon mån om sparandet och dess betydelse. Men vad jag fäst mig vid är, att de kategoriska tonfallen och de bestämda våldjandena tyvärr saknas. Jag tycker, att åt förståelsen för sparandet och sparintressena kunde ha beretts ett betydligt ökat utrymme i den allmänna debatten i propositionen om inflationsfaran, bland annat därför att, såvitt jag kan se, dessa intressen väl i alla fall måste vara ganska starkt företrädade icke minst inom de medborgargrupper, som lyft finansministern själv och hans meningsfränder till makten. Det fanns dock en tid, som åtskilliga ärade kammarledamöter komma ihåg, då även finansministern både ivrigt och energiskt medverkade i propagandan för ett ökat sparande som den kanske effektivaste hjälpen för att lätta inflationstrycket. Det var under krigsåren; det är alltså icke så länge sedan. Han argumenterade enligt min mening övertygande, och svenska folket lyssnade villigt till vad han sade. Man följde i betydande utsträckning hans uppmaningar. I första hand avsåg sparandet den gången att skapa en skyddsvall mot penningvärdets försämring. Denna innebörd hade i realiteten också propagandan för försvarslånen, som vi komma ihåg. Räntegottgörelsen åt spararna minskades visserligen, men som kompensation ställde man i utsikt, att sparkontonas köpkraft skulle stiga, när freden komme med bättre och billigare varor. Eller, med andra ord, som så ofta utsades från statsrådsbanken, staten skulle betala tillbaka lånen med bättre pengar än som de tecknats i.

Jag frågar kammarens ledamöter: gick det på det sättet? Nej, varje människa vet, att utvecklingen icke tog den vägen. Freden kom, men prissänkningen låter alltjämt vänta på sig. Vad har då blivit av detta? Den enda synliga

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

frukten av allt talet om den produktiva effektivitetens höjande, om struktur-rationalisering, om samhällsekonomisk planhushållning o. s. v. är att utredningsapparaten matats till övermått med hugskott och lösliga projekt. Man öm-mar så varmt för de små i samhället. Men när det gäller själva grundvalen för deras välfärd, nämligen ett stabilt penningvärde, lyser det handlingskraftiga initiativet ofta med sin frånvaro.

Herr Fast framhöll alldeles riktigt i sitt anförande för en stund sedan, att vi böra söka vidmakthålla den sociala standard, vilken vi i ganska stor enig-het lyckats skapa fram här i landet. Jag har samma uppfattning som herr Fast: det gäller att vidmakthålla denna standard. Ty skulle människorna komma underfund med att man här lockat dem med något som icke kan hållas, tror jag, att reaktionen bleve ganska allvarlig. Det är dock så som det ofta, ehuru kanske icke alltid tillräckligt ofta, påpekats, att alla sociala reformer och alla inkomstförbättringar bli illusoriska, om prisstegringen undan för un-dan förtar penningens köpkraft.

Vad är inflation egentligen? Man kan naturligtvis definiera begreppet in-flation på många olika sätt. Jag skulle vilja säga, att enligt min mening in-flation på det hela taget icke är någonting annat än ett medel till konfiskation av en del av arbetslönen. Stoppandet av inflation är därför ett första rangens intresse, menar jag, just för arbetarna. Detta samband vill regeringen, enligt min åsikt, icke riktigt gärna låtsas om i sin offentliga förkunnelse. Natur-ligtvis kan den i längden icke undgå att erkänna, att inflationen är på marsch. Det har finansministern gjort flera gånger i olika sammanhang i statsverks-propositionen, och han har även antytt det i dag på ett ganska uppsende-väckande sätt i den inbjudan han riktat till oppositionen om visst samarbete, en inbjudan som vi väl alla i kammaren fattat som ett tidens tecken av allvar-lig innebörd.

Men jag kan icke komma ifrån den uppfattningen, att man icke desto mind-re inom regeringen — i varje fall hittills, kanske har just i dag någon sinnes-förändring inträffat — sökt fly undan verkligheten genom att monotont hän-visa till försvarsåtgärder, om vilka regeringen dock måste veta, att, även om de var och en för sig ha viss betydelse så äro de tillsammans otillräckliga.

Regeringens obenägenhet att taga itu på skarpen med penningvärdesförsäm-ringen har folket självt börjat komma underfund med. Inflationstämningen håller på att gripa omkring sig. Det är icke bara ägare av större kapital, som söka sig till sakvärden, en tendens som tydligt avspeglar sig på aktiebörsen. Även småspararna reagera mot den prisutveckling, som dagligen och stund-ligen gör sig påmind. Det är ändå så, ärade kammarmedlemmar, att levnads-kostnadsindex kan icke längre övertyga folk att de leva billigare än vad de faktiskt göra.

En med statssubventioner, clearingförfaranden och andra konstlade ingrepp manipulerad prisnivå kan blott en tid dölja det verkliga läget i ett land, där ordet är fritt och man har tillfälle att framföra sin kritiska uppfattning. Sviktat förtroendet till viljan hos den främsta auktoriteten, d. v. s. statsled-ningen, att genomföra en sådan politik, som håller de inflationsdrivande kraf-terna under effektiv kontroll, är det knappast underligt, om ångslan och oro griper omkring sig i vida kretsar.

Vi ha många gånger här i kammaren under de senaste åren talat om arbe-tarrörelsens efterkrigsprogram. En av punkterna i detta arbetarrörelsens ef-terkrigsprogram rör ju skapandet av trygghet. Det är ju en av de domine-ande riktpunkterna för hela det arbete som ligger bakom deklarationen. Statsministern förklarade i ett uttalande häromdagen, som jag läste i någon tidning, att tryggheten är frihetens förutsättning. Ja, det är alldeles riktigt;

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

det menar jag också. Men jag skulle vilja fråga: vad blir det av denna trygghet, om den primära förutsättningen, nämligen ett fast penningvärde, saknas? Då försvinner ju tryggheten, såvitt jag kan förstå.

Mest bekymmersam är situationen för spararna. Det är naturligt. Ty spararna i landet ha ingen mäktig organisation, som kan föra deras talan; deras stilla och försynta röster kunna icke göra sig hörda i de opinionsstormar, som nu vina fram över vårt folk. Man måste dock säga, att de utgöra ryggraden i samhällskroppen, den moraliska lika väl som den ekonomiska eliten av folket. Vårdnaden av sparviljan har alltid tidigare ansetts tillhöra statsmakternas mest angelägna plikter. För att människor verkligen skola uträtta något här i världen fordras ju i allmänhet, att de ha den meningen, att det lönar sig att göra det eller det. Innan en arbetare tar ett jobb, brukar han förvissa sig om huruvida det lönar sig att taga detta jobb eller det eventuellt är bättre att taga ett annat. För att människorna skola spara fordras, att de äro övertygade om att det lönar sig att spara. Jag skulle vilja fråga: gör det så alltid under nuvarande förhållanden? Tyvärr tror jag, att man måste säga, att misstänksamheten mot sparandets lönsamhet är under spridning även till sådana medborgarskikt, som tidigare icke ha haft intresse för den saken. De högsta vårdarna av penningväsendet äro enligt min mening icke utan skuld till denna bekymmersamma utveckling. Tvärtom ha de genom sina åtgöranden eller, ibland kanske brist på åtgöranden, givit sparviljan allvarliga stötar.

Här har tidigare i dag talats om statsskatteberedningens betänkande. Herr Fast menade, att det kunde vara orimligt att redan vid denna tidpunkt gå in i detaljgranskning av detta aktstycke, ty man vet inte hur remisserna komma att se ut och ännu mindre vad propositionen kan innehålla. Jag delar herr Fasts uppfattning därvidlag. Men även om jag gör detta, behöver det inte avhålla mig från att göra ett litet citat ur detta betänkande. Där läser man på ett ställe den redan ryktbara satsen: »Kvarlätenskapsskatten bör sålunda likställas med en den avlidnes skuld till det allmänna, vilken aktualiseras genom dödsfallet.»

På salig Dumboms tid hette det, att ju mer man lånar, desto mer sätter man sig i skuld. Men enligt 1945 års statsskatteberedning skall det synbarligen bli så, att ju mer man sparar, desto mer sätter man sig i skuld. Tror man verkligen, att det är på den vägen man stimulerar människorna i detta land till att — för att använda finansministerns egna ord — »öva den gamla dygden sparsamhet»? Såvitt jag förstår, måste effekten bli den motsatta. För den, som vill se tingen som de äro och hålla sig till den krassa verkligheten, måste tanken på framtiden ingiva bekymmer. En tendens till ökad uttag och minskade insättningar i sparbankerna har tydligt framträtt det senaste året. Det råder ingen tvekan om att denna utveckling är ett av tecknen på en växande inflationsfruktan. Detta faktum har icke kunnat undgå författarna till statsverkspropositionen. Även där har man ansett sig böra påpeka denna tendens till viss retardering i sparandet.

Jag har i dag förskaffat mig de senaste siffrorna ur sparbankernas statistik. Jag kan icke säga, att de äro särskilt uppmuntrande. Det är icke med glädje jag presenterar dem i denna debatt. Siffrorna avse de 84 största sparbankerna, vilka representera 75 procent av insättarbehållningen i samtliga sparbanker. 1945 var insättningsöverskottet, alltså skillnaden mellan insättningar och uttag, i dessa sparbanker cirka 269 miljoner kronor. 1946 hade insättningsöverskottet sjunkit till cirka 191 miljoner kronor. Siffrorna äro ju så mycket mera allvarliga som vi måste konstatera en stark ökning av inkomsterna i pengar räknat, inkomster vilka alltså borde ha kunnat leda till en mycket kraftigare inströmning av pengar till sparbankerna än vad fallet blivit.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Naturligtvis innebär det en överdrift att här tala om panik. Jag delar den uppfattning, som herr Pehrsson-Bramstorp tidigare gav uttryck åt, nämligen att man icke skall tala om det sjunkande skeppet. Så galet är det gudskelov inte ännu i varje fall. Men många bland spararna ha börjat fatta innebörden av vad som försiggår inför deras ögon, och de söka sig otvivelaktigt över till värden, som de tro att den nu bedrivna penningpolitiken icke kan beröva dem. Den största faran ligger naturligtvis i att denna inställning breder ut sig och tränger djupt ned i sparskikten, och — det skulle jag vilja tillägga i detta sammanhang — har misstron en gång fått rotfäste, brukar den växa mycket snabbt. Detta är så mycket beklagligare i en tid, då svenska folket inte blott *kan* spara avsevärt mer än förut, naturligtvis beroende på de starka inkomstökningarna, utan också i allra högsta grad *behöver* spara för att rätta till »bristen i vår samhällsekonomiska balans» — för att nu använda denna mju-kare omskrivning, som finansministern brukar taga till i stället för det mera kärva och ogästvänliga ordet inflation.

Finansministern säger på ett ställe i budgetresonemanget, att han inte vill framtvunga ett sparande, utan att han anser att detta i vårt land bör eftersträvas på frivillighetens väg. Det är enligt min mening riktigt. Jag har samma uppfattning. Men då hade man väntat sig att få se några anvisningar om medlen för att uppnå detta. Härom finns emellertid inte ett ord i statsverkspropositionen. Man har talat om räntan. När finansministern talar om räntans höjd, tänker han, såvitt jag kan se, bara på räntans påstådda verkan att hålla tillbaka investeringarna, men han tycks förbise att även en ganska måttlig räntehöjning skulle av spararna uppfattas som ett bevis på statsmakternas bestämda avsikt att försvara penningvärdet. En viss skattebefrielse för spararna skulle ha samma stimulerande betydelse.

När finansministern hösten 1942 — som man redan har erinrat om under remissdebatten i dag — talade mot inflation och för sparandet som ett viktigt medel att hålla penningvärdesförsämringen på mattan, så hade hans ord en frisk fläkt och en övertygande kraft. Ändå har argumentationen enligt min mening minst lika stor bärvidd nu som den hade då. Då stodo vi under trycket av ovissheten om den militära utvecklingen, som kunde ointetgöra alla ansträngningar att bevara en sund och solid folkeekonomi. Nu bära vi vårt öde i egna händer. Jag skulle vilja tillägga: regeringens rådvillhet i inflationsfrågan underblåser inflationstänkandet här i landet. I ekonomiska ting eljest ganska kloka och omdömesgilla medborgare resonera nu för tiden ungefär som så, att det nog är bäst att redan nu göra inköp av sådant, som man eljest gott kunde skjuta på, då ingen vet hur priserna ställa sig längre fram. Historien om Per och Kersti och Görtzens värdelösa dalrar på Värnamo marknad *kan* kanske bli en sannsaga från vårt århundrade, nota bene om det vill sig riktigt illa.

Finansministern framhöll tidigare i dag med fullt fog, tycker jag, att kampen mot inflationen är kampen emot en gemensam fiende. Detta är som sagt riktigt. Det är bara på det sättet, att uppfattningarna gå ganska starkt isär mellan regeringen och oppositionen rörande hur man på mest effektiva sätt skall föra kampen mot den gemensamma fienden.

Herr talman! Avsikten med dessa erinringar har närmast varit att fästa uppmärksamheten på en sida av inflationsfrågan och regeringens ställning till denna, en sida som, tycker jag mig ha förmärkt, gärna skjutes undan i de stora principdebatterna. Småsparandet borde väl dock om något ligga just en arbetarregering om hjärtat. Det måste enligt min mening betecknas som en allvarlig brist på ekonomisk och ej mindre social ansvarskänsla, när regeringen inte i högre grad än vad fallet tycks vara bemödar sig om att skydda

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

livsbetingelserna just för sparviljan hos de breda lagren av vårt folk, enligt min bestämda mening en av de starkaste andliga och materiella krafttillgångar vi överhuvud taget äga i detta land.

Herr **Fast** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö gjorde den erinran gentemot mitt uttalande angående lönerna på den öppna arbetsmarknaden, att statstjänarna i fjol inte erhöilo någonting annat än en löneförhöjning, som svarade mot de löneförhöjningar, som industriens arbetare erhöilit. Jag har ingen anledning att ta tillbaka vad jag tidigare yttrade härom. Enligt uppgifter, som jag inhämtat under herr Hagbergs anförande, erhöilo järnbrukens arbetare en ökning av sina ackordslöner, således inte timlönerna som sakna betydelse i detta sammanhang, på 5 procent upp till ett tak på 1 krona 30 öre, medan metallarbetarna erhöilo en motsvarande ökning av 6 procent upp till ett tak som var olika i olika fall. Jag kan alltså inte gå in på någon skildring av detta. För att det inte skall finnas något vilseledande vill jag också erinra om att man erhöill höjda löner för nattskift. Om man till de löner dessa arbetare hade före kriget lägger de ökningarna de erhöilit under kriget och efter detsamma, kan man inte påstå, att de erhöilit lika hög kompensation som de stats- och kommunalanställda sedermera fått. Jag vill än en gång betona, att jag inte genom att anföra dessa siffror vill göra gällande, att de stats- och kommunalanställda ha fått för mycket betalt, utan jag vill endast påpeka, att man måste kräva rättvisa utefter hela linjen, och det tycker jag man fortfarande bör hålla på.

Herr **Hagberg** i Malmö, som jämväl på begäran erhöill ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vill inte bestrida riktigheten av herr Fasts påpekande beträffande järnbruksarbetarna m. fl. arbetargrupper, men jag vill framhålla, att herr Fast förbisåg, att de av honom omnämnda arbetarkategorierna kommit i åtnjutande av löneförhöjningar flera gånger under de senaste åren, vilket ju icke var fallet med statstjänarna, då de i fjol erhöilo sin lönejustering. I övrigt tycker jag man inte skall fästa alltför stor vikt vid den avtalsmässiga sidan av löneökningarna på den fria arbetsmarknaden i nuvarande läge. Jag föreställer mig, att herr Fast liksom kammarens övriga ledamöter noga studerat konjunkturinstitutets bilaga till statsverkspropositionen, vari just detta problem behandlas. I denna utredning konstaterar professor Erik Lundberg en genomsnittlig lönestegring per arbetare med omkring 8 procent mellan 1945 och 1946 och det är ju någonting annat än vad herr Fast sade.

Herr **Fast** erhöill på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag är ingalunda blind för att det vid sidan av avtalen i vissa fall skett lönehöjningar, men dessa ha skett mycket ojämnt. De beröra huvudsakligen vissa sväranskaffade specialarbetare och förändra inte i någon väsentlig grad det läge jag angav.

Vidare anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Förutom all nationalekonomisk camera obscura, som vi ha matats med under den senaste tiden och inte minst här i dag, ha vi nu fått besked från finansministern att en väsentlig försämring i den svenska samhällsekonomiska balansen kan befaras inträda under 1947. Han slår sig därvid i sällskap med konjunkturinstitutets chef professor Lundberg, vilken just i en nyarsintervju uttryckte tvivel på en ekonomisk slut-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

sats, varom alla nationalekonomer äro eniga. Ty hur kan man förlora vad man inte har? En samhällsekonomisk balans har ju aldrig funnits i kapitalismens stater och kan helt enkelt inte finnas. På sin höjd kan man kanske säga, att den obefintliga samhällsekonomiska balansen blir ändå ogynnsammare ur prissynpunkt än vad den varit under det gångna året. Med uttrycket ogynnsammare accepterar jag då finansministerns farhågor att vi få en ökad spänning mellan å ena sidan tillgång på varor och å andra sidan den köpkraftiga efterfrågan. Men är inte det en hård kritik av den ekonomiska politik som föres här i landet, i den mån som denna ändå skulle ingripa i det ekonomiska livet? Vi ha demobiliserat 180 000 arbetskrafter, som trätt till i produktionen, vilken undergår en makalös expansion, där investeringarna överstiga tidigare rekord. Sysselsättningsindex har stigit 11 procent på ett år och industriens generalindex 20 procent. Det improduktiva rustningsprogrammet är klart. Den väldiga arbetskapalet, som varit bunden vid kanonframställning och vakthållning vid våra gränser, är nu engagerad för att framställa förnödenheter för det civila livet. Vi ha haft goda skördar, och vi se inte framåt mot någon missväxt. Vår import har uppnått förkrigsnivån. Vår export är mindre, vilket ju betyder större nettotillskott i varor. Oljehandeln är fri, vilket betyder ökad produktionseffekt, och därtill — för att återgå till finansministerns bekymmer — öka statsinkomsterna på ett enda år, om man medräknar omsättningsskatten, med 35 procent. Det pekar ju på en ovanlig högkonjunktur med högkonjunktorens typiska kännetecken: växande efterfrågan på varor och tjänster. Det borde vara och det är naturligtvis ett önskeläge för kapitalismen. För regeringen borde det inte heller vara någon ko på isen.

Statsministern har nyss försökt befria sina skånska partivänner från den spridda uppfattningen, att kommunistiska framgångar ge råg i ryggen åt socialdemokratien. Det förefaller nog mig, när jag hört vad som har sagts och läst vad som skrivits, som om det behövdes en uppstramning mot panikmakeriet, inte minst för de redaktörer, som nu diskutera om det är en kris eller om det är en högkonjunkturkatastrof som präglar det svenska samhällslivet. Man får alltid en dålig smak i munnen, när en sådan här kampanj råkar kollidera med fackföreningsrörelsens ansträngningar att få ut något av högkonjunktorens vinster till arbetarna. Vi bagatellisera därför inte tendenserna till prisstegring. Vi anse dem vara allvarliga, och även om de äro typiska för högkonjunktoren kan man inte blunda för alla de krafter, som samverka för att genom prisstegring göra löneförbättringar och sociala reformer verkningslösa. Men även här bör man ju inte blunda för realiteterna. Medan exempelvis partiprisindex sedan krigsslutet stigit 28 procent i Förenta Staterna, 98 procent i Frankrike och 4 procent i England, är den ju fortfarande lägre i vårt land än vid krigsslutet. Även här bör man alltså vara måttlig med de starka färgerna, när man skall måla läget.

Jag vill emellertid göra en bestämd skillnad mellan partipriser och faktiska levnadskostnader. Därför finner jag det också utmärkt att regeringen nu äntligen tillsatt en utredning med syfte att klara ut indexberäkningens brister. Konjunkturinstitutet har enligt min mening rätt när det påpekar den faktiska varufördyring, som på omvägar genomföres, och jag instämmer så mycket hellre med denna kritik av de nuvarande principerna för priskontrollen som vi redan förut både i tal och i motioner framfört densamma.

Den första och den mest aktuella uppgiften i kampen mot prisstegringen bör vara, i enlighet med vad vi i fjol föreslogo och vad LO nu föreslår, att effektivisera och skärpa priskontrollen. Regeringen har framlagt ett förslag till investeringsplan, vilken jag — även om jag beklagar att man anser sig kunna

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

nedskära bostadsbyggandet — dock anser vara ett steg i rätt riktning. Redan detta att man börjar med en ekonomisk plan är ett framsteg, även om denna plans svaghet är dess begränsning och dess negativa inriktning med syfte att bromsa expansionen på vissa områden. Målet måste ju vara, som vi se det, en sådan plan som kan styra investeringarna så att produktionskrafterna inriktas på de viktigaste uppgifterna. Frågan om en ekonomisk planering ställde vårt parti vid fjolårets riksdag. Regeringen har visat sig mera lyhörd för detta behov än riksdagen visade sig då, och när konjunkturinstitutet pläderar för en nationalräkenskap, så är det ett argument för att gå vidare på vägen mot statlig planering. Vad vi måste komma fram till är en verklig ekonomisk planering och en statlig ledning av näringslivet, där samhällsnyttan och inte profitkvoten främst skall avgöra hur krafterna och resurserna utnyttjas. Ävenså anser jag att handelspolitiken bör inriktas på liknande sätt. Jag kan inte förstå vad det finns för anledning att tolerera en stor lyximport, när man skymtar ett valutavång för att begränsa importen. Konjunkturinstitutet konstaterar, att de väldiga nyinvesteringarna i näringslivet inte inriktas på rationalisering utan på utvidgningar, som öka behovet av arbetskraft. Konjunkturinstitutet tycks inte heller tro på möjligheten av en rationalisering under högkonjunktur, och orsaken därtill förefaller vara att arbetskraften är så billig och priserna så goda. Här framträder, tror jag, en av nackdelarna med en restriktiv lönepolitik. Först när den mänskliga arbetskraften blir den dyrbaraste produktionsfaktorn, och det bör den ju vara, intresserar man sig för att mekanisera och modernisera produktionen. I Förenta staterna har man kommit underfund med att man vid rationalisering bör ställa tidsstudierna först på sjunde plats bland olika samverkande rationaliseringsåtgärder. I Sverige stå tidsstudierna ännu på första för att inte säga enda plats vid rationalisering. Längre ha vi inte hunnit.

När man nu talar om att vi uppnått stagnationsskedet för den produktiva befolkningen, bör man inte dölja hur litet vi gjort för att utnyttja våra mänskliga produktionsreserver, exempelvis kvinnorna. Det var inte en dag för tidigt att regeringen tillsatte en likalönsutredning. Jag hoppas att den arbetar snabbt och att dess rekommendationer inte komma att präglas av de synpunkter, som för något år sedan framfördes i en intervju i Social-Demokraten, att kapitalisterna för att de måste hålla särskilda toalettanordningar för den kvinnliga arbetskraften kunde ha motiv för en lägre lön för denna.

När det gäller alla dessa frågor behövs det verkligen en statlig planering och ledning och ny anda och nya idéer, så att produktionen verkligen skall bli ett redskap för en bestämd politik.

Låt mig sedan övergå från vår ganska fyrtyalistiska ekonomi till en, jag skulle vilja kalla det aktuell komedi. I förra årets valrörelse uppförde man enkla enaktare inför folket om statsdirigeringens fördärlighet för vårt välstånd och vår frihet. Nu har man emellertid glömt valrörelsens små frihetspektakel. Nu ropar man på polis mot prisstegringen, naturligtvis i verkligheten mot arbetarnas lönekrav. Industriförbundet har högtidligen gjort regeringen ansvarig för om det bär rätt åt häcklefväll med penningvärdet, och Marcus Wallenberg vill ha investeringsbegränsning för att hindra prisstegring. Man fordrar att staten skall ingripa och att regeringen skall taga ledningen. Jag skall inte här uppehålla mig vid den taktik, som ligger i att de krafter, som driva fram prisstegringen och ha intresse av den, nu låtsas ställa sig i första ledet bland dess motståndare. Dessa krafter äro främst de som sälja varor. De utnyttja varuknappheten och den stora efterfrågan för att öka sina vinster. Denna stora efterfrågan är mycket lättförklarlig. Det är många

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

behov som ha eftersatts och som nu måste tillfredsställas. Man kan inte, när en stark ökning av den produktiva befolkningen sker år efter år, å ena sidan inskränka bostadsbyggandet för att gjuta kanoner och hålla vakt vid gränserna utan att efterfrågan på bostäder i ett sådant här läge skall öka. Man kan inte heller underbetala folkmassorna i många år, så att de börja vara utslitna, utan att det uppstår ett läge, när de måste öka sina inköp av skor och textilier. Man kan inte heller driva en sådan här kampanj om inflationsfaran utan att en massa småsparare ta ut sina besparingar och lägga ned dem i vad de tro vara realvärden. När emellertid konjunkturinstitutet nu befarar särskild knapphet på textilier detta år, så bör det jämföras med det faktum att ullimporten är större än före kriget. Direktör Settergren i industriförbundet förklarade för några dagar sedan i en intervju: »Trots riklig tillgång på textilråvaror har emellertid produktionen inom textil- och sömnadsindustrien inte kunnat öka utan snarare sedan i våras visat något sjunkande tendens på grund av brist på arbetskraft.» Alltså, just på ett område där de största arbetskraftsreserverna finnas, nämligen kvinnorna, där är bristen särskilt kännbar. Emellertid är orsaken därtill dålig planering och utsvältning av arbetskraften. Jag minns från min egen barndom en strof, som jag inte har kunnat glömma och som handlar om just denna arbetskraft, där det heter: O Gud att bröd skall vara så dyrt, och så billigt kött och blod!

Det första jag tror man här måste göra för att lösa arbetskraftsproblemet är att höja lönerna. Det är verkligen ett område för övrigt, där staten borde skyndsamt göra slut på rovdriften med människomaterialet.

Konjunkturinstitutet uppställer en hypotes, att efterfrågan kan öka med två miljarder kronor, men varutillgången endast med 200 miljoner kronor. Jag måste i så fall fråga: från vilken samhällsgrupp skola dessa två miljarder ökad köpkraft komma? Konjunkturinstitutet beräknar lönestegringarna till 8 å 10 procent. Det innebure i så fall för hela LO:s medlemsantal något mellan 300 och 400 miljoner kronor, och den representerar väl ändå med sina familjemedlemmar bortåt två tredjedelar av befolkningen. Då skulle den återstående tredjedelen plus det allmänna svara för den ökade efterfrågan på 1 600 miljoner kronor. Konjunkturinstitutet beräknar löneökningen 1946 till 8 procent. Den sammanlagda konsumtionen säges ha uppnått förkrignivån. Ja, det innebär att arbetarklassen ännu inte fått kompensation för levnadskostnadernas faktiska ökning. I propositionen uppges det, att 1944—1946 ökade fysiska personers inkomster 21 procent, men aktiebolagens ökade inte mindre än 44 procent. Till detta bör väl också läggas att de skattepliktiga förmögenheterna senast året ökade med 2 640 miljoner kronor, d. v. s. med 16,5 procent. Bara denna förmögenhetsökning på ett enda år motsvarar större delen av vad LO:s samtliga medlemmar kunnat förtjäna under samma tid. Här tror jag att man har en antydning om var det prisuppdrivande spekulationskapitalet finns. Det är dessa oerhörda profiter, som jaga efter sakvärden, som befordra prisstegringar och som utnyttjas i inflationsdrivande investeringar. Det är denna köpkraft, men däremot inte den som efterfrågar mat, kläder och bostäder, som ger höga skatter till det allmänna och betalar avgifter till föreningar och försäkringar, som bör steriliseras.

I denna situation sätter man nu sitt hopp till en rundabordskonferens och till en fast regeringspolitik i syfte att hindra arbetarna från att taga igen något av vad de förlorat. Vi förutsätta, att regeringen inte kan inkalla en konferens med ett sådant syfte. Under alla förhållanden kan den inte bli direktivgivande för de fackligt organiserade arbetarna. Vi vilja tvärtom understryka nödvändigheten av att lönerna nu verkligen höjas, så att existensvillkoren för arbetarna förbättras.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Jag vill något uppehålla mig vid herr Skoglunds i Doverstorp anförande nyss, där han sade, att regeringen har för avsikt att först bereda arbetarna bättre löner och sedan uppmana de övriga samhällsgrupperna att vara lojala och att inte låta dem få någon förbättring. Detta anser jag vara att ställa hela frågan upp och ner. Ty det framgår ju klart av konjunkturinstitutets rapport, att de andra samhällsgrupperna i förskott fått kompensation för dyrtiden, men när arbetarna vilja ha en motsvarande förbättring då vill man att regeringen skall ingripa. De viktigaste skälen till att arbetarklassen måste få sina löner förbättrade skulle jag vilja sammanfatta i tre punkter.

För det första: arbetarna kunna inte vänta med sina lönekrav till en ny kris. En sådan har ju för övrigt redan signalerat sin ankomst.

För det andra utgör hög produktion första och bästa försvarslinjen mot inflationen. Högre löner äro nödvändiga för att avvärja förödande konflikter, för att dra in kvinnorna i produktionen och för att öka densamma.

För det tredje skulle ett nedbringande av extraprofiterna sannolikt ge impulser till effektiviseringar av produktionsapparaten och begränsa det spekulationskapital, som nu jagar efter investeringsobjekt och som är den mest prisuppdrivande faktorn.

I arbetarrörelsens efterkrigsprogram påvisas, hur ringa del arbetarklassen fick av nationalinkomstökningen under 1930-talet. Den politiken får inte upprepas. En väsentlig förbättring och en fortgående skyndsam stegring av reallönerna — det är innebörden i arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Det kan också uttryckas i den kommunistiska valappellen: högre löner — lägre priser! Båda dessa ting kunna genomföras nu. De rikas problem är överflöd på köpkraft. De fattigas problem är bristande köpkraft för de varor som finnas. Här bör en omfördelning av köpkraften ske.

När arbetarrörelsens motståndare nu tala om en politisk klimatsförsämring och välja ovanliga kampmetoder, även det personliga förtälet mot enskilda regeringsmedlemmar, är det av oro för att de högre lönerns väg har beträffats av efterkrigsprogrammets anhängare. Det är en känslig punkt. Den engelska högkyrkan tillåter hellre att 38 av dess 39 trosartiklar angripas än en trettoniondel av dess inkomster, skrev redan Karl Marx på sin tid. Vi sväva inte i någon ovisshet om hur känslig denna fråga om fördelningen av nationalinkomsten i verkligheten är. Därför går det också en rak linje från den nuvarande hetskampanjen mot finansministern och till de svenska kapitalisternas oro för att arbetarmajoriteten skall börja befatta sig med frågan om en omfördelning av nationalinkomsten. När folkpartiledaren nu utlovar hård opposition, kan nog arbetarklassen klara sig utan folkpartiets vänskap. Den vänskapen hette för övrigt på sin tid stripadirektiv. Den har givit arbetarklassen mer stenar än bröd.

Hittills måste jag dock säga, att underlaget för denna serietillverkade oro inte är övervägande. När storfinansens företrädare jämra sig över attackerna mot kapitalbildningen på grund av det blygsamma utkastet till en kvarlåtenskapsskatt som skulle ta 40 miljoner kronor om året av förmögenheter, som uppgå till över 20 miljarder kronor, må det erinras om att samtidigt som kapitalismen ute i Europa illa tilltygats i den politiska efterkrigs krisen har den svenska kapitalismen bara klättrat högre på sina berg av guld och privilegier. Ute i Europa delas godsägarjorden bland bönderna, medan staterna ta hand om bankerna, storindustrien, kommunikationerna och naturrikedomarna. Men här gnäller man om bara en privatjobbare i vattenfallen inte får ta ut ett tusen procent i vinst genom sina spekulationsköp. Nej, herr Skoglund, hur går det att hålla sig allvarlig, när man under dessa för den svenska kapitalismen så gynnsamma förhållanden talar om en oro, som hindrar kapitalbildningen och blir ödeläggande för välförhållanden? Vi ha inte hunnit ens till början av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

början, när det gäller att överflytta demokratien till ekonomiens områden, för att låna en populär socialdemokratisk agitationsfras.

Med hänsyn härtill måste jag också beklaga att regeringspartiet i skatteutredningen retirerat från kravet, löftena och principbesluten om en engångsskatt på större förmögenheter. En sådan i enlighet med den Lindahlska promemorian för några år sedan skulle inte ens ta så mycket som det senaste årets deklarerade förmögenhetsökning, men även ett par miljarder skulle skapa ett bättre underlag för en välfärdspolitik och dra bort en del medel från jakten efter sakvärden.

Vi kommunister ha för övrigt med hänsyn till den allmänna linje vi följa gentemot regeringen godtagit de riktlinjer för den direkta statsbeskattningens utformning, som representerar maximum av socialdemokratisk stridsberedskap just nu i fråga om att ställa folkets väl före storfinsansens. Men vi kunna inte, alldeles bortsett från de starka sakliga skälen att ta ut engångsskatten, gilla den nonchalans mot högtidliga utfästelser till de hårt beskattade små inkomsttagarna att även låta de rika giva sitt bidrag till upprustningen, vilken vi tycka kommit till uttryck vid partiernas behandling av engångsskatten. Det bör vara kontakt mellan löften och gärningar, och därför vidhålla vi kravet på engångsskatten.

För övrigt noterar jag med tillfredsställelse löftet om den nya statsbeskattningen liksom löftet om barnbidragspropositionen. Då barnavdragen slopas i den nya statsbeskattningen är det så mycket viktigare att barnbidragen komma samtidigt och att dessa utformas så, att de bli en verklig hjälp för de barnrika familjerna.

Jag vill även säga ett par ord om vår kulturpolitik. Chefen för ecklesiastikdepartementet har föreslagit en höjning av kulturanslaget med 60 miljoner kronor. Det fattar jag som ett gott tecken på att krigstidens nedrustning på denna front nu förbytt i en energisk upprustning som skall värna vårt lands kulturliv. Det intresse, varmed kulturfrågorna på sista tiden diskuterats inte minst inom arbetarrörelsen, utgör också ett varsel om att tiden nu är mogen för avgörande krafttag på detta område. Arbetarrörelsen, som tidigare tvingats inrikta större delen av sin kraft på sin egen emancipation, kan nu från sin starka politiska utgångsställning i det svenska samhället också sätta in en kulturoffensiv. Kulturens skatter måste göras till hela folkets egendom. Det förutsätter en genomgripande demokratisering av hela samhällslivet, i första hand efter de linjer, som tecknas i arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Kulturarbetarna, som mest aktivt och omedelbart prägla vårt lands kulturliv, ha samma intresse därav som arbetarklassen. Deras progressiva strävanden måste därför samordnas med arbetarrörelsens kamp och stödjas av den regering, som bygger på arbetarrörelsen. Deras materiella arbetsvillkor måste enligt vår uppfattning förbättras och deras konstnärliga och vetenskapliga oberoende tryggas så att de kunna bevara sin självständighet i förhållande till den monopolkapitalism, som behärskar större delen av vårt lands kulturliv och vars välde måste brytas. Deras utbildningsförhållanden måste förbättras och deras existensmöjligheter säkras både under och efter utbildningstiden. Alla kulturarbetare måste enligt vår uppfattning få fullgod ersättning för sitt arbete, och härvid bör av samhället kontrollerade institutioner gå i spetsen. Kulturanslagen måste utgå i enlighet med samhällets behov och inte som några nödhjälpsåtgärder. Det brister i statsmakternas insikter i denna fråga att döma av det sätt, varpå exempelvis våra konstnärer i årets statsverksproposition erbjudas en allmosa för utsmyckning av statliga nybyggnader. Vidare anse vi, att omfattande stipendier böra utgå som stimulans och bevis på samhällets uppskattning och inte som nödvändiga understöd. Man måste skapa goda arbetsvillkor och en tryggare existens

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Förts.)

åt alla arbetande, även kulturarbetarna. Sveriges kommunistiska parti antog den 20 oktober 1946 riktlinjer för ett demokratiskt kulturprogram, som har blivit mycket uppmärksammat och som vunnit bred anslutning inom alla grupper, från kommunister till liberaler, ja, även en del av högerpressen mottog eller låtsades motta det som en tribut åt sina egna gamla och självklara krav. Det är emellertid det första utformade kulturprogram, som framlagts av något svenskt politiskt parti.

Det gäller nu att förverkliga några av de mest angelägna uppgifterna i detta program. Jag har redan antytt några av dem i det föregående. Vi ha också haft den stora tillfredsställelsen att se, att socialdemokratiska motionärer förekommit oss med ett par dagar med kravet på utredning om inrättandet av ett statligt bokförlag. Detta krav ha vi i det demokratiska kulturprogrammet formulerat på följande sätt: Samhället bör ej tolerera att det tryckta ordet behandlas som spekulationsobjekt och monopoliseras av kapitalistiska truster. Och ett statligt förlag bör därför inrättas, som kan möjliggöra ett målmedvetet kulturarbete, som främst tar hänsyn till sociala och kulturella behov.

En rad andra stora kulturfrågor poeka också på sin lösning. Vi anse en översyn och positiv reformering av musikaliska akademiens verksamhet ofrånkomlig, om landets musikliv skall kunna bringas i höjd med det allmänna musikintresset. Vi anse det nödvändigt att inrätta en statlig teaterhögskola som en föryngringskälla för båda dessa konstarter. Radions utbyggnad är en central angelägenhet för hela folket. Folkets parker böra erhålla samhällets stöd, och de böra få bli de vitala kulturcentra som de ha alla möjligheter att bli. Framför allt måste emellertid den uppfattningen slå igenom och präglä även statsmakternas politik, att kulturarbetet inte är en budgetteknisk angelägenhet, utan att det måste vara en värmehärd för hela vårt samhällsliv.

Jordbruksfrågan skall ju bli en av denna riksdags huvudfrågor. I detta land går ännu bondepartiet gemensamt med storfinsansens partier vid val. Jag hoppas att riksdagsbehandlingen av den utlovade jordbrukspropositionen kan försvåra detta i fortsättningen. I Industria uttryckes exempelvis hur man på arbetsgivarföreningen vill lösa jordbruksproblemet. Denna lösning innebär i korthet lägre grad av självförsörjning, avsevärt minskad odlad areal, ofullständiga jordbruk nedläggas, stark avflyttning från jordbruket, särskilt från skogsområdena, som böra förbehållas industrien, och fri tillgång för stadsborna till bondejorden. Det borde bli svårt för bondeförbundet att vidhålla samarbetet med folk som har sådan uppfattning.

Å andra sidan tycks bondeförbundet inte vara tilltalat av den socialdemokratiska jordbruksteorien, kanske ännu mindre av praktiken. Teorien handlar om en 100-årsrevolution vid övergång till familjejordbruk, som sannolikt inte kan åstadkomma något mer än att ytterligare avfolka jordbruket. Bondeförbundets demagogi mot socialdemokratiens lösningar beträffande de 100 000 småbrukare, som skola berövas jorden, har säkert tillfört partiet åtskilliga bonderöster. Men en sådan praktik från en del av arbetarrörelsen som tillämpas mot de 20 000 strejkande skogsbönderna, vilka kämpa för rättfärdiga och av hela arbetarklassen godkända krav, kan måhända bli ännu allvarligare. I stället för att denna strid skulle föra arbetare och bönder närmare och ytterligare isolera reaktionens krafter betyder den en skärpning av motsättningarna inom det arbetande folket självt. Det är naturligtvis absurt när LO-anslutna bönder prickas och hindras att frakta sin mjölk. Men å andra sidan borde LO kunna ta initiativet till ett samarbete med böndernas fackliga organisation som samordnar krafterna.

Må det också tillätas mig, innan jag sätter punkt, att bara kort granska något av den s. k. samlingsregeringens kvarlåtenskap, som är av den karaktären,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

att den varken kan uppskattas eller beskattas. Det vore önskvärt med ett besked om det är »Kyrkor under korset», »Till bröders hjälp» eller Hestapos arvtagare som finansierar välutrustade baltiska upptäckarresor i Östersjön. Numera lära de väl inte behöva tulla flottans bränsleförråd för sina exkursioner, men vilka förråd bestå balterna med automatvapen, ammunition, radiosändare, pengar och narkotika? Vilka myndigheter är det som möjliggöra för de ledande balterna att upprätthålla förbindelser med Francoregimen och de nazistiska varulvcentra? Våra importerade baltfascister, som hållas om ryggen av vissa krafter, bli alltmera en röta i det svenska samhället. Medan svenskar na skola plockas in i nödbostäder är det en utbredd uppfattning att åtminstone balterna inte besvärnas av bostadsbrist, ja, att de ha företräde på bostadsmarknaden. Amerikanerna sägas ha vissa bekymmer för sina »krigsbrudar». Vi tyckas få hit till landet en mängd mystiska brudgummar från tredje riket, vilka gripits av en senkommen samhörighet med detta »folk i pension», som man under storhetstiden kallade svenskarna. Om regeringen mot dessa mobiliserade något av den iskalla egoism som samlingsregeringen på sin tid visade de tyska desertörerna, som i transiteringsneutralitetens namn utlämnades till de nazistiska ståndrätterna, skulle det nog inte väcka protester på arbetarhåll.

Det verkar för övrigt som om något av den s. k. Paulsonandan ännu behärskar de myndigheter som svara för flyktingpolitiken. Hur hushållas det exempelvis med statsanslagen? När utlandssvenskarnas förening nu presenterar regeringen krav på 75 miljoner kronor för de Hitlersvenskar, som först vid sammanbrottet erinrat sig sitt svenska medborgarskap och lämnat sitt verkliga fosterland, kan väl detta icke bara vara fräckhet, det tyder väl mera på en tilltagsenhet som odlats av myndigheternas osedvanliga tillmötesgående. De äro ju så fina dessa hitlerister att man inte kan skicka dem till de myndigheter som ha att hjälpa våra vanliga medborgare. Det skulle kunna såra deras känslor, påstås det. Nog måtte väl regeringen ha visat en osedvanlig aktsamhet för dessa känslor eftersom de presentera den svenska staten, som ju inte kan ha något ansvar för dem som eventuellt förlorat egendom i Tyskland, räkningar, som betyda, att den som förlorat värden för 54 000 kronor anser sig berättigad att av de svenska skattebetalarna begära 40 500 kronor!

Nog verkar det märkligt att en privatorganisation och därtill en så dokumenterat reaktionär sådan som utlandssvenskarnas förening efter eget skön och på generösa grunder kan kräva ut statsmedel för de fina herrskap som levde högt i Hitlers tredje rike och först därefter erinrat sig att de någon gång varit svenskar. Hur skulle det vara om statsrevisorerna tittade på saken?

Det har gjorts en utredning om våra militära dispositioner under andra världskriget. Formellt liknar denna den norska motsvarande utredningen, men då den utförts av samme man som var överbefälhavare under kriget lära väl inga riksriktsfunderingar rubba cirklarna för våra förvaltare av hemligstämpeln. Men varför utlämnas inte undersökningen till allmänheten? Skall den hemligstämpelas till dess ingen längre har intresse av att vi icke voro mobiliserade trots goda informationer när die Wehrmacht tog flyg till Skandinavien eller att det behövdes ett Stalingrad för att man skulle börja disponera mot en tysk landstigning på västkusten?

Medan vi vänta på Sandlerkommissionens utlovade betänkanden ha vi påmint om vissa liberala tidningars inordning i den Göbbelska propagandaorganisationen och samlingsregeringens medverkan i tyska skolan, dess tolerans mot miljonfloden av tyska propagandaalster och dess iskalla transportförbud, beslag och åtal mot den enda press, som motverkade den Göbbelska vältaligheten. Efter statsrådet Mossbergs förklaring i dag om den tyska propagandans synnerliga intensitet och omfattning, om dess direkta strid mot de svens-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ka intressena och konstaterande, att den ville undergräva folkets motståndskraft och göra oss mjuka inför tyska påtryckningar, blir det så mycket mera motiverat att granska den politik som fördes. Även detta motiverar att man lägger papperen på bordet, medan de ännu äro läsliga, liksom det motiverar något mera vaksamhet och något mindre tystnad och hänsyn gentemot alla dem som voro färdiga att på svensk botten praktisera Vidkun Quislings politik.

Valet i Fryksdalen kan lämpligen få avrunda denna betraktelse. Det visade som bekant att kommunisterna, vilkas utveckling kulminerat, om man får tro vår clairvoyante statsminister, segrade övertygande. Även bondeförbundet ryckte fram, medan högern stadigt fortsätter på vägen att bli landets minsta parti. Folkpartiet gjorde på stället marsch, medan socialdemokraterna enligt sin egen press vann en viktoria, som enligt Dala-Demokraten utpekar tendensen vid 1948 års riksdagsmannaval. Vore den spådomen riktig innebure det för socialdemokratien ett nedrutschande från 115 till låt mig säga ett nittiotial mandat. För min del vill jag inte lägga större vikt vid detta lilla val än att jag konstaterar, att det utvisade samma ödesdigra tendens för socialdemokratien som de tre senaste valen.

Det vore en nåd att stilla bedja om att socialdemokraterna lade sig till med en något mera demokratisk praxis vid behandlingen av kommunistiska propäer. I Norge ha kommunisterna 11 man i stortinget, men de ha ordinarie medlemmar i alla utskott och äro representerade i den norska FN-delegationen. I Danmark med en högerregering är förhållandet likartat: kommunisterna deltaga i utrikesutskottet och voro representerade i regeringsdelegationen vid FN-mötet. Men i Sverige vägras kommunisterna en suppleant i utrikesutskottet. Detta är ju icke en fråga om proportionalism eller juridik utan om politik. Bildligt talat gör socialdemokratien ännu endast vad den genom miss-handel från massorna i politiska och fackliga val anser sig absolut tvingad till. Något så prestigehungrigt och självtillräckligt växer icke överallt i vår herres hage.

Vi sitta dock i samma båt, om vi vilja göra allvar av efterkrigsprogrammet. Vi erkänna för vår del gärna tvånget att icke draga åt olika håll. När den nye statsministern inför sin partigrupp nyss ställt frågan, hur det skulle bli, om kommunisterna toge upp kamp mot socialdemokratien, kan man väl lugnt säga, att icke ginge det bra för socialdemokratien. Den hade gunås nog svårt i valet 1946 för att den icke skulle behöva tigga om att bli klämd från både höger och vänster.

Det skulle vara ett stort steg för att åstadkomma, om icke ett kordialt och tolerant så dock ett realistiskt förhållande inom arbetarrörelsen, om socialdemokratiens ledning kunde övervinna ett önsketänkande och avstå från de små billiga illusionsnumren. Utan att här ingå på den nye statsministerns många definitioner, förklaringar och paroller i kommunistfrågan på några månader, varav den ena icke är den andra lik, borde man väl ändå kunna utmönstra den som gavs härom dagen, att kommunisterna gå framåt därför att vi framställa oss som socialdemokrater — varav väl också följer att socialdemokraterna gå tillbaka därför att de säga sig vara socialdemokrater. Jag tror också, att man icke bör skylla bakslagen för socialdemokratien på innehavet av regeringsmakten. Ty ingen socialdemokratisk regering har haft bättre utgångsläge än socialdemokratien i 1946 års landstingsval. Nej, herr statsminister, det återstår bara *en* förklaring till kommunisternas framgångar: den att vi fört och föra en politik, som skapar förtroende i den mån den blir känd för folket och ger råg i ryggen på socialdemokratien, och att vi verkligen anvisat en svensk väg till socialismen.

Vi anse oss dock icke själva nog. Perspektiven för arbetarklassen äro ly-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

sande, men även den bör skaffa sig bundsförvanter. I efterkrigsprogrammet äro både tjänstemännens, småföretagarnas och bondemassornas intressen bevakade. Desutom är det ju uppenbart, att eftersom lönearbetarna nu utgöra majoriteten av folket och bilda majoriteten i riksdagen, kunna dessa mellangrupper endast genom samarbete med arbetarklassen varaktigt försvara sina intressen. Denna insikt om enighetens betydelse vinner terräng och särskilt inom arbetarklassen. Oavsett arbetarpartiernas svårigheter att komma fram till ett realistiskt samarbete, oavsett vilka prestigesympunkter, vilken oro för borgerliga hugg, vilken rädsla för att bli utkonkurrerad av en mindre belastad och frejdigare konkurrent, oavsett vilken personlig animositet som skymmer blicken, samordna massorna ändå sina led, finna en gemensam riktlinje i dagens kamp och förena sina krafter. Vi ha kommit därhän, att en betydande och ständigt växande del av den svenska arbetarklassen i kommunismens frammarsch ser säkraste beviset för att utvecklingen går åt vänster.

Herr von Seth: Herr talman! Innan jag gör några reflexioner angående Kungl. Maj:ts proposition nr 1 skulle jag vilja påtala ett litet intermezzo, som hänt i kanslihuset. Där förbereddes en utvidgning av departementen, och i det sammanhanget kom det givetvis upp förslag, att nya tjänster inom de olika vaktmästaravdelningarna skulle inrättas. Det har då inom finansdepartementet kommit fram det uppslaget, att det kanske vore skäl i att genomföra en rationalisering av dessa vaktmästares arbete. Vid budskickning till annat verk och när det gäller vissa andra ärenden ha stundom både två och tre personer varit sysselsatta med arbete, som kunde uppdragas åt en. Därför har man från finansdepartementets sida uppdragit åt statens organisationsnämnd att göra en undersökning om detta. Organisationsnämndens mera rutinerade tjänstemän fingo således i uppdrag att sätta i gång med detta arbete. Innan arbetet kunde påbörjas, var det nödvändigt att göra vissa arbetsstudier, och det sändes därför ut blanketter, som skulle ifyllas med uppgifter angående olika uppdrag. Man måste säga sig, att med ett dylikt sätt att infordra uppgifter borde det väl för vederbörande stått klart, att här var fråga om att rationalisera arbetet. Trots detta lyckades man på ett eller annat vis göra gällande inför regeringen, att här var igångsatt ett arbete, som kunde placeras under rubriken Krängel-Sverige. Statsrådet Danielson — jag nämner namnet därför att det har figurerat i minst två tidningar — hade ett kort lunchsamtal med olika regeringsmedlemmar, och detta lunchsamtal resulterade i att undersökningen stoppades.

Ja, mina damer och herrar, hur skall man tyda denna visserligen i och för sig obetydliga sak? Hur skall man tyda, att när finansdepartementet beordrar organisationsnämnden att göra en undersökning regeringen sedan stoppar denna? Antingen har organisationsnämnden blivit desavuerad i sitt arbete, eller också måste regeringen erkänna sitt misstag och låta organisationsnämnden fullfölja sitt arbete. Man måste dock göra den reflexionen, att det är märkligt, när det nu har blivit tacknämligt att klaga på Krängel-Sverige, att när det göres en ansats att rationalisera arbetet inom en avdelning av kanslihuset, så stoppas detta upp av krafter, som vilja hindra detta rationaliseringsarbete. För min del skall jag icke knyta några andra reflexioner till detta än att jag tycker, att det verkar ganska underligt, att när man gått in för s. k. industriell demokrati och företagsdemokrati, som innebär, att information skall vara rådande mellan arbetsledningen och arbetarna vid våra både större och mindre företag, så fungerar icke detta, utan det sättes en käpp i hjulet, när det blir aktuellt inom vårt viktigaste statsmaskineri.

Om man läser Kungl. Maj:ts proposition nr 1 och är intresserad av kom-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

munikationsverkens huvudtitel kan man icke undgå att ganska snart konstatera, att kommunikationsministern har meddelat, att man på grund av brist på arbetskraft och med hänsyn till bristen på material kommer att skjuta upp arbetet med statsbanornas elektrifiering. Man kan också konstatera att viktiga kabelarbeten ha stoppats för telegrafverket.

Blåddrar man vidare i Kungl. Maj:ts proposition skall man på annat ställe finna, att där äskas 200 miljoner kronor för krediten till Sovjetunionen. Det är väl ändå icke en händelse, som ser ut som en tanke, att man å ena sidan äskar anslag till kredit för att kunna fullfölja ett exportavtal och på andra ställen måste inskränka sådana arbeten, som äro beroende av material, som måste tas i anspråk för att vi skola kunna fullfölja detta exportkreditavtal? Alla känna fuller väl till att här förefinnes brist på material inom många områden och icke minst föreligger det brist på arbetskraft inom alla områden i vårt samhälle. Men när handelsministern vid ryssavtalets behandling i riksdagen, icke minst på grund av den pressdiskussion, som föregick densamma, klart och tydligt betonade, att det icke skulle behöva göras några inskränkningar på grund av denna exportkredit — herr Åkerberg använde till och med i sin tidning uttrycket att svenska folket icke skulle behöva draga åt svängremmen — så tvivlar man på att handelsministern hade rätt. Jag vågar påstå, att kreditavtalets verkningar ha visat sig kännbara och irriterande inom stora delar av vårt näringsliv, jordbruket icke undantaget. Ser man på en sådan sak som exempelvis elektriskt material, skall man snart komma till klarhet om att den långa leveranstiden för ryssavtalet, exempelvis när det gällde elektriska motorer, nu blivit fördubblad. Om vi för elektrifiering och rationalisering av jordbruket behöva köpa motorer eller transformatorer äro leveranstiderna oerhördt långa. Det står givetvis vederbörande till buds att köpa utländska motorer, men de betinga ett avsevärt högre pris, i genomsnitt 25 % högre än de svenska motorerna.

Kommunikationsminister Nilsson förklarar visserligen, att rysslandsbeställningar i intet fall inverka på ställningstagandet till frågan om inskränkningen av järnvägs elektrifieringen. Jag vågar dock, herr talman, ställa frågan — den kanske bör riktas till handelsministern — om man kan bevisa, att de oerhörda krav på järn och de oerhörda krav på elektriskt material, som fullföljandet av detta exportkreditavtal för med sig, icke ha något att göra med den varubrist och de långa leveranstider i fråga om andra varor som förefinnas inom landet och som iritera näringslivet och uppbyggnadsarbetet efter kriget. Framför allt måste man konstatera, att med den politik, som handelsministern vill föra, så nödgas vi importera vissa varor till ganska höga priser, under det att det kreditavtal, som slutits, tvingar oss att exportera samma varor till billigare priser än vi kunna importera dem för.

Vidare måste man, om man ser på våra valutatillgångar konstatera, att den handelspolitik, som har förts när det gäller att bestämma priserna på våra exportvaror, resulterat i att valutatillgångarna ha blivit hårt ansträngda. Vår valutareserv har sjunkit ihop katastrofalt, och ändock fortsätter man med samma handelspolitik. Man gör onekligen den reflexionen, att även om man är nationalekonom och även om man är handelsminister och sålunda avsevärt bör höja sig över vanligt folks tänkesätt, så kan man dock icke suveränt sätta sig över vanliga ekonomiska lagar, ty sådana måste gälla såväl för nationalekonomer och handelsministrar som för det praktiska livets män. Lika väl som det hände torggumman på Mårtensstorget i Lund att hon kom på ekonomiskt obestånd, därför att hon köpte källhuvuden för 25 öre stycket — det var i den gamla goda tiden — och sålde dem för 20 öre, likaväl tvingas vi i vårt land in på ekonomiskt obestånd, om herr Myrdal får fortsätta den politiken, att vi

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

skola importera dyra varor från utlandet och samtidigt sälja de varor, som vi ha att exportera, till billigare priser.

Man kan konstatera, att det förhållandet att exempelvis vår pappersmassa såldes billigt till utlandet har ingen tackat oss för, utan resultatet har blivit, att mellanhänderna ha gjort sig vinster, vilket säkerligen icke var tänkt ifrån början. Såsom tillhörande det praktiska livets män måste jag konstatera, att den nuvarande handelspolitiken har bidragit till att försvåra byggenskapen i vårt land. Byggenskapen är beroende av järn och elektriskt material, och bristen därpå är icke enbart en konjunkturföreteelse. Man måst vidare konstatera, att produktionen överhuvud taget, inbegripet jordbruksproduktionen, försvåras av brist på transformatorer och brist på motorer. Beklädnadsfolket vittnar om — jag utgår ifrån att vad som har stått i deras tidningar är riktigt — att beklädnadsindustrin icke i fortsättningen kan kläda svenska folket i den utsträckning som det önskar på grund av brist på fodertyg. Denna handelspolitik tär på våra valutaressurser och kommer att i det långa loppet ha till följd en utpumpning av valutareserven och en sänkning av levnadsstandarden i vårt land. Få ting kunna vara mera förödande än en penningvärdeförsämring. Med den handelspolitik som nu föres gå vi inflationen till mötes och bidra till denna penningvärdeförsämring, som särskilt hårt kommer att drabba löntagare, pensionärer och icke minst alla de sparare, stora och små, som vi ändå, som väl är, ha i detta land och som utgöra en viktig kота i vår ekonomiska ryggrad.

Enligt finansministern skola emellertid icke spararna ha något att utträtta i vårt samhälle, ty sparandet skall bestraffas i stället för premieras eller uppmuntras. Jag skall icke här draga upp hela skatteproblemet. Jag skall endast nöja mig med ett avsnitt, nämligen hur den bebådade kvarlåtenskapsskatten kommer att verka inom jordbruket. Det är ju fullkomligt riktigt, att de flesta jordbrukare komma att ställas utanför kvarlåtenskapsskatten. Den talrikaste gruppen av jordbrukarna är våra småbrukare, och de komma icke att beröras. Men två tredjedelar av den svenska odlade jorden odlas dock av medborgare, som tillhöra den s. k. bondejordbruksgruppen och godsägargruppen. Med hänsyn till höjda priser på levande och döda inventarier behöver jordbruket icke vara så stort för att tillsammans med de kraftigt ökade taxeringsvärdena komma upp i ganska stora summor. Även de s. k. bondejordbruket komma upp till värden som ingalunda äro föraktliga. Hur ha dessa värden skapats i vårt land? Sparsamhet och idoghet ha varit alldeles särskilt utmärkande för landsbygdens folk. De värden som därmed äro skapade ha kommit fram under arbete, under sparsamhet, under svett och möda, under uppoffringar kanske i flera generationer. Dessa värden anser nu finansministern icke vara en tillgång för familjen, släkten eller arvingarna. Här träder den s. k. uppskjutna förmögenhetsbeskattningen till. Den skattskyldige har, heter det, under livstiden skapat värden, som äro närmast jämförliga med en skuld, som åvilar kvarlåtenskapen i dess helhet. Herr talman, kommer man ut på den svenska landsbygden och läser upp för människorna vad som står på s. 213 i skattebetänkandet, att resultatet av livslångt arbete, av generationers möda och uppoffringar, betraktas som en skuld till staten, blir man icke trodd, om man icke kan visa svart på vitt. Dessa värden sätter vår finansminister så ringa, att han betraktar dem som en skuld till samhället. Och denna skuld skall betalas i en för familjen synnerligen prekär situation, nämligen vid ett dödsfall. När ett dödsfall inträffar, sker ett hårt ingrepp i en familjs liv. Vare sig familjen har det bättre eller sämre ställt är det ett starkt ingrepp icke minst i familjens ekonomiska ställning. Just vid den tidpunkt, när ekonomin behöver kon-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

solideras för att ett företag skall kunna föras vidare — man kan föra resonemanget längre och tänka på alla dessa företag i vårt land som kallas familjeföretag — när kanske kredit drages in, som beviljats på grund av ägarens driftighet och på grund av den goodwill ägarens namn medfört, anmäler sig staten som fordringsägare till en större eller mindre del av kvarlåtenskapen. Förvisso är detta ett hån mot svensk företagsamhet och mot det svenska sparandet. Även om man är ägare till en ganska stor förmögenhet på papperet, är denna i de flesta fall låst i jordbruket, i redskap och maskiner, i en industri, i fastighet eller i företag. Det är sannerligen icke så lätt för de flesta att taga fram de 30 000, 20 000 eller 10 000 kronor, som de skola stå till tjänst med.

Vad blir följden, om den bebådade kvarlåtenskapsskatten skall drivas igenom? Jo, staten blir förr eller senare och desto mer ju oftare byte av ägare sker på grund av dödsfall ägare av inteckningar icke bara i våra större egendomar utan i våra bondejordbruk. Samtidigt igångsätter man en rationalisering och ger det mindre jordbruket bidrag och lån för att det skall rationaliseras. Därom är ju intet annat än gott att säga, bara det sker i sunda former. Staten blir så småningom medintressent i allt fler mindre och större jordbruk, och i det långa loppet blir staten ägare av det svenska jordbruket på ett sådant sätt, att den svenske bondens frihet försvinner.

När jag var yngre fick jag alltid lära mig — jag sitter själv på en arvegård — att det är fädernas arbete som skapat värdena. »Från fäder har det kommit, till söner skall det gå», heter det. Men fortsätter utvecklingen som hittills kanske denna sentens icke längre blir sanning. Det blir, som det vid flera tillfällen sagts: »Från fäder har det kommit, till Wigforss skall det gå». Det är alldeles självklart, att var och en måste betala sin anpart till staten, betala skatt efter förmåga. Men en betalning efter sådana grunder som de som framskymta i det nu utgivna skattebetänkandet är ett hot mot vår produktion på alla områden.

Jag skall, herr talman, icke hålla på längre. Jag skulle kunna draga fram otaliga exempel på att det här verkligen är fara å färde i vårt svenska samhälle. Svensken har sedan långa tider tillbaka fått lära sig att de viktigaste förutsättningarna för både den enskildes liv och samhällets välfärd äro flit, sparsamhet, förtänksamhet och skapande. Men om nu staten skall träda till och bestraffa sparandet, blir därigenom företagsamheten hindrad. Utvidgningar och förbättringar komma icke till stånd, och i det långa loppet blir det omöjligt att skapa det Sverige, som vi alla vilja göra till ett bra folkhem för alla medborgare, då de viktigaste grundstenarna för produktionen, nämligen företagsamheten och sparandet, undanryckas.

Vid remissdebattens början i dag har av statsministern i första kammaren och finansministern i denna kammare framförts tanken, att det skulle kunna komma till stånd i första hand resonemang och vad därutav kan följa angående utformningen av de närmaste månadernas eller det närmaste årets finanspolitik. Har det blivit en sinnesändring därvidlag och vill man ge avkall på det farliga attentat man gjort mot samhällsordningen, äro givetvis alla grupper med om att inleda samarbete i samförståndets tecken för allas väl. Men skulle så icke vara fallet, måste oppositionens vindar och oppositionens gärningar bli hårda för att man skall kunna undgå förödelse av de värden jag här talat om.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande propositioner till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 3.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 14, angående anslag till åtgärder för hästavelns främjande m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Adolfsson m. fl.*, nr 54, angående provisoriska lagstiftningsåtgärder till förhindrande av att nazistiska organisationer medgivnas hyra samlingslokaler, som ägas av det allmänna;

herr *Kristensson m. fl.*, nr 55, om viss ändring av bestämmelserna rörande statsbidrag till enskilda mellanskolor;

herr *von Friesen*, nr 56, om ersättning till tandläkaren S. Nilén för ekonomiska förluster på grund av sjukdomsfall under tjänstgöring såsom tandläkare vid flyktingläger;

herr *Lindqvist m. fl.*, nr 57, angående löneställningen för chefen för fångvårdsstyrelsen;

herr *Mäler m. fl.*, nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till uppförande av central beklädnadsverkstad;

herr *Nordström* i *Kramfors m. fl.*, nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till uppförande av central beklädnadsverkstad;

herr andre vice talmannen *Carlström m. fl.*, nr 60, om anslag till anordnande av en fritidsgård vid Göta ingenjörkår i Eksjö;

herr *Skantze m. fl.*, nr 61, om anslag till fria resor för meniga volontärer vid krigsmakten;

herrar *Berg* och *Osterman*, nr 62, angående viss förändring av befattningen som snickeriföreståndare vid vissa sinnessjukhus;

herrar *Persson* i *Landafors* och *Kempe*, nr 63, angående räntefrihet för statens bosättningslån;

herr *Lindberg*, nr 64, om anslag till nykterhetsfrämjande verksamhet bland sjömännen;

herr *Gustafson* i *Dädesjö m. fl.*, nr 65, angående anvisande av medel för inlösen av den s. k. Fjärås Bräcka i Halland m. m.;

herr *Lindahl*, nr 66, om pension åt förre ban- och byggnadsarbetaren J. P. E. Rosén;

herr *Andersson* i *Alfredshem*, nr 67, om pension åt förre vägarbetaren P. M. Beckman;

herr *Hedlund* i *Östersund*, nr 68, om pension åt snickaren A. Larsson;

herr *Mäler*, nr 69, om pension åt förra vagnstäderskan Beda Maria Westin;

herr *Lindberg*, nr 70, angående förbättring av pensionsförmånerna från handelsflottans pensionsanstalt, m. m.;

herr *Vigelsbo m. fl.*, nr 71, angående utredning av möjligheterna att genom lagstiftning begränsa och råda bot på missförhållanden inom den s. k. agenthandeln;

herr *von Friesen*, nr 72, angående utredning i syfte att trygga patenthavares rätt även under tider av krig eller krigsfara;

herr *Johanson* i *Norrköping m. fl.*, nr 73, angående provisorisk lagstiftning mot oskäligen arrendestegring;

herr *Hedlund* i *Östersund*, nr 74, om upphävande av den på interneringsnämnden enligt 6 § första stycket lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt ankommande förhandsprövningen;

herr *Osterman m. fl.*, nr 75, om inrättande av lokala utskrivningsnämnder vid sinnessjukhusen;

fru *Ekendahl* och fru *Johansson*, nr 76, angående en allmän översyn av gäl-lands äktenskapslagstiftning;

herr *Henriksson*, nr 77, angående utredning rörande luftfartsförsäkringens likställighet i processuellt hänseende med sjöförsäringen m. m.;

herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*, nr 78, om revision av kungörelserna an-gående lån från frukt- och potatislagerhusfonden samt angående statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus;

herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, nr 79, angående utredning om utvidgning och effektivisering inom växtskyddets område;

fru *Nordgren*, nr 80, om åtgärder i syfte att anteckning om utomäktenskap-lig börd endast göres i kyrkböckerna och icke i prästbetyg, å folkbokföringskort eller annan offentlig handling;

herr *Hedqvist*, nr 81, angående inskränkning av tiden för nedsättning av taxan för rikstelefon-samtal;

herr *Lindahl m. fl.*, nr 82, angående modifiering av bestämmelserna om for-mell kompetens för anställning i statens verk;

herr *von Friesen*, nr 83, angående revision av medicinalstyrelsens formulär till läkarintyg avseende styrkande jämlikt 3 kap. 2 § 4 mom. giftermålsbalken av frihet från sinnesslöhet;

herrar *Berg* och *Osterman*, nr 84, angående utredning beträffande möjlig-heterna till ersättning åt person, som lidit skada eller förlust genom åtgärd av vid sinnessjukhus eller annan anstalt intagen;

herr *Lindberg*, nr 85, angående utredning av frågan om statens övertagande av sjöfartsanstalterna å sjön Vänern; och

herr *Hedlund* i Östersund, nr 86, angående anordnande av särskilda special-anstalter för straffriförklarade psykopater.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.55 e. m.

In fidem
Gunnar Britth.

Fredagen den 17 januari.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Vid remiss av
statsverkspro-
positionen
m. m.
(Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att debatten rörande Kungl. Maj:ts propositioner, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1947/48 och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet enligt förut skedd anteckning till

Herr **Staxäng**, som anförde: Herr talman! Jag skall i motsats till föregående talare i denna remissdebatt inte sysselsätta mig med de stora ekonomiska problemen utan skall i stället gå in på ett par frågor rörande sjätte huvudtiteln och kapitalbudgeten.

Det gäller i första hand anslagen till vägväsendet. Här begäras stora höjningar av anslagen till vägorganisationerna. För väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begäres ett anslag av sammanlagt 4 513 000 kronor. Det kan härvidlag vara av intresse att göra en liten återblick till den tidpunkt, då vägväsendets förstatligande utreddes, och se vilka prognoser som då ställdes. 1938 års utredningskommitté, som förberedde vägväsendets förstatligande, räknade med att det för löner till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens organisation skulle vara tillräckligt med 527 000 kronor. Till expenser och resekostnader för samma huvudorganisation tänkte man sig ett anslag av 125 000 kronor. Sammanlagt skulle det alltså erfordras ett anslag av 652 000 kronor. Årets budgetförslag upptager i stället till avlöningar 3 834 000 kronor och till omkostnader 679 000 kronor eller sammanlagt, som jag nyss nämnde, 4 513 000 kronor. I jämförelse med det anslag som kommittén tänkte sig blir det alltså en stegring med 3 861 000 kronor. Det är med andra ord en sjudubbling på sju å åtta år. Inom parentes kan jag nämna att kostnadsökningen i förhållande till fjolårets budgetförslag utgör 1 162 000 kronor.

Det har sitt intresse att återge denna prognos som 1938 års utredningskommitté för vägväsendets förstatligande gav Kungl. Maj:t och riksdagen till ledning och stimulans. Kommittén uttalade, att »den föreslagna omorganisationen av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har beräknats medföra en ökning av personal-, expens- och resekostnader till ett sammanlagt belopp av 226 078 kronor». Den kalkylen har ju knappast hållit.

Om vi sedan se på vägorganisationerna ute i länen, äro kostnadsökningarna även där ganska stora. Enligt den tablå som intagits i utredningskommitténs betänkande uppgingo administrationskostnaderna år 1939 till sammanlagt 6 079 000 kronor. Vad var nu kommitténs bragelöfte på denna punkt. Jo, man uttalade, att vid ett förstatligande enligt alternativ II — d. v. s. i stort sett den vägorganisation som vi nu ha — skulle administrationskostnaderna för de lokala vägorganisationerna kunna minskas med 183 000 kronor. Årets budgetförslag upptager för ungefär samma ändamål ett belopp av 11 556 000

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

kronor, vilket alltså innebär en ökning med 5 477 000 kronor. Den av utredningen antagna kostnadsminskningen har försvunnit i rymden. Jag vill i detta sammanhang erinra om kommitténs uttalande, att man vid organisationens utformande beräknat behovet av befattningshavare i överkant för att därigenom vinna säkerhet för att administrationskostnaderna efter ett förstatligande icke skulle bli större än de antagna.

Herr talman! Så mycket har jag handskats med siffror och kalkyler och förvaltningsuppgifter, att jag är fullt medveten om att 1939 års budget för vägväsendet icke skulle ha blivit bestående, om ett förstatligande icke ägt rum. Men kostnadsökningarna äro dock anmärkningsvärt stora.

Jag skall inte heller till mera ingående behandling taga upp frågan om skötsel av vårt vägunderhåll. Att detta inte är bra är ju i viss utsträckning beroende på förhållanden, över vilka de nuvarande vägorganisationerna icke kunnat råda. Man har fått dragas med brist på anslag och arbetskraft för detta ändamål. Men när de lokala förvaltningsorganisationernas kostnader i det närmaste fördubblats och kostnaderna för centralorganet sjudubblats, har man rätt att fråga sig, om vårt vägväsen fått sin rätta livsform. Jag tror mig kunna påstå att jag i stort sett hade rätt, när jag i debatten om vägväsendets förstatligande liknade de gjorda kalkylerna vid en krisoffert. Jag har alltjämt den bestämda uppfattningen att våra läns vägorganisationer och även våra vägar mädde väl av att ha kommunalt valda förtroendemän, som fingo göra sin insats på detta viktiga område av det samhälleliga arbetet.

Det är emellertid, herr talman, inte min mening att i dag påyrka att vägväsendet skall givas en organisation av den typ det hade före förstatligandet. En sådan seger över sig själv tror jag inte riksdagen är mäktig. Men det skulle kanske inte skada, om de utredningskommittéer, som syssla med förstatligande av andra verksamhetsgrenar, i någon mån studerade vårt vägväsen sådant det blivit efter förstatligandet. Där skulle man kanske finna några varnande exempel, som kunde leda till eftertanke.

När jag nu i alla fall tagit upp detta spörsmål i årets remissdebatt, skulle jag dock vilja framhålla såsom min uppfattning, att en decentralisering av vårt vägväsen borde kunna allvarligt övervägas. Även på en annan punkt borde en förändring av vägorganisationen komma till stånd. Vid vägväsendets förstatligande inrättades, kanske för att lugna en del tvivlande individer, länsvägnämnder och lokala vägnämnder. Trots att länsvägnämndernas kompetensområde efter förslag av det särskilda utskott, som behandlade frågan, något vidgades, kan man inte fria sig från känslan att de i stort sett utgöra en skuggorganisation, för att inte säga en dekoration. Det lilla inflytande, som länsvägnämnderna trots allt ha, beror säkert på att ledamöterna i nämnderna för närvarande i stor utsträckning äro förutvarande vägstyrelseordförande, som med sin långa och omfattande erfarenhet på området inte finna sig i att tjänstgöra bara såsom dekoration. Men allt eftersom dessa personer försvinna ur nämnderna komma dessa sannolikt att bli ganska betydelselösa. Jag vill därför — det är det närmaste syftet med vad jag nu anfört — rikta en vädjan till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att beakta de krav, som — i form av motioner och på annat sätt — framställts och undan för undan komma att framställas om en utvidgning av kompetensområdet för denna organisation. Om de personer som inväljas i nämnderna skola få ett verkligt intresse för dessa viktiga samhällsuppgifter, böra de känna att de kunna göra en insats. Jag tror även att ett ökat lekmannainflytande i nämnderna skulle vara vägförvaltningarna till ett gott stöd i deras många gånger komplicerade och delikata uppgifter.

Jag skall härefter övergå till ett annat område av vårt kommunikations-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

väsen. I statsverkspropositionens kapitalbudget framhålles beträffande fortsatt elektrifiering av våra järnvägar följande: »Beslut om införande av elektrodraft vid de svenska statsbanorna i viss ytterligare omfattning föreligger redan. Sålunda beslöt 1944 års riksdag med bifall till propositionen nr 279, att linjen Stockholm—Tillberga—Köping skulle elektrifieras, och härför erforderliga anslag ha numera anvisats. Vidare beslöt 1945 års riksdag med bifall till propositionen nr 108, att elektrifieringen av järnvägslinjerna Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla och Lund—Landskrona—Billeberga skulle påbörjas efter fullbordandet av då pågående elektrifieringsarbeten, samt uttalade samtidigt, att en elektrifiering av bandelen Uddevalla—Strömstad jämte linjen Smedberg—Lysekil av byggnadstekniska och drifttekniska skäl borde utföras i direkt anslutning till elektrifieringen av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla. För påbörjande av elektrifieringen av nämnda linjer har 1946 års riksdag anvisat anslag för innevarande budgetår.» I samband härmed redovisar järnvägsstyrelsen en plan för fortsatt elektrifiering på 13 nya bandelar med en bansträcka av 1 244 bankilometer. Kapitalbehovet för genomförande av detta program har järnvägsstyrelsen beräknat till omkring 165 miljoner kronor, och det framhålles såsom önskvärt att denna plan genomföres på omkring fem år. Styrelsen tillägger ytterligare, att den dock är beredd att om materialsvårigheter och brist på arbetskraft skulle bli bestående utsträcka tidsprogrammet till tio år med ett erforderligt anslag av 16 eller 17 miljoner kronor om året. Med skärpa framhåller styrelsen vidare vikten av att vissa materialbeställningar inordnas i industriens leveransprogram, enär i annat fall måste förutses ett avbrott i elektrifieringsarbetet. Det är ju en känd sak att för ett fullföljande av sådana beställningar måste i betydande grad förskottslikvider utgå. Vad som ger järnvägsstyrelsens petita särskild styrka är att ifrågavarande elektrifieringsarbeten även visa en ganska god förräntning.

Strax före jul blev det dock bekant att kommunikationsministern hotade att slå en bräsch i detta stora elektrifieringsprogram. När handelsöverenskommelsen med Sovjet godkändes i höstas, bedyrades att leveranserna från vårt land skulle nå sitt maximum först efter fyra eller fem år. Det förefaller nu, som om man får tolka detta så att frukterna av avtalet för Sovjet skulle komma först efter denna tid, medan de besvärande verkningarna för vårt land komma att inträda mycket snabbare. Det är tydligt att detta handelsavtal kommer att i hög grad störa vårt elektrifieringsprogram. Jag beklagar detta stopp i programmet, och jag gör detta inte enbart med hänsyn till lokala intressen. Ett avbrott i vårt lands elektrifieringsplaner är ur hela landets synpunkt en mycket allvarlig sak med hänsyn till verkningarna för näringslivet.

Jag behöver här inte gå in på några detaljer beträffande denna fråga. Men som så ofta förut har Bohuslän fått den första örfilen. Vi börja snart bli vana vid sådana bakslag. Vi ha glatt oss åt att en elektrifiering av bandelarna norr om Uddevalla nu var säkrad genom förra årets riksdagsbeslut. Anslag för arbetenas påbörjande var redan beviljat. Men nu är det meningen att det skall stoppas upp. Departementschefens uttalande i denna fråga är oklart, varför det är önskvärt med ett förtydligande. Det heter på följande sätt: »Vad angår den beslutade elektrifieringen av linjen Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil ha varken arbetena härmed påbörjats eller beställningar i större omfattning blivit gjorda. Frågan om denna elektrifiering kan alltså i huvudsak bedömas under samma förutsättningar som gälla beträffande de i järnvägsstyrelsens fortsättningsprogram ingående företagen. Med hänsyn härtill och då förräntningen av det för denna elektrifiering erforderliga kapitalet beräknats i gynnsammaste fall komma att uppgå till endast

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

4,3 procent, torde frågan om fortsatt medelsanvisning för detta ändamål böra upptagas först främdeles i samband med övriga frågor om den fortsatta elektrifieringen av statsbanenätet.»

Jag vill först beröra statsrådets yttrande beträffande förräntningsprocenten. Jag har gjort mig underrättad om denna sak, och det är inte riktigt när man säger, att en förräntningsprocent av 4,3 procent kan uppnås endast i gynnsammaste fall. På förfrågan har jag fått uppgift att denna förräntningssiffra är beräknad med hänsyn till 1938 års trafik. Om det efter elektrifieringen skulle visa sig att trafiken går ned, skulle det alltså bli en försämring, medan det i motsatt fall skulle bli en förbättring. Jag har fått denna uppgift från tillförlitligt håll.

Men frågan om förräntningsprocenten är inte huvudsaken, och jag har endast velat beröra den i förbigående. Huvudsaken är att få klarhet, huruvida statsrådet menar att vid prövningen av järnvägsstyrelsens elektrifieringsprogram frågan om elektrifiering av bandelarna norr om Uddevalla skall göras till föremål för prövning även med hänsyn till rangordningen i förhållande till andra bandelar. I samband med riksdagens beslut i fjol gjordes ju det bestämda uttalandet, att elektrifieringen av bandelarna norr om Uddevalla skulle ske i direkt anslutning till elektrifieringen av linjen Uddevalla—Herljunga. Jag hoppas att statsrådets mening inte är att frågan skall prövas på det sätt jag här antytt. I så fall vill jag deklarerera som min mening, att vi kunna diskutera en liten förlängning av tidsprogrammet, trots att det är av oerhörd betydelse för vårt näringsliv att vi så snart som möjligt få dessa elektrifieringsarbeten utförda. Jag kan nämna att strävandena att ge länet ett rikare och mera differentierat näringsliv burit god frukt i de mellersta och södra delarna av länet, medan svårigheter föreligga beträffande de norra delarna på grund av mer eller mindre bristfälliga kommunikationer.

Jag skulle alltså önska att statsrådet ville göra ett förtydligande av sitt uttalande beträffande rangordningen. Och jag skulle vidare önska ett uttalande om att de här ifrågakommande elektrifieringsarbetena icke skola stoppas upp. De få gärna i någon mån något förskjutas, men det är angeläget att de icke ställas på framtiden. Det är en livsfråga för vårt län att få dem utförda. Jag hemställer därför om ett uttalande härom från statsrådets sida.

Vidare yttrade:

Herr **Jonsson** i Skutskär: Herr talman! När jag nu efter att ha bevistat sex riksdagar för första gången tar till orda i en remissdebatt, gör jag detta därför, att inte heller jag kan tåga inför den skärpning, som den politiska debatten numera undergått även i vårt land. Det är säkerligen med glädje som vi alla konstatera den ökade politiska aktivitet landet över, som nu är tillfinnandes, jämfört med den politiska stiltje, som rådde under samlingsregeringens tid. Men samtidigt måste man beklaga — för att använda herr Ohlins uttryck — den försimpling av den politiska debatten, som har tillkommit under det senaste året, en försimpling, som framför allt är orsakad av den borgerliga pressens uppträdande mot den sittande regeringen. Jag måste tyvärr också säga, att den dåliga tonen i riksdagens andra kammare helt är herr Bertil Ohlins förtjänst, detta därför att han tror sig vara den nye S:t Görän, som skall leda de borgerligas skaror i kampen mot den socialdemokratiska hydran, rida spår mot socialdemokratiens anlopp mot de privilegierades ställning i samhället. Det är alltså inte, herr Ohlin, socialdemokratien som är orsaken till den försimpling som inträtt i den politiska debatten, utan det är som jag sade inte minst den borgerliga pressen, vilken som bekant särskilt har koncentrerat sig på det svensk-ryska

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

handelsavtalet, herr Wigforss' skattefråga och nu senast på skattekommitténs nyligen avgivna betänkande. Jag vågar påstå, att det här inte varit fråga om en diskussion i sak utan det har gällt en fullständig kapplöpning i perfida påståenden gentemot enskilda statsråd personligen. Egentligen skulle man kanske inte ta detta så hårt, och jag är också säker på att regeringsledamöterna inte göra det. De veta nämligen, att här är det inte folkets röst som talar utan här är det enskilda redaktörer, som springa tidningsägarnas ärenden och försvara deras intressen. Jag vågar alltså påstå, att den opposition, som här har förekommit, inte är orsakad av omtanke om folkets och landets välfärd utan helt orsakad av de egoistiska klassintressen, som ligga bakom densamma.

En av de större politiska frågor, som det har tryckts så hårt på i denna debatt, är kampen mot penningvärdets försämring. I detta avseende vill oppositionen påstå att regeringen ingenting gör, under det att de själva genom herr Bertil Ohlin ha drivit fram i första hand omsättningsskattens slopande, enligt min enkla mening åtminstone ett år för tidigt. Jag säger detta därför att jag visste, att den köpkraftsökning, som härigenom skulle uppkomma, skulle användas som ett huvudargument från högerns, folkpartiets och arbetsgivarnas sida gentemot en berättigad löneökning för de enskilda industriernas arbetare.

Man kan inte undgå att i detta sammanhang göra en del reflexioner. Vi ha under den gångna höstrikdagen fått bevittna, att en i det närmaste enhällig riksdag har beslutat en berättigad löneökning för statstjänarna och ävenså att riksdagen beslutat att slopa omsättningsskatten. Men när nu tiden har kommit för en lika berättigad löneökning för den enskilda industriens anställda, då yrka herrar Ohlin och Domö med särskild frenesi på en rundabordskonferens, vilket inte är något annat än ett maskerat försök att få till stånd ett lönestopp, helst då med stöd av den socialdemokratiska regeringen. Det gäller här inte som fallet var i fråga om statstjänarna några borgerliga väljarskaror utan här gäller det ett speciellt storfinansiellt intresse, nämligen att slå vakt om de låga lönerna inom den enskilda industrien. Om nu regeringen genom händelsernas utveckling under de närmaste månaderna kanske blir tvungen att säga sitt ord i en del arbetskonflikter, har jag för min del svårt att förstå annat än att den uppgörelse, som skedde för statstjänarnas vidkommande, måste bli normgivande för regeringens betraktelsesätt även när det gäller lönesättningen för arbetarna inom den enskilda industrien, särskilt som det kan sägas, att arbetarnas del i produktionens avkastning i dag är åtskilligt mindre än vad den var vid tiden före krigsutbrottet.

Alltnog, mig förefaller det som om de borgerliga partiernas medverkan i kampen mot inflationen medelst högre ränta och genom lönestopp i dagens situation är oacceptabel för socialdemokratiens vidkommande. Arbetarklassen hälsar med särskilt stor tillfredsställelse skattekommitténs nyligen avlämnade betänkande. Särskilt med hänsyn till den förskjutning, som under kriget har uppstått i förhållandet mellan inkomstskatt och förmögenhetsskatt, är ju en överarbetning av beskattningsformerna på ett särskilt sätt befogad.

För den som haft äran och glädjen att å socialdemokratiens sida delta i den senaste valrörelsen, måste den borgerliga pressens, icke minst Svenska Dagbladets, hysteriska kommentarer till skattekommitténs betänkande verka något senkomna. Ty det är ju ingen nyhet det här är fråga om. Allt vad som i detta betänkande berörts, även kvarlåtenskapsskatten, talade vi mycket ingående om i den senaste valrörelsen. Även högern hade då som bekant som en av sina huvudparoller, att som man röstar får man skatta. Skattefrågan var alltså, vågar jag påstå, en av huvudfrågorna under den senaste valrörelsen. Men likväl kommer man nu ifrån storfinansens sida via sina tidningsorgan och vill göra gällande, att riksdagen inte har fullmakt att genomföra det skatteförslag, som det här är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

fråga om. Bakom detta påstående ligga givetvis fromma förhoppningar, att arbetarmajoriteten i denna kammare skall försvinna efter nästa års val. Det rätta i detta fall är väl dock, att riksdagens kamrar både ha fullmakt och vilja att genomföra detta för de breda folklagren så välkomna skatteförslag.

Herr talman! Jag skall nu be att få beröra en annan fråga. Trots att det under åtskillig tid riktats så mycken kritik mot centraldirigering, måste jag beklaga, att regeringen någon gång släppte normalpriserna för skog på rot. Jag frestas att i detta sammanhang fråga: var det bränslekommissionen eller de enskilda skogsägarföreningarna som i detta fall fingo regeringen att ge med sig? Jag tror närmast att det hela berodde på att regeringen ville ge de enskilda möjligheter att visa vad de kunde i dagens läge. Resultatet blev att priset på skog på rot steg, i vissa fall med över 70 procent. Här visade det sig, hur nödvändigt det ibland kan vara med en centraldirigerad prissättning. Hur det än må förhålla sig därmed, tror jag att prisstegringar på detta område tyvärr bli ofrånkomliga. Att detta även är sågverksägarnas uppfattning står ju klart, när man från trävaruhandlarhåll blir underrättad om att sågverken redan sedan några månader tillbaka ligga och tjuvhålla på sina trävaror i väntan på högre priser. Jag förstår också, att sågverksägarna och pappersmassfabrikerna tycka, att en sådan prisstegring i dagens läge är berättigad, trots att de själva äro orsaken till den oförsvärliga prisstegringen på en viktig råvara.

Frågan är nu bara: skola dessa priser på de sågade trävarornas tagas ut i form av en obesuren företagarvinst eller skola prisutjämningsavgifterna höjas och priskontrollen kvarstå? Jag utgår ifrån att det förstnämnda är otänkbart. Jag vill tro, att även någon form av prisutjämningsavgift måste till för att lösa det problem, som nu föreligger även i fråga om pappersmassindustrierna, när det gäller prissättningen på dessas produkter på exportmarknaden och hemmamarknaden och vad dessa industrier skola avstå för hemmamarknadens behov. Utan att jag här på något som helst sätt vill förneka nödvändigheten av dessa prisutjämningsavgifter vill jag dock framhålla, att trots dessa industriernas stora vinst och lönsamhet och trots att man kanske har tvingats att bygga på prisutjämningsavgifter, ligga dock dessa industriernas arbetargrupper i lönehänsende under det medeltal, som gäller för lönesättningen inom till landsorganisationen anslutna fackförbund. Detta anser jag berättiga dessa arbetargrupper till att under denna högkonjunktur få tillfälle att komma upp till lönegrunder, som äro jämförbara med övriga jämställda arbetargrupper i samhället.

Som kammarens ledamöter torde erinra sig från diskussionerna om statstjänarlönerna i höstas reagerades det från högerhåll särskilt emot att inte de högre statstjänarna fingo proportionellt samma löneförbättring som de lägre statstjänarna. Jag vill i detta fall reagera på motsatt sätt. Jag vill vända mig mot de våldsamt uppdrivna lönerna för de högre tjänstemännen liksom jag reagerar mot de löner, som utgå till ledningarna för enskilda storindustrier, under det att dessas arbetargrupper skola befinna sig i det löneläge, som de i dag befinna sig i.

Jag skulle vilja sammanfatta mitt resonemang om skogsindustriernas problem med att framhålla, att de konflikter, som nu äro rådande mellan den skogsägande industrien, de skogsägande bolagen och de icke skogsägande bolagen, mellan massa- och pappersfabrikanterna å ena sidan och samhällsintresset å den andra, på sitt särskilda sätt aktualisera frågan om ett avgörande statligt inflytande på detta område. Ja, jag skulle till och med här vilja ifrågasätta, om inte den sittande regeringen skulle kunna gå så långt, att regeringen igångsatte en förutsättningslös utredning om dessa industriernas förstatligande. Det viktigaste i detta sammanhang är att råvaran, skogstillgångarna,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
ligger i samhällets hand. (Jag bortser då från domänverket och den roll det i detta avseende nu spelar.) Denna uppfattning delas av många industrikretsar här i landet. Jag tycker att ett sådant ingripande från samhällets sida inte vore mera orimligt än den engelska statens övertagande av kolgruvorna. Detta gjordes därför att det var ett engelskt samhällsintresse. Jag vågar påstå, att även skogsindustriernas förstatligande ligger i linje med utvecklingen i England och är ett svenskt samhällsintresse.

Herr talman! Tillåt mig till sist att ställa ytterligare en fråga till regeringen, närmast riktad till justitieministern. Jag skulle vilja fråga: vilka utsikter föreligger att till årets riksdag få någon proposition om expropriationsrätt för kommunerna för erhållande av den mark, som behövs för småindustrier och för bostadsbyggande? Ty en sådan rätt måste till, om det nu skall vara någon mening i den nya roll, som anförtrotts kommunerna vad gäller bostadsbyggandet. Eljest blir det ju så, att det hela kommer att hänga upp sig på tomtfrågan. Ett talande bevis på vilka verkningar för bebyggelsen i ett samhälle det kan innebära, att de centrala delarna av samhället ligga i händerna på enskilda personer, fick jag när jag häromåret besökte Malung i Dalarna. Där var det en stor lucka i bebyggelsen intill det nya stationshuset och posthuset, som tydligen var det centrala området i samhället, under det att bebyggelsen i övrigt hade fått sprida sig runt om detta område. Alla förstå vilka svårigheter som under sådana förhållanden möta kommunerna, när de söka att på ett nöjaktigt sätt tillgodose kravet på vatten- och avloppsledningar och bättre vägar och gator. Jag vill därför här hemställa till regeringen, att den snarast kommer med ett lagförslag på detta område, och vore tacksam för att om möjligt i denna remissdebatt få upplysning om huruvida ett sådant förslag kan vara att vänta till årets riksdag. Ty jag vet att alla kommunalmän ute i landet med otålighet vänta på en lag, som reglerar förhållandena på detta område.

Herr statsrådet **Eriesson**: Herr talman! Det har sagts i denna debatt, att regeringen saknar förmåga att med fast hand leda utvecklingen. Detta generella uttalande gällde också det förslag till investeringsbudget, som medföljer årets statsverksproposition. Herr Ohlin gav emellertid till känna den mening, att detta förslag till investeringsstat skulle innebära ett framsteg. Han inregistrerade det som en framgång för folkpartiet, därför att folkpartiet skulle ha krävt en sådan plan. Men samtidigt ställde herr Ohlin ett antal frågor. Han frågade: efter vilka grunder har regeringen gjort den avvägning av investeringsvolymen, som här presenteras? Han frågade vidare huruvida den avvägning som gjorts kan anses motsvara det sparande, som kommer till stånd i samhället, och om det skulle vara denna inskränkning i investeringarna som här presenterats, som skulle åstadkomma att vi uppnådde en samhällsekonomisk balans.

Sedan tog sig herr Ohlin friheten före att själv svara — i varje fall fick jag det intrycket: har nu måhända regeringen gjort på det sättet att den som norm för avvägningen försökt taga den tillgång på byggnadsmaterial, som vi ha här i landet? Jag måste konstatera, att herr Ohlin tydligen läst litet slarvigt, ty om herr Ohlin läst sidorna 1 och 2 i bilagan till statsverkspropositionen hade han funnit vilka motiv som legat till grund för denna avvägning. Det framhålles i början av detta förslag till investeringsbudget, att det visserligen är sant att vi ha brist på byggnadsmaterial i åtskilliga avseenden, men det framhålles också att byggnadsarbetarkåren har ökat. Vidare framhålles det, att vi ha en allmän brist på arbetskraft, som för industriens vidkommande uppskattas till inte mindre än 50 000 man. Man kan

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ytterligare läsa, att med hänsyn till det allmänna konjunkturläget har regeringen funnit, att man måste åstadkomma en begränsning av investeringarna. Vi ha så försökt göra denna avvägning, och eftersom man får förutsätta att herr Ohlin studerat denna plan, så har han möjlighet, ja, nästan skyldighet att tala om för regeringen på vilka punkter han för sin del vill förorda en ytterligare skärpning och nedskärning av investeringsvolymen. Detta gjorde inte herr Ohlin, men han antydde att han för sin del trodde, att investeringsvolymen totalt blir för omfattande, om detta program skall realiseras. Han trodde inte att det räckte med att begränsa investeringarna med 300 miljoner, utan han ansåg att det nog var nödvändigt att gå längre.

Då vi gång efter annan få upp en debatt här i kammaren om dessa saker, är det angeläget att man försöker klargöra på vilka punkter det råder delade meningar. Det här är ju en praktisk angelägenhet, och det borde väl inte vara så svårt för herr Ohlin, när vi nu delat upp dessa investeringsområden i ett så stort antal som här skett, att tala om i vilket avseende han anser att det blir nödvändigt att gå längre i begränsningen än vad regeringen här föreslagit. Om det således råder en motsättning på denna punkt vore det tacknämligt, att från herr Ohlin få höra hur man skall förfara.

Jag vill emellertid poängtera, att detta förslag till investeringsbudget endast avser att vara en övre gräns för den investeringsvolym, som vi tro skall kunna genomföras. Det innebär naturligtvis inte, att det inte kan bli nödvändigt att i vissa avseenden begränsa investeringarna ännu mer än vad som här föreslås. Det är klart att utvecklingen också kan bli sådan, att det kan finnas möjlighet att på vissa punkter göra justeringar med en eller annan miljon utöver detta program. Men, som sagt, jag tror att det vore i klarhetens intresse, om man här fick besked om på vilka punkter man anser att regeringen bör överväga att begränsa investeringsverksamheten ytterligare.

Herr Ohlin framhöll vidare, att enligt hans mening hade regeringen fullständigt kapitulerat när det gällde försöket att reglera exportpriserna. Det är ju inte fråga om reglering av exportpriserna på andra områden än beträffande skogsprodukter. Det gäller här trävaror, papper och massa, och herr Ohlin konstaterade, att där hade regeringen nu totalt misslyckats. Herr Ohlin nämnde emellertid inte det spörsmål som nu senast herr Jonsson i Skutskär berörde. När herr Ohlin energiskt krävde, att regeringen skulle låta bli att lägga sig i dessa ting, tror jag han glömde att beakta, vad som ligger bakom denna reglering. Det är ju intresset av att försöka bevara priserna på hemmamarknaden. Jag vill betona, att det inte föreligger något intresse från statens sida att ta in pengar via utjämningsavgifter. I den mån det kommer in pengar på detta sätt gå de via statskassan tillbaka till industrien och näringarna. Det är alltså inget fiskaliskt intresse som ligger bakom, utan intresset är uteslutande att hålla priserna någorlunda stabila på hemmamarknaden.

Nu är det emellertid beklagligt nog så som herr Jonsson i Skutskär påpekade, att vi i höstas släppte normalpriserna på rundvirke, och det förklarades då från skogsägarnas och industriidkarnas sida, att det inte var någon fara med att släppa dessa normalpriser. Det skulle måhända komma att bli en viss justering, men några nämnvärda prisstegringar skulle inte komma till stånd. Vid det här laget kunna vi konstatera, att det tyvärr blivit avsevärda prishöjningar på rundvirke, vilka i sin tur lett till att man nu från industriens sida kräver justeringar av priserna på det virke, som skall levereras på hemmamarknaden, under motivering att råvarukostnaderna ha stegrats. Skola vi nu låta utvecklingen ha sin gång? Skola vi nu tillåta en måhända avsevärd höjning av trävarupriserna på hemmamarknaden? Skola vi registrera att dessa priser komma att slå igenom på andra priser till exempel vid bostads-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
byggandet? Skola vi med andra ord giva upp i våra strävanden att hålla priserna stabila?

Herr Jonson i Skutskär antydde någonting om nödvändigheten av att höja priserna. Jag vill för min del säga, att industrien, sågverksägarna och andra samtidigt med besked om att normalpriserna voro upphävda fingo besked om, att regeringen skulle göra allt vad som stod i dess makt för att hålla priserna på hemmamarknaden. Jag tror det är nödvändigt att fortfarande hålla fast vid den målsättningen. Det kan hända att det blir nödvändigt att vidtaga vissa åtgärder för att reglera priserna, men jag tror inte man kan gå med på att låta dessa priser slå igenom när det gäller försäljning till förbrukare och när det gäller prisförhöjningar i allmänhet. Främst när det gäller exportpriserna vill jag betona, att ifrån industriens sida har det inte gjorts några framställningar om att få höja dessa priser. Tvärtom förklarade man i höstas — och sedan dess har det inte kommit några framställningar till myndigheterna om att få höja priserna — från industriens sida, att med de då fastställda priserna voro industriens dåvarande kostnader täckta. Det är klart, och jag har tidigare framhållit det, att om marknadsläget förändras, finns det anledning att justera exportpriserna. Men lika naturligt blir det, att vi då undersöka i vad mån dessa merinkomster skola tillfalla producenterna och i vilken mån det blir nödvändigt att samhället tar in en del av dessa inkomster i form av prisutjämningsavgifter och måhända med den motiveringen, att vi skola hålla nere priserna på hemmamarknaden. Det föreligger kanske nu en sådan situation, som har beskrivits i propositionen om prisutjämningsavgifterna, att det kan bli nödvändigt att genomföra ett clearingsystem, så att inte de höga exportpriserna få slå igenom på hemmamarknaden.

Jag vill gärna för min del deklarerera att det är alldeles uppenbart, att det som hänt på detta område, i varje fall när det gäller upplävandet av normalpriserna, är av sådan art, att hade man haft den kunskap man nu har, så hade tydligen detta beslut inte kommit att fattas. Men inför de bestämda förklaringar man då gav från industriens och skogsägarnas sida ville man pröva, hur det hela skulle utveckla sig. Nu kunna vi som sagt endast beklaga att prisutvecklingen på detta område, i varje fall i vissa delar av landet, varit sådant, att det kommer att bli till mycket stora bekymmer för framtiden. Nu har det emellertid skett, och nu gäller det att försöka bemästra situationen så gott det går. Då är det nog också nödvändigt att samhället försöker få ett inflytande över det hela.

Enligt min mening föreligger det sålunda ingen som helst anledning till att samhället nu skall säga att dessa områden skola vara fria, utan nu krävs det tvärtom kanske i minst samma grad som tidigare samhälleliga åtgärder för att åstadkomma en någorlunda sund utveckling på detta speciella område.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det är kanske lika gott att jag från några andra synpunkter tar upp samma fråga, som herr statsrådet Ericsson berörde. Debatten har ju praktiskt taget samlat sig kring våra möjligheter att bemästra riskerna för en prisstegring. Jag inledde debatten i dag med att tala om vad man från regeringens sida anser sig ha gjort och anser att man ytterligare kan göra, och jag dolde inte, att vi anse våra medel vara begränsade. På grund emellertid av att vi inte se läget fullt så mörkt, som man från oppositionen delvis gör, anse vi att vi äminstone till en början böra begränsa våra åtgärder, men vi äro fullt beredda att överväga de uppslag, som kunna komma från annat håll. Jag slutade med att säga, att kanske redan denna debatt skulle ge oss en före-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ställning om på vilka punkter man från andra meningsriktningar ansåg, att man kunde komplettera det program, som regeringen lagt upp, eller på vilka punkter man möjligen skulle komma med helt nya uppslag.

När nu denna debatt fortskridit så långt som den gjort, och de ledande talesmännen från de olika partierna yttrat sig, så tror jag att jag vågar konstatera, att i fråga om karakteristiken av läget äro meningarna fortfarande något skilda. Regeringen anser det nämligen fortfarande vara önskvärt att stryka under, att läget i vårt land inte är av den oroande art, som man känner i andra länder. Vi ha trots allt ändå en känsla av att vi i betydande omfattning kunna behärska läget. På den punkten har både herr Skoglund i Doverstorp och herr Ohlin försökt framställa saken så, att regeringen nu äntligen kommit till insikt om det, som oppositionen redan för länge sedan varit på det klara med. Jag tror inte att saken förhåller sig på det sättet. Jag hoppas att inte herr Skoglund har rätt när han säger, att någon från regeringens sida har avhånat oppositionen när den talade om riskerna. Jag tror att vi ganska länge varit på det klara med läget, men jag vågar tillägga, att inför de åtminstone enligt min mening något överdrivna framställningar av riskerna, som gjorts från oppositionens sida, har det inte varit möjligt för regeringen att göra annat än att stryka under, att det även finns en annan sida.

När man nu säger, att den oroande bilden helt är godtagen i finansplanen, så är detta också en sanning med en viss modifikation. Ingen som läst konjunkturrapporten kan undgå att bakom den märka en ganska stor oro för lägets utveckling under 1947. Denna oro knyter sig till en rad antaganden om utvecklingen, om vilka man kanske kan ha något delade meningar. Man talar där om en mycket stark ökning av hela den samlade nationalinkomsten i pengar, man talar om en sänkning av sparkvoten och man talar om ganska mörka utsikter för en produktionsökning, allt element som naturligtvis gör bilden relativt mörk. I finansplanen har det inte sagts alltför många men ändå ganska tydliga ord om att man kanske i någon mån får modifiera slutsatserna eller i varje fall den skildring, som ges i konjunkturrapporten. Det är riktigt. Man kan exempelvis göra antaganden om att arbetslönerna under 1947 skola stiga med så och så många procent och under början av 1948 med så och så många procent, och om man då utan vidare drar den slutsatsen, att en sådan höjning av arbetslönerna kommer att motsvaras av en liknande höjning av alla andra inkomster, så kommer man fram till ett visst resultat. Men man kan också förutsätta — som man gör i finansplanen — att eftersom näringslivets och industriens vinster under de sista tiderna utvecklats sig synnerligen gynnsamt, så förefaller det inte som om det skulle vara något överdrivet antagande att en väsentlig del av den inkomstökning löntagarna få kan utgå, utan att den samlade inkomsten för hela näringsgrenen behöver höjas och därför inte heller priserna behöva stiga.

Man kan på samma sätt se något annorlunda på frågan om banksättningsarna. Lägg märke till att det inte gäller en minskning i insättningarna, utan det är en minskning av den ökning som tidigare försiggått. Det tyder på en minskning av sparkvoten, som det heter. Men man bör också tänka på vad som skett under de senaste åren, när folk tagit ut pengar från sparbankerna. Jag förmodar att jordbrukarna här i kammaren säkerligen kunna ge exempel på vartill dessa pengar använts. Man har skapat realkapital. Jag är ganska övertygad om att åtskilliga människor ekiperat sig och köpt en hel del till huset, som man tidigare inte kunnat köpa. Det finns många saker, som tyder på att en sådan minskning i sparkvoten kan vara en övergående företeelse.

Hur det kommer att förhålla sig med produktionsökningen är naturligtvis

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
synnerligen svårt att säga. Det hänger delvis samman med hur det går med importen av vissa nödvändiga varor. Även där kan man alltså tillåta sig ha något delade meningar.

Professor Ohlin ställde två frågor till mig. Han frågade dels om jag anser att den i konjunkturrapporten antagna bristen på balans, d. v. s. den ökade köpkraften på ytterligare två miljarder, är riktig. Om jag anser detta antagande vara riktigt, så frågar mig herr Ohlin om jag då fortfarande tror på möjligheterna att astadkomma balans. Jag vill erinra om att även i konjunkturrapporten är det starkt understruket, att dessa två miljarder är ett rent räkneexempel, som författaren satt upp för att ge någon konkretion åt framställningen. Man säger: om det nu förhåller sig på det och det sättet, hur kommer det att ställa sig? Ingen har vågat påstå, att där bakom ligger en faktisk beräkning av hur det kommer att gå, eftersom varken konjunkturrapportens författare eller någon annan i detta ögonblick kan svara på den frågan: om industriens arbetare få en lönehöjning på så och så många hundra miljoner, hur många av dessa hundra miljoner komma då att tagas av företagets vinster och hur många komma att tagas ur en ny prisstegring? Jag vill på den punkten erinra om, att herr Pehrsson-Bramstorp uttalade en mening, som det ligger åtskilligt i. Jag vill inte säga att den täcker hela sanningen, men för honom var det tydligt, att ur den synpunkt vi i dag diskutera läget, nämligen med hänsyn till risken för inflation, så vore det egentligen inte någon skillnad om arbetarna hade dessa hundratals miljoner eller de lågo hos företagen.

Jag kan sålunda svara herr Ohlin på hans första fråga med att säga, att jag vågar inte ha någon mening om hur mycket balansen under 1947 eventuellt skulle försämras. På den andra frågan, vilka förhoppningar man kan ha om det inträffar en sådan försämring i balansen, skulle jag öppet vilja svara, att det är beroende på två omständigheter. Den ena är hur länge denna nya brist på balans vid det nya kvantitativa beloppet kommer att stå sig utan att på nytt spådas på, och den andra är hur hastigt ökningen i vår produktion kan komma att försiggå.

I det sammanhanget skulle jag vilja säga ett ord till herr Skoglund i Dovers-torp. Jag vill inte förneka honom rätten att uttrycka sig på det sätt han gjorde — en sådan tillspetsning är väl tillätlig i en debatt som denna — då han sade, att det ser ut som om regeringen menade, att vi skola sitta och vänta på vad som kommer att hända på arbetsmarknaden, och när så fackföreningarna väl fått igenom sina avtal med arbetsgivarna och fått en höjning i sina löner, skall regeringen kalla samman folk och säga: nu få ni alla anpassa er efter läget och hålla inne med era krav, därför att nu ha fackföreningarna lyckats få så mycket. Som jag sade: det kan vara tillåtet att säga detta, men det stämmer inte med den uppfattning, som regeringen hyser. Om det skall vara tal om att föra samman alla grupper för ett nytt övervägande om hur samhällsekonomisk balans skall kunna skapas, så menar jag för min del att det måste ske i samband med att alla grupper göra upp sina inbördes mellanhanden.

Däremot vill jag inte underlåta att lägga in en gensaga emot herr Ohlins skildring av regeringens uppträdande. Herr Ohlin spetsar till sina uttryck på ett sådant sätt, att jag undrar om det inte försvagar effekten. Ty att framställa regeringen såsom så rädd att den inte vågar säga ett enda ord till vissa kretsar, på vilka den stöder sig, och inte ens en gång vågar upplysa folket om att vi äro i en allvarlig situation, det stämmer väl ändå inte med allt vad som har sagts under de senaste åren och det sista året. Jag kan åtminstone förklara, att jag under detta sista år inte har hållit ett enda offentligt anförande utan att med anknytning till den gamla diskussionen om sparande och utgifter,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

om överbalansering av budgeten och underbalansering av budgeten, klart och tydligt säga ut, att likaväl som vi inom vårt parti för femton år sedan fingo föra en skarp strid för att få folk att förstå att det vissa tider kan vara riktigare att ge ut pengar än att hålla dem tillbaka, lika väl ligger i andra tider — jag vill inte säga räddningen — men i alla händelser den hållhake man har på den ekonomiska utvecklingen, i att man kan hålla inne med utgifterna, d. v. s. spara.

Jag kan försäkra herr Skoglund, att vi inte ha den ringaste rädsla för att använda ordet »spara». Vi mena bara, att spara har sin tid och ge ut pengar har sin tid. Vi äro alla överens om att en högkonjunktur är just den tid, då man skall spara, då staten skall hålla inne med sina utgifter så långt den överhuvud taget anser det vara förenligt med det allmänna bästa. Om den då kan skapa överskott i budgeten så är det riktigt, och enskilda skola också skapa överskott i sina budgeter, så långt det överhuvud taget är förenligt med deras självklara intresse att hålla sin fysiska och andliga arbetsförmåga vid makt.

Herr Ohlin har för övrigt också en annan linje, som han använt tidigare och som han använde i dag. Efter denna skildring av regeringens rädsla säger han, att regeringen kommer och vill ha hjälp av oppositionen eller i alla händelser vill dra oppositionen med i arbetet, så att den eventuellt på oppositionen kan lägga över en del av ansvaret för impopulära åtgärder. Ja, jag vet inte om detta är en anklagelse mot regeringen, men om det är ett uttryck för den uppfattningen att regeringen inte borde göra så, så strider det ju mot herr Ohlins ständigt upprepade önskemål om att regeringen skall föra samman olika meningsriktningar och folkgrupper till en rundabordskonferens. Det kan hända att herr Ohlin avser de stora ekonomiska organisationerna och menar, att de politiska meningsriktningarna skola hållas borta därifrån, men det är ju faktiskt så att åtskilliga ting faller det på de politiskt maktägande, d. v. s. riksdag och regering, att göra, och då kommer också frågan om samarbetet mellan dessa olika meningsriktningar upp. Jag vill inte förneka, att herr Ohlin har rätt så till vida att han pekar på en mycket öm punkt i det parlamentariska systemet, när han erinrar om de svårigheter som en regering möter, om den vill genomföra impopulära åtgärder, och dessa impopulära åtgärder av oppositionen användas såsom ett led i partikampen. Då kan det vara ett utslag av rent sunt förnuft, om de som sitta i regeringsställning vända sig till oppositionen och fråga: vilja ni inte på denna punkt avstå från att använda dessa medel, om ni anse att dessa åtgärder äro till nytta för våra gemensamma strävanden?

Jag skall ta ett mycket konkret exempel. Om det i höstas hade varit så, att jag till sist hade kommit till den uppfattningen att det vore riktigare att bibehålla omsättningsskatten, så skulle jag utan tvivel ha vänt mig till de olika partierna inom oppositionen och sagt: detta är en allvarlig sak på grund av hela den ställning som regering och riksdag tidigare ha intagit. Vi ha sagt till hela svenska folket, att vi så snabbt som möjligt skola ta bort denna omsättningsskatt. Nu finns det vissa skäl för att skjuta upp avskaffandet. Vi äro inte mera verklighetsfrämmande än att vi inte gärna ta det steget, om vi sedan ha att vänta oss en hetsig opposition, som säger att det var onödigt och att det bara var av önskan att behålla en skatt, som regeringen inte ville avskaffa omsättningsskatten. Jag menar, att om jag nu inte efter mycket övervägande hade kommit till den uppfattningen att det till sist ändå var riktigt att ta bort skatten, så hade jag ansett det vara min skyldighet att föreslå regeringen att vi skulle vända oss till alla oppositionspartierna och fråga: vilja ni inte vara med om att gemensamt ta ansvaret för att omsättningsskatten står kvar?

Det är ett exempel och jag kan tänka mig liknande. Men jag kan försäkra

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

herr Ohlin, att just nu har regeringen inte övervägt några sådana otrevliga ting, som vi gärna så att säga skulle vilja föra fram inom den inre kretsen eller eventuellt få oppositionen att själv förorda och därigenom slippa ta ansvaret för. Ty, som jag nämnde, den arsenal av vapen, som vi anse oss ha, är begränsad och svårigheterna att utvidga den äro så stora, att regeringen åtminstone tills vidare inte kommer att lägga fram några nya förslag för oppositionen. Däremot äro vi naturligtvis fullt beredda att ta upp sådana förslag från oppositionspartiernas sida till diskussion.

Härmed har jag egentligen sagt om inflationen vad jag har att säga, utom på en punkt. Vi ha talat om skärpning av priskontrollen, och herr Ohlin anmärkte då med all rätt att en skärpning av priskontrollen inte skapar mera varor, den hjälper oss inte. Ja, den hjälper oss inte längre än till den punkt, där vi måste fråga oss: Kunna vi längre uppehålla en ordentlig priskontroll, kunna vi förebygga att den kringgås, vilket ju kan ske på olika vägar? Men kunna vi göra den smidig, t. ex. på de punkter, där man nu kan visa att priskontrollen så att säga försvårar tillverkningen av vissa varor och för över produktionen till andra områden, som äro svårare att kontrollera, kunna vi där göra den smidigare, då ha vi i den ett medel att hindra bristen på balans att komma till uttryck på marknaden i en alltför stor efterfrågan.

Ett område som man lättare behärskar, det veta alla, är investeringarna, som statsrådet Ericsson nyss har varit inne på. Jag hörde med intresse på herr Staxäng, som säkerligen gav uttryck åt en uppfattning, som finns runt omkring i landet, nämligen att regeringens politik på den punkten är mycket återhållsam. Det kommer säkerligen från alla delar av landet att krävas, att regeringen skall släppa efter och utvidga sin investeringsbudget, därför att man just i den och den landsändan och just på det och det området har de allra starkaste skäl för att kräva att man skall lämna den allmänna linjen. Var och en förstår att regeringen redan på denna punkt skulle kunna behöva stöd från oppositionspartierna, när det gäller att tala om för särintressena, att om man vill göra allvar av åtminstone detta vapen i kampen mot prisstegringen, så får man försöka avstå från även väl grundade önskemål.

Jag märkte, att herr Pehrsson-Bramstorp också gjorde en sådan anmärkning. Han tyckte att man lade ner för mycket på bostäder och för litet på vägar. Det är en avvägning, som jag inte vågar säga någonting bestämt om, men om vägarbetena skola hålla sig inom ramen för de medel som finnas därtill, så finns ju redan en sådan ram. Men jag skulle vilja tillägga att det åtminstone i ett läge som det nuvarande icke är enbart önskvärt, att man har en specialbudget för vägarna. Jag ger herr Ohlin rätt i en anmärkning som han gjorde angående den allmänna investeringsverksamheten. Han sade, att man inte kan reglera investeringsverksamheten och bostadsbyggandet bara med hänsyn till hur mycket byggnadsmaterial man har och hur mycket arbetskraft man har. Man bör välja andra måttstockar. Och jag vill säga, att det är heller inte att välja en lämplig måttstock då man säger: så och så mycket bilskattemedel löper in och så och så mycket skola vi alltså använda just till vägar. Det borde kunna finnas rationellare grunder att gå efter.

Men när herr Ohlin beträffande den allmänna investeringsverksamheten menar, att man borde försöka göra någon beräkning av hur stort vårt sparande är och med utgångspunkt från denna föreställning om vårt sparande söka komma till en föreställning om hur stor investeringsbudgeten bör vara, då är det ett önskemål — det vill jag inte förneka — som jag kan förstå, men jag förstår inte på vilket sätt man skall kunna uppskatta detta sparande. Jag tror att man i praktiken inte kan gå någon annan väg än den vi ha gått. Vi ha erfarenhet av hur det var 1945 och hur det var 1946, och vi få försöka jämka

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

till våra investeringar i förhållande till vad vi ha lagt ut under dessa år. Det ger en bättre utgångspunkt, när man bedömer vad vi kunna ha råd till i dessa hänseenden.

Herr Ohlin talade slutligen om att det gäller att hålla nere alla inkomster. Det är klart, och det har ju också uttryckligen sagts i finansplanen. När herr Ohlin här värjer sig mot den kritiken att han och hans parti i främsta rummet skulle ha syftat på arbetslönerna, är det mycket möjligt att han har rätt. Jag vågar inte säga någonting om den saken. Tidigare hade jag det intrycket att det som herr Ohlin och andra saknade i regeringens planer för att bekämpa prisstegringen väsentligen var ett uttalande om att arbetslönerna inte fingo stiga eller i alla händelser endast fingo stiga mycket svagt. Nu formulerar herr Ohlin saken så, att han och hans parti skulle ha blivit beskyllda för att inte vilja vara med om en reallönehöjning för lönearbetarna. En sådan beskyllning har jag för min del aldrig riktat mot någon motståndare, därför att jag inte tror den är riktig. Vad jag har talat om är den effekt, som överhuvud taget en penninglönehöjning kan få. Jag behöver där bara upppepa, att jag ser lönerna såsom ett led i hela det stora balansproblemet och att det är uppenbart att, om vi så småningom skola kunna nå en sådan balans, som vi alla eftersträva, så måste alla produktionskostnader och sålunda även den del därav, som utgör löner, hålla sig inom sådana gränser att icke en prisstegring blir nödvändig. Men vad detta betyder i fråga om avvägningen mellan vad företagen skola behålla och vad arbetarna skola få i löner, det är ett problem, som regeringen icke har vågat sig på att uttala någon mening om och som regeringen fortfarande inte anser det möjligt att uttala några generella omdömen om, utan där vi avvakta dragkampen mellan parterna på arbetsmarknaden, inte bara för att se vad den kan leda till, utan även för att vänta tills läget där har utvecklats sig på ett sådant sätt, att det finns verkliga förhoppningar om ett samlande av alla parter under intrycket av att alla vilja bevara den samhälls-ekonomiska balansen. Då kanske man kan komma till ett relativt hyggligt resultat.

När herr Ohlin efterlyser vad regeringen har gjort för att upplysa väl inte minst arbetarvärlden om läget, så vill jag med min kännedom om den svenska fackföreningsvärlden och dess ledande grupper påstå att den upplysning, som vi kunna lämna, vare sig herr Ohlin eller jag eller några andra, den upplysningen om de allmänna ekonomiska faktorerna och deras roll är icke dessa fackföreningskretsar främmande. Vi ha erfarenhet av att den svenska fackföreningsrörelsen tidigare har visat sig vara i stånd till en självbehärskning och en moderation som vi kanske sett på få andra ställen. Jag tror att vi kunna lita på att dessa egenskaper hos den svenska fackföreningsvärlden icke ha försvunnit i januari 1947.

Men det är klart att diskussionen om vad den ena och den andra samhällsgruppen skall ha sammanhänger med många andra ting, som vi ha att göra med här i riksdagen. Den sammanhänger med den socialpolitik, den näringspolitik och den skattepolitik, som föres, och jag kan därför inte sluta detta anförande utan att också säga någonting om vad som här i diskussionen har förts fram rörande — jag vill inte säga skatteförslagen — men vissa allmänna sidor hos dessa skatteförslag. Det har nämligen varit ett genomgående tema hos talare från oppositionen, att så långtifrån att regeringen har funnit några medel för att behärska prisstegringen, så har den försvagat ett av de medel som finnas, nämligen det enskilda sparandet, genom de planer på en onläggning av vårt skattesystem, som föreligga från en kommitté. Det är alldeles för tidigt att gå in djupare på denna fråga. Den kommer säkerligen upp under riksdagens lopp. Men om det som har sagts här i dag skall vara

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ett uttryck för kännedomen på vissa håll inom riksdagen om de förslag, som föreligga, så är det kanske relativt uppmuntrande, därför att jag tror att så mycket som har sagts är beroende på obekantskap med förslagen, att när denna bekantskap blir närmare, blir det kanske möjligt för de olika grupperna att också komma varandra närmare, när det gäller att ta ståndpunkt. Det är nämligen så långt ifrån att det nu framlagda förslaget är en stöt mot sparandet, att dessa förslag så vitt jag kan förstå tvärtom äro särskilt väl lämpade som utgångspunkt för att förorda sparandet. Lägg märke till att när man, med tanke på faran för inflation, är rädd för att arbetslönerna skola stiga för mycket, är det därför att det är den stora massan av människor, som skola använda dessa arbetslöner. På samma sätt är det tydligt, att om man vill uppmuntra sparandet, är det den stora massan av människor, som man måste taga hänsyn till, och jag vågar inte sträcka mina förhoppningar om det svenska folkets välstånd och sparande så långt, att jag kan tänka mig att något större antal människor under den närmaste tiden kommer att äga förmögenheter på över 20 000 kronor. Jag tror att även under de år, som nu följa, det överväldigande antalet förmögenheter kommer att ligga under 20 000 kronor, alltså att det kommer att bli ungefär samma förhållande som framgick av den sista taxeringen, där det visade sig att något under 3 miljoner personer hade mindre än 20 000 kronors förmögenhet och 280 000 personer hade över 20 000 kronors förmögenhet. Och om det nu framlägges ett skatteförslag, som befriar förmögenheter på upp till 20 000 kronor från all förmögenhetsskatt, är det väl uppenbart, att detta skatteförslag måste, i den mån som förmögenhetsskatten kan verka avskräckande, främja och inte försvåra sparandet. Jag vill som min personliga mening uttala, att jag tror att man alldeles överdriver verkningarna av en sådan liten förmögenhetsskatt som den vi nu ha, men om ett borttagande av skatten på förmögenheter på upp till 20 000 kronor har någon effekt, måste det väl vara att verka välgörande på sparandet.

Jag vill dessutom erinra om att skatteförslaget innebär en sänkning av inkomstskatten för stora mängder av människor. Det är klart, att detta inte är någon inflationsbekämpande åtgärd, därest man tänker sig, att dessa pengar komma att användas. Denna sänkning av inkomstskatten har samma verkan som sänkningen av omsättningsskatten: den ökar i och för sig den fria köpkraft, som ligger i människornas händer. Men å andra sidan betyder denna sänkning, att människorna få ett större belopp, som de fritt kunna förfoga över, och att de alltså få större möjligheter att lägga undan och spara än de hade före inkomstskattens sänkning.

Herr Ohlin sade här att det överskott, som nu finns i budgeten, tyder på att han och hans meningsfränder hade rätt, när de menade att det var onödigt att skrida till en höjning av förmögenhetsskatten liksom även av bolagsskatten för att kunna genomföra en sänkning av inkomstskatten. Ja, i den mån man anser att det nuvarande överskottet kan användas för sådana ändamål, är detta naturligtvis riktigt. Men jag vill erinra om vad som står i finansplanen om att det överskott på 300 milj. kronor, som den nu framlagda budgeten uppvisar, närmast sammanhänger därmed att man både när det gäller de höjda folkpensionerna och de nya barnbidragen inte har behövt räkna med mer än ett halvt budgetårs utgifter. I samma ögonblick som vi måste räkna med ett helt års kostnader för dessa båda ändamål, försvinner överskottet på 300 miljoner.

Nu är det ju ingen som vet, vilka statsinkomster som kunna vara för handen ett följande år, men jag är nästan säker på att herr Ohlin liksom jag inte är enbart glad vid tanken på att statsinkomsterna kunna komma att stiga, utan

Vid remiss av statsverkspropositionen n. m. (Forts.)

att det är bättre att de hålla sig på samma nivå som tidigare, och under sådana förhållanden kvarstår ju nödvändigheten av att väga skattesänkningen på en punkt mot eventuella skattehöjningar på andra punkter.

Och om det skulle vara så gynnsamt, att vi icke skulle behöva taga ut, låt mig säga 70 milj. kronor i höjning av förmögenhetsskatten, därför att vi ändå kunna täcka de utgifter, som befinnas nödvändiga, är det ingen, som har tänkt på den möjligheten att det kunde vara önskvärt att sänka inkomstskatten ytterligare för dem, som ha det svårast, även om det skulle innebära att de stora förmögenhetsägarna finge betala en ny tribut?

Vi få komma ihåg, att alla skatteförslag innebära en avvägning mellan olika gruppers intressen, och den sänkning av inkomstskatten, som nu föreslås av skatteberedningen — där ju alla parter varit ense, kan man säga, om att en dylik sänkning bör ske — är ju ganska måttlig, även om det skulle bli fråga om att gå ned till 100 % från 110 %. Det är kanske inte så svårt att säga vad den stora massan av svenska skattebetalare skulle svara, om de klart och tydligt fingo den frågan ställd till sig: är det riktigare att sänka inkomstskatten till 100 % och i stället lägga en ytterligare skatt av, låt mig säga 70 miljoner, på förmögenhetsägarna eller bör inkomstskatten hållas vid 110 % och förmögenhetsägarna befrias från att betala dessa ytterligare 70 miljoner?

Men man har tydligen alldeles oriktiga föreställningar om vad förmögenhetsskatten betyder, när vi komma litet längre upp på skalan. Det är ju för närvarande faktiskt så, att så fort man kommer över en viss inkomstgräns, tar inkomstskatten en icke obetydlig del av människornas inkomster, och när därtill kommer en särskild förmögenhetsskatt, så kan det icke undvikas, att en icke oväsentlig del av en förmögenhetsöknings avkastning går till skatt. Så är det redan nu, och man får därför inte, när man gör en jämförelse mellan, låt mig säga det förslag, som är framlagt av skattekommitténs majoritet, och det som är framlagt av dess minoritet, glömma att jämföra båda dessa förslag med vad som nu gäller. Genom den hundradel av förmögenheten, som lägges till inkomsten, finns det redan nu en icke obetydlig förmögenhetsskatt.

Om vi ta den där mannen med 4 000 kronors inkomst, som herr Ohlin så ofta talar om — jag erkänner att mannen är en typisk svensk arbetare utom i det avseendet att en sådan i regel sannerligen inte äger 20 000 kronor — är det alldeles riktigt, att skillnaden mellan kommittémajoritetens förslag och minoritetens är mycket liten. Den är så liten att herr Ohlin här i dag fann sig föranlåten att säga, att det nog vore klokt att inte följa herrar Elon Andersson och Sundén, d. v. s. folkpartisten och högermannen, utan att företaga en ytterligare sänkning. Men om jag nu i stället för denna inkomst på 4 000 kronor tar inkomster på mellan 10 och 12 tusen kronor, inom vilka grupper kanske förmögenheter på 20 000 kronor äro vanligare, och gör en jämförelse med det nuvarande läget, finner jag, att vid en förmögenhet av 30 000 kronor utgör den förmögenhetsskatt, som nu utgår, 2,7 promille, medan den föreslagna förmögenhetsskatten skulle bli 2 promille. Vid en förmögenhet på 40 000 kronor är den nuvarande förmögenhetsskatten 2,9 promille, medan den föreslagna nya utgör 3 promille. Om jag går upp ett slag i inkomstklasserna, till sådana grupper som vid sidan av de små inkomsttagarna ha spelat en stor roll i den nuvarande diskussionen, d. v. s. folk som sitter med 15, 20 och 25 tusen kronors inkomst, så betala de för närvarande, om de ha 30 000 kronors förmögenhet, 3,6 promille i förmögenhetsskatt i stället för nu föreslagna 2 promille. Ha de 40 000 kronors förmögenhet, betala de 3,8 promille i motsats till nu föreslagna 3 promille. Uppgår förmögenheten till 50 000 kronor, betala de 4,1 promille i jämförelse med föreslagna 3,6 promille. Vid en förmögenhet på 60 000 kronor betala de 4,3 promille i jämförelse med föreslagna

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

4 promille och vid 70 000 kronors förmögenhet 4,4 promille i förhållande till föreslagna 4,3 promille. Först vid 80 000 kronors förmögenhet är siffran densamma, d. v. s. de betala nu 4,5 promille, vilket även den föreslagna nya skatten skulle komma att utgöra. Även vid 90 000 kronors förmögenhet är siffran densamma i båda fallen, d. v. s. 4,7 promille, och vid 100 000 kronors förmögenhet är den ungefär densamma i båda fallen, d. v. s. respektive 4,9 och 4,8 promille. Först när jag kommer upp till förmögenheter på 150 000 kronor — lägg märke till att förmögenhetsägaren skall ha en inkomst på mellan 15 och 25 tusen kronor — betalas nu en lägre förmögenhetsskatt, d. v. s. 5,4 promille, än vad som skulle bli fallet enligt det nya förslaget, då skatten uppgår till 6,5 promille. Där vänder det.

Det är alltså riktigt, att när inkomsterna äro små, blir det relativt hastigt en högre skatt på förmögenhet. Men när det gäller inkomsttagare av det slag, som i dag med ett förskönande uttryck brukas kallas för medelklassen, d. v. s. med inkomster på 15, 25 och 30 tusen kronor, är förmögenhetsskatten högre för närvarande än den skulle bli efter det nya förslaget.

Jag tror inte heller att man, när man talar om den nya kvarlätenskapsskatten, tillräckligt har satt sig in i vad det gäller, men det är kanske förklarligt, eftersom det här är fråga om en nyhet.

Herr Pehrsson-Bramstorp sade här, att han inte tycker om en skatt på arv, som är lika stor, vare sig det finns ett barn eller sex barn i familjen. Nu är ju inte detta riktigt, eftersom kvarlätenskapsskatten bara blir en del av skatten på arvet. Den gamla arvslottsskatten skall ju vara kvar, och det skall bli en lämplig avvägning mellan dessa båda skatter. Jag skulle tro, att motviljan mot kvarlätenskapsskatten närmast beror på att man inte har satt sig in i den tanke, som ligger bakom förslaget om denna skatt, nämligen att förmögenheten som sådan skall beskattas, innan den skiftas. Det är ju inte besynnerligare att vi här i landet skaffa oss en kombination av kvarlätenskapsskatt och arvslottsskatt än att man har det i andra länder. Jag tänker inte bara på England, där man praktiskt taget bara har kvarlätenskapsskatt, utan även på Förenta staterna, Kanada och Australien, där det just finns denna kombination, som nu skulle bli följderna om vi införde en kvarlätenskapsskatt.

Om man bortser från den nyhet för oss — jag kanske får säga så, fastän riksdagen hade tillfälle att år 1933 diskutera samma sak — som kvarlätenskapsskatten innebär, så tror jag också att en närmare bekantskap med skatteförslagen skall visa, att dessa äro mycket mer godtagbara för folk, som vilja vara resonliga, än man kanske i detta ögonblick tänker sig. Men innan jag går in på den saken, skulle jag först vilja rätta ett missförstånd.

Jag ber om ursäkt, herr von Seth, om jag gör mig skyldig till ett missförstånd, men när jag hörde herr von Seth tala, föreföll det som om herr von Seth menade, att kvarlätenskapsskatten skulle t. ex. när det gäller en jordbruksfastighet gå ut efter taxeringsvärdet. Nej, taxeringsvärde och förmögenhet äro, såsom säkerligen varje förmögenhetsägare, som har en fastighet, väl vet, två ganska skilda ting, och det är i stället nettoförmögenheten det gäller. Och jag skulle tro, att man får gå ganska långt upp i storleksklasserna bland jordbrukarna för att komma till sådana, som ha nettoförmögenheter på 100 000—150 000 kronor eller mer. Nu finns det tyvärr inte någon uppdelning av dem, som bo på landsbygden, på jordbrukare och på andra grupper, men det är väl känt, att av de människor, som sägas tillhöra landsbygdens folk, är det långt ifrån alla och kanske inte heller de mest förmögna som äro jordbrukare. 1945 fanns det av förmögenheter på över 100 000 kronor inte mer än 12 000 stycken på landsbygden. Om vi räknade bort de förmögenhetsägare, som icke äro jordbrukare, blir det sålunda säkerligen en mycket liten del av den svenska jordbrukarbefolk-

Vid remiss av statsverkspropositionen n. m. (Forts.)

ningen, som kommer att få vidkännas en kvarlåtenskapsskatt av någon nämnvärd storlek, ty detta är ju fallet först när det blir fråga om förmögenheter på över 100 000 kronor.

Herr Ohlin sade på tal om kvarlåtenskapsskatten, att änkor och änkemän leva väl inte evigt. Nej, det ha vi i skattekommittén inte heller förutsatt, när vi som exempel tagit förmögenheter, som delas upp mellan en kvarlevande änka eller änkeman med giftorätt och andra arvingar. Men i den framställning, som i valrörelsen skickades ut av det socialdemokratiska partiet för att upplysa väljarna, talade man genomgående om hur skatten skulle verka, när det fanns giftorätt, detta helt enkelt därför att man samtidigt gjorde en jämförelse med de anglosaxiska länderna, vilken jämförelse skulle bli alldeles missvisande, om man inte toge hänsyn till att det i de anglosaxiska länderna tycks vara mycket sällsynt med giftorätt. Jag har nyligen i en stor amerikansk framställning sett en uppgift om att av de amerikanska staterna är det inte mer än sex, där det finns giftorätt. I de övriga staterna är det den ene eller andre av makarna, som äger förmögenheten, och det betyder att när en sådan förmögenhetsägare dör, blir hela förmögenheten föremål för beskattning. Man skall alltså, när man gör en jämförelse med svenska förhållanden, inte bara tala om vad som sker i både första och andra etappen, utan förmögenheten måste också slås ned till hälften, när man skall beräkna skatteprocenten. Om man alltså skall jämföra den arvsskatt, som i de anglosaxiska länderna går ut på en förmögenhet av 100 000 kronor, med den nu föreslagna svenska kvarlåtenskapsskatten, måste man först räkna med en skatt på 50 000 kronor och sedan på ytterligare 50 000 kronor, vilket betyder att det första gången blir en skatt på 1 250 kronor och andra gången också på 1 250 kronor eller till sammanlagt 2 500 kronor, när en förmögenhet på 100 000 kronor går i arv, först till den efterlevande maken och sedan till arvingarna.

Detta är ju siffror, som visa att det svårligen kan vara fråga om någon konfiskation, om man nu inte vill använda detta begrepp på ungefär samma sätt som man begagnar ordet inflation för att beteckna det tillstånd, som uppkommer då prisindex rör sig uppåt med en eller ett par procent. I så fall må det ju vara tillåtet att använda begreppet konfiskering, när staten tar 2 500 kronor av en förmögenhet på 100 000 kronor, men då får man också komma ihåg, att man i dag inlägger en ganska ny betydelse i detta ord.

Herr Ohlin antydde här i dag, att det förhållandet, att skatteförslagen inte varit föremål för någon diskussion i valrörelsen, delvis skulle sammanhänga med att man inom skattekommittén kommit överens om att inte redogöra för varandras förslag. Jag måste säga, att herr Ohlin här gör sig skyldig till en besynnerlig sammanblandning av två ting. När vi inom skattekommittén på försommaren 1946 voro färdiga med våra ståndpunkter och det ju föreföll mycket troligt, att frågan om skatterna skulle komma att spela en mycket framträdande roll i höstens valrörelse, föreslog jag, att varje grupp inom kommittén skulle själv inför offentligheten redovisa sin ståndpunkt i den form, som man ansåge lämpligt. Jag gjorde detta därför att jag fruktade, att det annars skulle i allra största allmänhet talas om att inom skattekommittén förbereddes saker, som man visserligen inte riktigt kunde redogöra för men som voro mycket farliga. Meningen med detta förslag var alltså bara, att det icke skulle bli så, att vi socialdemokrater skulle komma och redogöra för hur folkpartiet, bondeförbundet och högern ville ha det, medan dessa partier å sin sida skulle säga, att det och det vilja socialdemokraterna genomföra, utan varje grupp skulle själv tala om vad dess förslag innebar. Men det var ingen människa, som hade någon tanke på att förhindra den diskussion om dessa förslag, som sedan kunde följa. Jag vet inte, varifrån herr Ohlin fått den föreställningen.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

att det skulle vara förbjudet med en diskussion om de olika förslagen. För vår del väntade vi tvärtom, att en sådan skulle komma till stånd, och därför skickade vi till våra väljare ut en redogörelse, som på alla väsentliga punkter klarlade vad det socialdemokratiska förslaget innebar. Även i valfilmen spelade frågan om skatterna en icke obetydlig roll, och för hela den del av svenska folket, som såg denna film, måste det stå klart, att vi inte bara ville höja bolags- och förmögenhetsskatten utan också arvsskatten genom en kvarlåtenskapsskatt.

Från vår sida lämnades sålunda icke någonting ogjort för att låta svenska folket få reda på vad vårt skatteförslag innebär, men jag erkänner att jag med stigande förvåning fann, att oppositionen alldeles försummade att begagna sig av detta, såsom jag trodde, ur dess egen synpunkt goda ämne för valtal. Det var endast högerens ledare, som i något anförande under de sista veckorna av valrörelsen började tala om förmögenhetsskatten såsom någonting, som i alla fall var ganska farligt.

Jag har alltså svårt att tänka mig, att man nu skulle kunna säga, att svenska folket inte har haft tillfälle att se vad förslagen innebära, och jag skulle gärna vilja direkt fråga herr Ohlin vad som har varit anledningen till att man inte från folkpartiets sida i valrörelsen förde fram frågan om skatterna till ingående överläggning. Det är alldeles riktigt att först i november förelåg ett fullständigt utarbetat betänkande från kommitténs sida, men detta är så vidlyftigt, att det nästan förefaller mig, som om de flesta, som nu yttra sig därom, inte ha någon mer omfattande kännedom om majoritetens förslag än vad man kunde få genom att läsa den lilla framställning, som skickades ut till de socialdemokratiska väljarna.

Herr Pehrsson-Bramstorp var också inne på denna fråga. Som vanligt tog han ett praktiskt exempel från sin egen erfarenhet. Han talade om en jordbrukare, som hade en fastighet på 60 tunnland med ett taxeringsvärde av 100 000 kronor och inventarier för 25 000 och som var fullständigt skuldfri. Jag vet inte om det är så vanligt att en sådan man är skuldfri, men antaget att det finns sådana jordbrukare: är det då så svårt att ta en liten botteninteckning för att täcka den kvarlåtenskapsskatt, som en gång skall betalas? Om vi förutsätta, att om det finns barn, finns det eller har funnits en änka eller änking, skola 62 500 kronor gå i första arvsförfogandet, och på dessa skola betalas 2 500 kronor i kvarlåtenskapsskatt. När sedan förmögenheten skall skiftas på barnen, dras som bekant detta belopp ifrån och därför skulle den sammanlagda arvslottsskatten utgöra 1 560 kronor, d. v. s. i kvarlåtenskapsskatt och arvslottsskatt skulle sammanlagt betalas 4 060 kronor vid första skiftet. Om nästa arvsförfogande sker vid oförändrade förmögenhetsförhållanden, skall det naturligtvis betalas lika mycket i skatt, d. v. s. på dessa 125 000 kronor blir arvsskatten 8 120 kronor. Jag vill inte säga att det är någon liten summa — därom kan det ju råda delade meningar — men hur än de fyra barnen vilja ordna sina förhållanden, kan inte skatten medföra alltför stora svårigheter. Vart och ett av dessa fyra barn skulle till staten betala ungefär 2 000 kronor av sitt arv. Om det inte funnits någon skatt, skulle varderas arv gått upp till litet över 31 000 kronor, och om det nu framlagda skatteförslaget går igenom, få de inte fullt 30 000 kronor. En närmare bekantskap med förslaget på dessa punkter tror jag bara skulle leda till en resonlig diskussion.

Om man vill samarbeta — jag kan försäkra, att i viss utsträckning och på många punkter skulle regeringen också önska ett samarbete — får man göra klart för sig, att det finns två parter. Jag vill hänvisa till att den socialdemokratiska andrakammargruppens ledare i dag yttrade, att den skattepolitik, som förts under de senaste åren och förs nu, inte är ett utslag av min rent per-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

sonliga uppfattning, utan det är ett uttryck för hela den strömning, som pågår inom arbetarrörelsens politiska del. Om man vill samarbeta och göra sammanjämkningar, mellan olika uppfattningar, får man hålla klart för sig, att denna socialdemokratiska uppfattning inte kan föras undan såsom inte behörig att tas upp till behandling. Oppositionen bör göra klart för sig, att lika angelägna som socialdemokraterna äro att på de punkter det är möjligt genom sammanjämkningar nå ett resultat som kan godkännas av alla, lika uppenbart är det att socialdemokratien icke kommer att gå från de grundläggande synpunkter, som de lägga på beskattningen och det ekonomiska livet i dess helhet. Om de borgerliga en gång för alla gjorde sig förtrogna med den tanken, att man i viss utsträckning måste gå dessa uppfattningar inom arbetarrörelsen till mötes, skulle kanske grunden kunna läggas för ett samarbete, som det i detta ögonblick annars inte tycks finnas så stora utsikter att nå.

Under detta anförande hade herr talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Pehrsson-Bramstorp** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag tänker inte ta upp någon diskussion med finansministern. Det är omöjligt att i en replik gå in på alla de frågor han berörde.

Jag sade förut, att om arbetslönerna stiga för ett stort antal medborgare, ökas även köpkraften i samma utsträckning. Jag riktade mig mot att regeringen försökt stoppa prisutvecklingen inom en affärsverksamhet, som kunnat öka sina anställdas löner med 6 respektive 8 procent men inte vill att andra folkgrupper skola ha samma möjligheter till ekonomiska förbättringar.

Jag begärde ordet, då jag hörde herr Jonssons i Skutskär anförande. Han framträder som talesman för trävaruindustrien, och om han är anställd inom denna industri, tycker jag det är ett mycket vackert drag av honom att försvara den. Herr Jonsson i Skutskär, som förmodligen delar åsikten att folkets väl går före storfinansens, tycks fullständigt ha glömt en stor del av de människor, som äro sysselsatta med att försörja industrien med råvaror. Herr Jonsson talade uteslutande om rotvärden, men han är väl fullt medveten om att det finns en stor grupp arbetare i bygderna, som få hjälpa till att skaffa fram råvarorna. Då det gällt att ändra löneavtalen ha alltid de som arbeta i skogarna måst finna sig i mindre förbättringar av lönerna för att industriarbetarna skola kunna få en större förbättring. Det verkar som om endast somliga folkgruppers väl skall gå före storfinansens; för så vitt ledarna för virkesindustrierna ha vanligt ekonomiskt sinne, kan man väl inte tänka sig att de betala mer för råvarorna än som motsvarar det pris de själva få ta för de färdiga varorna. I annat fall är det inte fråga om industriföretag i vanlig mening. Av den anledningen är fastställt pris på rundvirket obehövt och kan endast åstadkomma orättvisa.

Herr **Ohlin**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! När jag hörde finansministerns anförande nyss rörande vissa reduktioner i förmögenhetsbeskattningen, fick jag klart för mig, att hans huvudsakliga strävan är att uppträda som välgörare mot de rika. Tiden tillåter mig icke att polemisera, jag vill bara ställa en fråga till kammaren: tro damerna och herrarna, att denna skildring är så fullständig, att den på ett betydande sätt karakteriserar den reform av förmögenhetsbeskattningen, som finansministern föreslår?

Finansministern sade, att det inte är så ovanligt att man tar ut kvarlåtenskapsskatt före skiftet. Det förekommer t. ex. i England. Han underlät emel-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

lertid att tala om, i vad mån dessa länder, t. ex. England, ha en årlig förmögenhetsskatt. Om en förmögenhetsskatt tas ut år efter år såsom man skall göra enligt finansministerns förslag, har väl inte samhället på samma sätt »sparat ihop» krav på förmögenheten, när ägaren avlider. Om en del personer här i landet skulle betala upp till 130 procent av avkastningen av en förmögenhet i skatt, framstår det såsom märkligt, att staten skulle ha sparat ihop ett sådant krav på en engångsskatt.

Finansministern talade om en viss kapitalägare, av vilkens förmögenhet skulle betalas 1 250 kronor vid första skiftet och lika mycket vid andra skiftet. I det meddelande, som lämnades till pressen, åtminstone det som jag sett, glömde man emellertid att tala om, att skatt skulle betalas även vid andra skiftet. Finansministern uppmanade i somras de olika partierna att tala om sina egna förslag till skattereformer. Den socialdemokratiska redogörelsen var mycket knapphändig, och det var de siffrorna den offentliga diskussionen hade att utgå ifrån. Nu säger finansministern, att socialdemokraterna skickade ut ett utförligare referat av skatteförslaget till sina väljare. Jag vet inte, vad de socialdemokratiska propagandamännen talade om på valmötena, men finansministern kan inte tvinga alla människor att gå på dessa möten. Han sade också, att det förekommer en redogörelse i socialdemokraternas valfilm. Jag visste inte att medborgarna skulle tvingas att se den socialdemokratiska valfilmen, såvida det inte var för att beundra finansministern såsom den framstående revyartisten. Jag tror man måste slå fast, att det sätt, varpå detta förslag presenterades två månader före valet, var så knapphändigt, att det inte kunde utgöra något underlag för en upplysande diskussion. Hur mycket man sedan talade om förslaget i valfilmen vet jag inte.

Om tiden tillåter vill jag säga både till finansministern och till statsrådet Ericsson, att det är nödvändigt med en avvägning mellan investeringarna och inkomstökningarna. Detta förutsätter i viss mån en kvantitativ fixering. Regeringen har inte ens försökt sig på att göra en sådan fixering. En dylik avvägning är nödvändig för att man skall kunna säga, att regeringen har ett handlingsprogram.

Härpå yttrade

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Att jag nämnde valfilmen beror på att alla de väljare, som vi överhuvud taget vände oss till, fingo reda på det nu diskuterade förslaget, och vi ha icke dolt någonting för de människor, som gingo på våra valmöten, men de som inte gingo dit kunde vi inte nå.

I den lilla redogörelse om alla de avgörande punkterna som skickades ut talades det om att kvarlåtenskapsskatten kunde stiga till väsentliga belopp och det talades om den årliga förmögenhetsskatten, bolagsskatten och skattesänkning. Herr Ohlin sade, att när vi jämföra de svenska skatterna med de anglosaxiska, måste vi komma ihåg att vi ha en årlig förmögenhetsskatt. Men om vi göra en sådan jämförelse mellan våra skattesystem, tror jag man skall finna, att vare sig vi ha årlig förmögenhetsskatt eller inte, äro de anglosaxiska skatterna, naturligtvis framför allt de engelska, men även de kanadensiska och amerikanska, så hårda, att svenskarna säkert skulle föredra det svenska systemet med inkomstskatt plus förmögenhetsskatt.

När jag ändå har ordet skall jag passa på att säga en sak, som herr Skoglund i Doverstorp gav mig anledning till att nämna, men som jag glömde att säga i mitt förra anförande. Det stack fram i hans anförande, att det förslag, som nu framlägges, kanske inte i och för sig skulle vara så orimligt om man inte bakom detta anade, att detta bara är en början och att man sedan skulle

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

gå längre och längre — jag tror att herr Pehrsson-Bramstorp sade längre och längre ned. Jag vill påpeka, att vi sedan länge äro inne på en rakt motsatt väg. Den svenska socialdemokratien följer inte en linje för förmögenhetsbeskattning, som skulle börja med de största förmögenheterna och sedan sträcka sig längre och längre ned. Om jag skulle karakterisera vår linje, skulle jag i stället säga, att allteftersom de ekonomiska förhållandena i landet ha steg för steg blivit bättre och möjligheterna för den enskilde arbetaren att lägga undan sparmedel ha visat sig finnas, ha socialdemokraterna i stället höjt den gräns, vid vilken man anser att en förmögenhet börjar. Det steg man nu föreslår, nämligen sloandet av all skatt på förmögenheter upp till 20 000 kronor, är ett uttryck för denna tendens. Detta är inte en tendens, som är säregen för den svenska socialdemokratien. När den engelske finansministern för något mer än ett år sedan föreslog en höjning av den engelska kvarlåtenskapsskatten, så att den för förmögenheter på 30 milj. kronor skulle utgå med 75 procent av hela förmögenheten på en gång, föreslog han samtidigt för de allra minsta förmögenheterna en befrielse, som inte tidigare förekommit. Dessutom föreslog han en icke oväsentlig sänkning av kvarlåtenskapsskatten på även ganska stora förmögenheter. För att nu inte någon skall tycka, att jag bara hänvisar till vad andra gjort, kanske jag vågar erinra kammaren om att det enda förslag till verklig lättnad för vissa arvtagare, som kunna behöva det, som framlagts i vårt land sedan lång tid tillbaka, lades fram år 1941 av den nuvarande finansministern. Det innebar att av en änkas arv skulle icke mindre än 25 000 kronor vara skattefritt och att om en man lämnade efter sig minderåriga barn, skulle dels 3 000 kronor och dels 1 000 kronor för varje år barnet understeg 18 år vara skattefria. Detta betyder, att en man kan lämna efter sig 150 000 kronor, varav 75 000 kronor gå i giftorätt till änkan och varav han kan testamentera till henne 25 000 kronor skattefritt. Om han dessutom har minderåriga barn kan det inträffa, att inte ett öre skatt tages ut på de övriga 50 000 kronorna. Jag tror det är skäl att hänvisa till detta förslag när man försöker att framställa den nuvarande regimen såsom en regim, som bara mer och mer vill lägga skatterna längre och längre ned. Det är tvärtom min förhoppning, att allteftersom välståndet stiger skall det anses alltmer rimligt att folk äger en förmögenhet. Jag erkänner, att jag skulle föredra att alla skattebetalare hade en förmögenhet på t. ex. 20 000 kronor framför att som nu 50 procent av all förmögenhet skall ligga i händerna på 100 000 människor.

Herr **Skoglund** i Doverstorp erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Finansministern sade, att jag i mitt tidigare anförande gjort, såsom han uttryckte sig, en hård tillspetsning, då jag tydde ett uttalande i finansplanen så, att det var först sedan fackföreningarna fått sina krav uppfyllda, som man skulle börja överläggningarna med övriga grupper. Jag gjorde denna tillspetsning med full beräkning i syfte att få klarhet i finansministerns och hans mycket skickliga medhjälparens dunkla skrivsätt, och det gläder mig att jag nått detta resultat. Det tillfredställer mig att finansministern i sitt svar säger, att alla grupper måste göra upp med varandra — det var dit jag ville komma.

Tiden tillåter mig icke att i denna replik beröra så många frågor. Finansministern säger bl. a., att han tror att motviljan mot kvarlåtenskapsskatten är så stor därför att det är en *ny* skatt. Jag erinrar mig i detta sammanhang vad finansministern sagt en gång tidigare i denna kammare, nämligen att det inte är lätt att ange vad som är hög eller låg skatt, det är bara en vane-fråga. Ja, jag måste medge att finansministern har lärt många människor

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

här i landet betala höga skatter, men frågan är hur länge det går. Finansministern slutade med en appell, att vi från oppositionens sida borde lära oss förstå de stora arbetargruppernas grundsyn och gå dem till mötes, ty då skulle det bli bättre förståelse. Ja, det framställdes ju faktiskt på det sättet, att man kunde utläsa ur finansministerns uttalande att det innebar: avstå ni från er uppfattning och tillägna er vår politiska grundsyn, då blir det god förståelse. Jag måste säga finansministern, att jag knappast anser det vara en god uppfattning av demokrati.

Herr **Ohlin** erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill säga till finansministern, att jag tror, att jag är lika angelägen som han att så snart som möjligt varje svensk, eller skola vi säga varje vuxen svensk, skall ha en förmögenhet på 20 000 kronor. Frågan är bara hur man så fort som möjligt skall komma dithän. Jag tror inte man kommer dit så fort som möjligt med ett skattesystem, som är av den art att det skadar de välståndsbildande krafterna. I en överdriven strävan efter ekonomisk likriktning försenar man tvärtom den inkomstökning i landet, som gör det möjligt för folket att relativt fort komma till en sådan förmögenhet.

Sedan vill jag konstatera, att finansministern när han jämförde med Englands skatteförhållanden i sitt första anförande underlät att tala om att man i England icke har någon årlig förmögenhetsskatt. När jag sedan påpekade detta, sade han helt allmänt: om man jämför skattesystemen i deras helhet skulle man ändå komma till den slutsatsen. Därom veta vi ingenting bestämt. Vad jag vänder mig emot är dessa ofullständiga jämförelser. Att sedan England har varit med i två krig, vilket vi inte ha varit, kanske är en omständighet som borde nämnas någon gång, när man jämför svensk och engelsk beskattning.

Sedan säger finansministern, att de avgörande punkterna i det socialdemokratiska förslaget om kvarlåtenskapsskatt hade publicerats före valet. Jag vill bestrida detta. Det var endast referat av vissa punkter och icke någon ordentlig redovisning av de föreslagna skattetabellerna. Finansministern måste där falla tillbaka på valfilmen och säga, att där talade vi en hel del om våra skatter. Dels tror jag att även den var ganska ofullständig och dels anser jag, herr finansminister, att en ordentlig diskussion av dessa viktiga frågor knappast befrämjas av att man underlåter att publicera en utförlig redogörelse och i stället hänvisar folk till att gå på de socialdemokratiska valfilmerna. Det är ju lyckligtvis ännu inte så, att man måste förete bevis på att man bevisat en föreställning av den socialdemokratiska valfilmen för att man skall få lägga sin röstsedel i valurnan.

Härpå anförde

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag fick just meddelande om — vilket jag hade glömt — att före valet det socialdemokratiska partiet till alla väljare skickade ut 1,8 miljon fyrasidiga flygblad med en fullständig redogörelse med tabeller för det socialdemokratiska skatteförslaget.

Herr **Jonsson** i Skutskär erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Bramstorp anklagade mig för att vilja försvara storbolagens intresse. Jag måste för min del säga att ingenting i mitt anförande kan påvisas vara av den innebörden. Jag påpekade ju där, att jag ansåg att sådana brister förelågo, att ett samhälleligt övertagande kunde över-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

vägas. Herr Pehrsson-Bramstorp sade, att de stora skogsbolagen här hade råd att betala de priser, som utgingo under höstsäsongen. Ja, om det bara varit storbolagen, men även de små sågverksägarna försökte vara med i denna kapp-löpning, men fingo avstå från virket då de stora skogsbolagen gingo före och skörtade upp priserna. Statsrådet Ericsson sade också att detta experiment var ett dyrbart experiment och att det inte heller kommer att få upprepas.

Herr **Skoglund** i Doverstorp, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag ber att få upplysa finansministern om att det flygblad som han åberopade inte förefaller att innehålla någonting om kvarlåtenskapsskatten.

Härefter yttrade

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det är väl bäst att undersöka den saken, men i vårt partis tidning lämnades en ingående redogörelse, och jag vill upprepa att det, som skickades ut genom TT och som trycktes av i alla tidningar som ville trycka av det, innehöll fullständig upplysning om kvarlåtenskapsskatten.

Herr **Pehrsson-Bramstorp** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Som slutkläm skulle jag vilja säga, att jag aldrig har yttrat mig om huruvida trävarubolagen ha råd att betala de höga priserna på råvaror och rundvirke. Men den saken avgöra de väl själva, ty ingen tvingar dem att köpa. Anse de själva att de ha råd att betala dessa priser, då är väl den färdiga varan för högt prissatt eller säljes till för högt pris i utlandet. Jag förstod det emellertid som om herr Jonsson i Skutskär med sitt fullt logiska och ekonomiskt klara resonemang menade, att bolagen med de höga priserna på råvaror och rundvirke inte kunna betala industriarbetarna så mycket, som de skulle önska. Det är där meningsskiljaktigheterna ligga mellan industriarbetarna och skogsarbetarna. Ty det är ju ändå inte uteslutande rotvärdet det gäller, utan även bearbetningen och transporten av varan från skogen till fabriker.

Till finansministern skulle jag vilja säga att han inte borde tala om den lättnad i beskattningen som skedde genom propositionen 1941 utan att tala om att det var samlingsregeringen och inte uteslutande finansministern, som verkställde den välgärningen.

Härpå yttrade:

Herr **Liedberg**: Herr talman! Jag hoppas att finansministern under mitt anförande får tillfälle att om än något sent konstatera vad som står och inte står i socialdemokraternas valbroschyr.

Anledning eller större lust att delta i remissdebatten har för min del sällan förelegat. Inte alls därför att ämnen saknats, men därför att talarlistan brukar vara lång nog, som för övrigt i dag, och det väsentligaste redan brukar vara sagt av partiernas främste talesmän. Det ha de tydligen gjort i dag också, inte minst under den senaste stundens debatt och replikskiften. Men det finns efter min uppfattning så många moln vid horisonten, att det inte är underligt om man litet till mans har ett behov av att föra sina bekymmer till torgs. Jag kanske redan från början bör upplysa om att det inte är för att som herr Jonsson i Skutskär ila en trängd regering till försvar.

Jag syftar nu på den ekonomiska utvecklingen här i landet, på den ekonomiska politiken, penningpolitiken och allt som har nära samband därmed. Vi

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

äro alla, förmodar jag, på det klara med att den inflation som hängde över oss alltsedan krigsutbrott och avspärning, den inflation som i så pass hög grad som verkligen skedde kunde hållas tillbaka under de egentliga krigsåren, att den nu är en verklighet och kanske ännu mera ett hot av mycket stora dimensioner.

Det torde knappast råda någon meningsskiljaktighet om önskvärdheten av ett stabilt penningvärde och om olyckorna som följa av ett vacklande eller dalande. Och likväl är utvecklingen sådan den är. Likväl berövas spararen faktiskt dagligen och stundligen frukterna av sitt ofta livslånga sparande. Men inte nog med detta som, om det skulle förekomma från en enskild sedelutgivares sida, skulle stämpla vederbörande nästan som svindlare. Om varuknappheten i förhållande till betalningsmedelstillgången är inflationens drivkraft, så innebär varje minskning av tilltron till stabiliteten till rådande penningvärde en ytterligare stark pådrivare av processen. Människorna resonera inte längre om huruvida de skola köpa dyrt i dag eller eventuellt till skäligare pris i morgon. De tänka snarare, att i dag får jag ändå något, i morgon får jag knappast mer men kanske mindre för min slant. Och så rullar det vidare. Människornas reagenser bero inte på om finansministern anser det — som han gjorde i dag — obehagligt att tala om sådana olyckor.

Nu menar oppositionen — och det med rätta, såvitt jag förstår — att detta inte får fortgå, och att det i första hand ankommer på landets regering att råda bot. Regeringen å sin sida anser sig göra allt som kan begäras. Man pekar som herr statsrådet Wigforss på de olika medel man litat till för att minska, neutralisera eller magasinera köpkraften. Låt mig, herr talman, än en gång i tur och ordning beröra dem, låt vara flyktigt. Man hänvisar till skatteinstrumentet. Jag tror för min del, vilket även finansministern givit uttryck för tidigare i dag, att överbalanseringen av budgeten är ett av de nödvändigaste medlen. Det är emellertid inte enbart medelst en hög beskattning som en överbalansering kan genomföras. Jag understryker detta. Staten kan och bör liksom den enskilde kunna minska sin efterfrågan på arbetskraft och nyttigheter, när dessa ändå inte räcka till. Finansministern var ju för övrigt inne på den tankegången nyss. Ty det är väl så, att en överdriven beskattning har en verkan i rakt motsatt riktning än den nu diskuterade: den minskar avgjort sparviljan och ökar därmed människornas benägenhet att köpa, konsumera, spendera hellre än att spara och för att, om de lyckas spara med tillräcklig framgång, så småningom bli uppförda i den nyligen lanserade kategorien galdenärer till staten, vilkas skuld i sinom tid skall avkrävas dem.

Man litar vidare till investeringskontroll. Ja, den är nog ofrånkomlig i dessa dagar. Men att avväga den rätt står knappast i mänsklig förmåga. Jag förmodar att statsrådet Ericsson, som har det närmaste ansvaret för den detaljen, är fullständigt klar över vanskligheterna därvidlag. Men därtill kommer, att man inte hämmar tendensen att investera så länge folk i allmänhet taxerar prisläget till ett i dag, till ett högre i morgon. Hög och hägrande högre skatt verkar också stimulerande på investeringslusten. För att inte tala om vad översysselsättningskrisen verkar. Vad jag inte kan undgå att påpeka och beklaga är att den s. k. myrdalskommissionens tankar kring investeringsfondering, d. v. s. kring spörsmålet att göra investeringsfondering mera lockande för företagen och bättre ägnad att utgöra ett verksamt medel i en aktiv konjunkturpolitik, icke föranlett någon som helst åtgärd — ja, inte ens någon fortsatt tanke, tycks det. Konjunkturen kan ändå vända fortare än man nu tror, och då kunna sparmedel komma väl till pass, inte bara för företagen utan även för det allmännas strävanden.

Vidare ha vi priskontrollen. Det är uppenbart vilka vådor, som ännu skulle

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

vara förenade med ett omedelbart slopande av priskontrollen. Å andra sidan bli dess huvudgrundvalar i förkrigsförhållandena alltmera avlägsna och irrelevanta. Det är ganska tydligt, att produktionen i många fall lyckats vrida sig ur priskontrollens grepp. Stora avsnitt ha aldrig behärskats. Detta har säkerligen inte alltid varit till behovstäckningens fördel, men det kan med lika stor säkerhet inte ensidigt läggas den kontrollerade producenten till last. Priskontrollens ofullkomlighet har naturligtvis många gånger framkallat sådana verkningar. Den tendens att mer och mer lita till polisiära metoder vid kontrollens utövande, som nu tycks breda ut sig, minskar faktiskt tilltron till medlet överhuvud — på litet längre sikt sett.

Vad ha vi vidare? Man viftar diskussionsvis med tvångslån, med importkontroll och dylikt, som ena dagen föras fram och kanske andra dagen dementeras. Jag har i intet fall velat underkänna de använda medlen ett visst värde, men jag tror att de övervärderas av vår regering. Och framför allt: jag tror att man underlåter att räkna med en avgörande faktor som helt enkelt inte kan sättas ur räkningen, om man vill ha någon utsikt att nå målet: ett stabiliserat penningvärde. Man har därtill eliminerat en annan faktor, vars frånvaro betyder mera — i negativ riktning — än dess tillvaro nödvändigtvis skulle innebära vid ett ianspråktagande. Men jag skall återkomma till den faktorn.

Den faktor som helt enkelt inte kan sättas utanför räkningen är det allmänna inkomst- och löneläget. Den frågan ankommer det på arbetsmarknadens parter att klara. Den kommer inte regeringen vid, säger man. Ja, det är riktigt på sitt sätt. Ingendera av dessa parter önskar statens diktatur på detta område. Ännu så länge ha de fria — och å ömse håll i regel kunniga och ansvarsmedvetna — krafterna bäst skött den saken. Och det lär bli fallet framdeles också. Men det hindrar inte, att regeringen har ett ansvar. Ty regeringen gick i spetsen, då det gällde att ersätta ett pris- och lönestopp med enbart prisstopp. Där har man kommit in på en väg, som efter min mening, så länge vi laborera med varupriser, är en ohållbar linje. Jag vill gärna, till missförstånds undvikande, påpeka att jag saknar anledning att utpeka någon viss grupp eller löntagarkategori såsom mindre värd att erhålla s. k. förbättring eller såsom speciellt skyldig till utvecklingen. Inte heller finns det i dagens läge anledning att slå speciell vakt om något generellt företagarintresse av att hålla lönerna nere för att öka vinster, som inte för närvarande få delas ut, som ofta inte kunna investeras eller krävas för ökad konsolidering. Men olyckan är ju, att verkliga, reella standardförbättringar för inkomsttagarna för närvarande praktiskt taget inte åstadkommas. Prisutvecklingen går i täten, lönejusteringarna, som följa efter, innebära viss nominell kompensation, köpkraften ökar, efterfrågan ökar, varumängden följer inte med, och så är man där man var, med nya krav, nya kompensationer, nya priser o. s. v. Denna skildring kan synas tilltagen i överkant: det må delvis vara fallet, delvis säkert inte. Verkligheten ligger nog bra nära.

Man har från regeringens sida inte fått höra det ledande ord, som borde sägas om och om igen i dessa ting. Statsrådet Wigforss har visserligen nyss påstått motsatsen och jag vill naturligtvis inte bestrida att han och andra kunna ha påpekat fakta, men tyvärr är det så att man har gjort sig till talesman för en motsatt uppfattning också. Och jag tror faktiskt inte att spekulationer av ena eller andra slaget komma att frita statsledningen från samtidsens och framtidens dom i fråga om landets ekonomiska ledning i dessa brydsamma tider.

Den faktor som man eliminerat är diskontot. Det är inte vidare modernt att tala om det, det anses inte höra till god ton, det anses vara för ömtåligt. Jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

har verkligen klart för mig, herr talman, att man får tänka sig för både en och två gånger, innan man tillgriper räntan i kampen mot inflationen, även om penningmarknaden i och för sig skulle komma att göra en sådan åtgärd naturlig. Man rubbar lätt ömtåliga områden, kanske framför allt bostadsförsörjningen. Men att använda vapnet först i trängande fall är *en* sak — att förkunna att man inte tänker använda det alls är en helt annan! Knappast någon eventualitet manar så som en risk för räntehöjning en spekulativ investering och forcerad översysselsättning till eftertanke. Och räntan kan i vissa fall återskänka tilltron till sparmedel kontra förbrukning.

Arsskiftena 1944/45 och 1945/46 beräknas ha medfört en nominell stegring av industrilöneinkomsterna med ca 15 procent — åtminstone angav finansministern den siffran i våras. Prisregleringen på jordbrukets område i samband med förhandlingarna då innebar knappast något större steg mot den upprepade gånger av regering och riksdag utlovade utjämningen av inkomst- och löneläget mellan jordbruksbefolkningen och övriga. Men man har ju ålagt sig moderation och tålmodighet i handling trots att missnöjet jäst inom jordbrukarleden. Jordbrukets skyldigheter mot landet och folkhushållet ha städså både erkänts och effektuerats av jordbrukarna. Men det är ett misstag att tro att en utveckling som den nuvarande inom samtliga övriga folkgrupper kommer att gå jordbrukets folk förbi utan reaktion, i synnerhet om denna utveckling innebär en ökning av klyftan i stället för en utfyllnad.

Jag undrar om regeringen tagit dessa förhållanden i betraktande och om regeringen har tänkt på nödvändigheten av att då tiden är inne dra konsekvenserna av vad som skett och nu håller på att ske och medgiva jordbruket de prisförbättringar, som svara dels mot utvecklingen i övrigt, dels mot en fortsatt utjämning? Det går ändå inte att inbilla någon jordbrukare, och knappast någon annan heller, att en försämrad krona har ett annat och bättre värde i bondens hand än i andras. Och jordbrukets tredjedel av befolkningen får inte sättas i skamvrån därför att de flesta av dem arbeta under eget ansvar och inte ha någon arbetsgivare att pressa löneinkomster ur eller någon LO bakom sig. Folkhushållet och därmed regeringen bär här främst ansvaret.

Herr Lundberg: Herr talman! En svensk redaktör skrev som vetenskapsman 1945 en bok vari han bland annat säger, »att medlen att påverka opinionen till stor del ägas av de ekonomiskt välställda grupperna och användas i deras tjänst», samt att »av de högre bildade hör det stora flertalet traditionellt till borgerliga partier, och redan på grund härav disponera dessa över särskilda möjligheter att få sin uppfattning skickligt försvarad i tal och skrift». Ja, han citerar även en engelsk sociolog som säger »att de rika, om de skänkte en tredjedel av sin inkomst till propaganda, skulle kunna åstadkomma praktiskt taget vad som helst», ty »det finns så mycket intelligens att köpa, och konsten att använda intelligensen för att frambringa känslor och åsikter är så utvecklad, att på detta sätt hela grundvalen för de politiska striderna skulle förändras». Och man måste nog konstatera att det är riktigt att ekonomisk och social makt i viss utsträckning även ger politisk makt.

Då jag trots dessa citats innehåll vågar ta till orda i dagens remissdebatt, är anledningen främst den, att jag önskar framföra en del personliga frågor och synpunkter i den politiska och ekonomiska debatt, som både i ton, innehåll och till karaktär skiljer sig på ett markant sätt från de umgängesformer vi så småningom lärt oss vara takt och ton i svenskt samhällsliv och i umgänget mellan arbetare och arbetsgivare.

Det finns vissa frågeställningar som måste klaras upp innan vi kunna förstå

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

vad exempelvis dagens s. k. opposition vill, vad den är och vad den syftar till både när det gäller ekonomiska frågor och styrelseform. Dagens tongångar inom oppositionen kunna icke tolkas som en strävan till en saklig kritik av en partiregering, utan kritiken har tagit form av ett misstänkliggörande av den svenska demokratin själv. För att intet missförstånd skall uppstå vill jag understryka, att jag personligen har den uppfattningen, att saklig kritik har saltets uppgift. Den skall ge friskare luft, hindra förruttnelse och vara ett renhållningsverk inom samhällslivet överhuvud taget. Men om kritik och opposition endast nyttjas negativt och i förvrängnings- och förtalssyfte kan den bli demokratiens gaskammare, där oppositionens talesmän handskas lika lättsinnigt och farligt med demokratin som karakteriserats i de bekanta orden: »Han kysste och han slog ihjäl med samma varma själ.»

Då folkpartiets press axlat den avsmnade tidningen Fäderneslandets kapp, är det angeläget att vi i tid uppmärksamma den förändring som det myntade ordet »social-liberalism» kan innebära. Jag har visserligen uppmärksammat att herr Ohlin i ett brev till fackföreningsrörelsen vill göra en skiljelinje mellan vad folkpartiets press säger och skriver och folkpartiets politiska linje. Jag har givetvis ingen rätt att tvivla på att detta uttalande kan vara riktigt. Men då måste jag framställa en direkt fråga till herr Ohlin, och jag hoppas att han kan svara på den när han själv älskar frågesport, och det är: ta herr Ohlin och folkpartiet avstånd från de två kända tidningar som ägas av två enskilda penningintressen och som gå under namn av att vara folkpartistiska? Både ur politisk och demokratisk synpunkt är det angeläget att veta om det är Jakob eller Esau inom folkpartiet som talar i olika sammanhang.

Ur folkpartistisk lämplighetssynpunkt kan det vara bra att ha två eller flera tungor och att efter behag kunna kyssa eller slå ihjäl. I en sekt eller rörelse kan tungomålsteri vara en attraktion och en viktig beståndsdel, men om folkpartiet verkligen vill göra anspråk på att vara ett parti, som skall leda den borgerliga oppositionen, bör det kunna ungefärligt ange sin form och sitt innehåll. Det skulle inte heller skada att de borgerliga fönstren någon gång öppnades för att en utvädring av de värsta stinkbombarna kunde ske.

Dagens läge påminner i vissa delar om atmosfären efter förra världskriget när fascismen föddes. Det var ett misstänkliggörande av allt och alla i syfte att riva grunden och förtroendet för demokratin samt röja mark för våldslärorens intressen. Krigets bristproblem och komplex hade även då luckrat upp sinnet för kultur, ansvar och omdöme. Instinkter och känslöstämningar hade högkonjunktur och de utnyttjades hänsynslöst av ansvarslösa element för att undanröja demokratin.

Vi stå även i dag inför bristproblem och svårigheter efter ett världskrig. Det råder ett psykologiskt känsloläge som kräver nyktert ansvar och icke spekulativa demonstrationer. Här ha olika partier, vilka kräva respekt för demokratiskt sinnelag, ansvar för att de icke lättsinnigt sätta i gång krafter inom vårt land, som kunna äventyra värden vilka utvunnits i hård strid, men i demokratisk anda och mening.

Om nu herr Ohlin gör en klar gränsdragning mellan folkpartiet och de två, vi få väl antaga bara till namnet, folkpartistiska tidningskoncerner i vårt land, som ändock representera ca 20 à 25 procent av den totala tidningspressen, måste jag konstatera att det vid sidan av de vedertagna borgerliga partierna uppstått en kapitalistisk intressegruppering, som icke blott ställer anspråk på att företräda en folkopinion utan som även söker att med penningens makt påverka svensk parlamentarism och forma angrepp på folkstyret. Till detta komma de olika kapitalistiska intresseorganisationer, som likt svampar vuxit

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

fram under senare tid och som nu mata in pengar i det politiska arbetet på ett sätt som i viss mån kan betraktas som nyheter inom en demokrati som vår. Denna grupp av kapitalistiska intressen söker att vid sidan av de borgerliga partierna driva sin speciella verksamhet. De ha icke ett bestämt borgerligt parti som får sköta om sin injektionsspruta i samhällskroppen. De välja den för stunden mest villiga och nitiska borgerliga partigrupp, som effektivast kan tjäna kapitalet.

Det är också anmärkningsvärt att företrädarna för våldslärorna i söder gått under jorden på senare tid. Att de försvunnit är nog en falsk förhoppning. Troligare är väl att dessa nu på andra vägar förts in i svenskt samhällsliv, och måhända finns det ett visst sammanhang mellan de förändrade kapitalistiska angreppsformerna gent emot arbetarrörelsen och demokratin och denna förvandlingsprocess.

Det torde icke vara uteslutet att en del kapitalintressen spekulera i att med till synes demokratiska medel nu kunna gripa tillfället att utnyttja efterkrigstidens ekonomiska och psykologiska läge för en attack för att ta tillbaks något av de sociala, ekonomiska och kulturella värden som småfolket med demokratiska medel vunnit eller erövrat. Kan detta icke ske utan en smutskastning och försimpling av demokratiens arbets- och uttrycksformer, få alla hänsyn vika.

Herr Ohlin och folkpartiet synas tillfälligt fått förtroendet att vara stor-kapitalets främsta riddare. Han tycker sig sitta fast i sadeln och han har en stark press bakom sig, som uppbares av kapitalstarka intressen vilka kunna köpa och vraka intelligens och vetenskap; och kampen mot arbetarrörelsen kan beträda vägar, som vi trodde inte skulle höra »intelligensen» till. Den ekonomiska politiken har skjutits i förgrunden, och vi ha nu gång efter annan fått höra kritik av regeringspolitiken och hur farliga de okunniga statsråden äro. I dag har det också sagts att vi ha en regering som inte vågar handla. Men när man från herr Ohlins sida gör dessa påståenden, skulle jag vilja säga ifrån att nu räcker det inte längre med den homeopatiska medicin, som herr Ohlin serverar vid olika tillfällen. Nu hålla vi på att tröttna på det negativa gnattandet och de ständigt upprepade frågorna. Nu hade jag trott att vi verkligen skulle få ett Ohlinskt svar på frågan, hur vi skola lösa de problem som herr Ohlin gång efter annan fört fram i diskussionen. Jag måste konstatera att inte heller i dag har herr Ohlin sagt hur han vill ha det. Ty när det i olika frågor har varit så att regeringen ansett det vara nödvändigt med ingripande, ja, då har herr Ohlin omedelbart börjat tala om statsingripandets, centraldirigeringsens och totaldirigeringsens farlighet. När regeringen i ett annat fall underlåtit att reglera det fria näringslivet, ja, då skriker herr Ohlin om att planushållningen måste skärpas. Även om herr Ohlin synes vara rädd för planushållning och att man skulle få någon ordning på det hela, så måste han väl ändå själv förstå, att en regering knappast kan vara betjänt av en borgerlig vädersnurra som kompass, när det ekonomiska läget är så pass allvarligt som det faktiskt är.

Då det gäller statsingripanden i övrigt brukar man alltid påstå att socialdemokratiens linje är totalsocialisering och dylikt. Om man granskar regeringens och socialdemokratiens göranden och låtanden, sedan den kom till makten och kunde bestämma i svenskt samhällsliv, så ha väl i varje fall inte monopoltendenserna varit den bärande linjen. Det har i stället varit så att socialdemokratien har gått den sociala trygghetspolitikens väg, och den har på detta sätt kunnat tvinga de borgerliga att i vissa nödlägen t. o. m. acceptera allt vad socialdemokratien under åren har måst slåss för. Om man ser på de borgerliga partierna och deras insatser under gångna år måste man säga, att skapandet av mono-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

pol och förstatligandet av industrier icke ha skett under av socialdemokratien styrda tider, utan det har varit så att i det avseendet synas de borgerliga partierna ha varit farligare att ha vid makten än socialdemokratien. Det har varit en socialreformernas linje som socialdemokraterna ha gått in för och den har också hittills varit den bärande.

Jag måste också påpeka att regeringen har svenska folkets stöd att fortsätta denna reformpolitik och att om trygghetspolitiken tvingar till ökade utgifter och skatteskärpningar i viss mån, om detta skulle vara nödvändigt, så måste man väl väga mot vartannat vad vi kunna göra för folkets bästa och hur dessa skatteförslag kunna tynga. Jag har suttit här och lyssnat på diskussionen om skattepolitiken och jag har nästan fått ett intryck av att det är mycket synd om dessa stackars människor som ha blivit rika. Efter vad jag kan förstå är det mycket bättre för de fattiga, ty de ha t. o. m. — för att citera ett citat av herr Ohlin i hans bok till ungdomen 1936 — friheten att få svälta ihjäl. Men det är givet att skattepolitik alltid kan föra med sig olika känslöstämningar, och det är väl på den punkten som man nu vill sätta in en attack.

När jag emellertid nu resonerar om dessa ekonomiska ting skulle jag vilja passa på tillfället att framföra ett par önskemål med anledning av det aktuella läge, som vi för närvarande befinna oss i. Jag skulle då först vilja säga att bostadsfrågan är så pass brännande, att allt måste göras för att inom ramen av tillgängligt byggnadsmaterial skapa nya bostäder. Men det är också viktigt att höja betalningskraften hos vissa folkgrupper för att de skola kunna nyttja de moderna bostäderna. Med tanke på detta får jag därför ifrågasätta, om icke omläggningen av den föreslagna statliga bidrags- och låneverksamheten borde göras från den 1 juli 1947 i stället för från den 1 januari 1948, varjämte anslaget till denna verksamhet borde höjas med hänsyn härtill. Det har i investeringsbudgeten beräknats en byggnadskvot till samlingslokaler på 5 miljoner kronor. Jag får beklaga att inte större kvot kunnat beräknas, ty behovet av samlingslokaler är skriande. Jag hoppas, att utrymmet för denna kvot skall kunna vidgas och att statsrådet noggrant prövar eventuella möjligheter att tillgodose våra folkrörelser med lokaler. Men det är även så, att när vi diskutera byggenkap eller företagsamhet överhuvud taget möta vi ofta på arbetskraftproblemet. Jag måste erkänna, att det är brännande för närvarande. Nu är det väl ändå så, att om vi skola kunna få en lättnad på detta område, kanske tankarna i det sammanhanget närmast gå till försvarsministern. Jag skulle därför vilja göra en fråga i detta sammanhang, nämligen om försvarsministern kan lämna en upplysning, om det är möjligt att göra inskränkningar i repetitionsövningarna och värnpliktsutbildningen, så att man kan ledigställa arbetskraft för industrien eller produktionslivet överhuvud taget.

När man här talat om det betryckta läget för industrien och om behovet av frihet i olika avseenden inom industrien, så skulle jag vilja framhålla, att åtgärder måste vidtagas för att småindustrien verkligen får en sådan hjälp, att de större företagen icke på ett otillständigt sätt utnyttja de möjligheter till olika pressning på småindustrien som deras lånegivning till denna för närvarande bereder.

Sedan kanske jag till sist får taga det där Ohlinska frågereceptet. Han har ställt frågan, om man uppmärksammat, att arbetarna ställt parollen: Ut med borgarpressen! Jag vill fråga herr Ohlin: är detta något felaktigt? Ty det kan väl knappast vara någon anledning på arbetarhåll att stödja en borgerlig press, som vid alla viktiga tillfällen ligger redo för att giva arbetarna ett hugg i ryggen. Sedan kan man även fråga: vet ej herr Ohlin, att det varit och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

är så, att arbetartidningar icke få medtagas i vissa borgerligt ägda men gemensamt brukade postväskor på landsbygden?

Vidare drog herr Ohlin en fryksdalspolska och påbörjade sin millimetervägning av valutslaget. Jag skall icke i dag taga upp en diskussion på den punkten. Men han blandade i detta sammanhang in kommunisterna och socialdemokratien, och han krävde ett klart ställningstagande från socialdemokratiskt håll. Ja, jag vågar väl i detta sammanhang säga till herr Ohlin, att socialdemokratien alltid har visat en klar gränsdragning på denna punkt. Men jag kan även säga, att om folkpartiet visade samma vilja till klarhet i denna fråga, så skulle vi icke ha något emot det.

Herr Hagberg i Luleå talade strax efteråt om socialdemokratiens hjärtlöshet i fråga om en suppleantplats i utrikesutskottet och ställde i motsats till detta, att kommunisterna i andra länder få rundhänt tilltagna utskottsplatser. När herr Hagberg beklagar sig och använder hårda ord i detta sammanhang, ber jag som replik att få ställa en motfråga: hur ligger det till med socialdemokratiens och andra partiers representationsrätt i de land, där kommunisterna i dag ha majoritet och sitta i styret?

Jag vill, herr talman, sluta som jag började med att göra ett påpekande om demokrati. Det kan också få utgöra ett svar till herr Ohlin. Vi veta, att kampen för demokrati kröntes med seger efter det förra världskriget. Våldets eller demokratiens väg diskuterades då under trycket av yttervärldens händelser; svensk arbetarrörelse hade då sin provostund, och vi i vårt land stodo inför viktiga avgöranden. Hjalmar Branting gav då till kända svensk arbetarrörelses grundton, när han konstaterade: Vi vilja ingen diktatur; för folkets utslag skola vi alla böja oss; vi lita på att ha vi rätten, så kommer den också att slå sig fram, och vi kunna då gå fram med övertygelsens vapen. Är ha gått sedan detta uttalande gjordes, men svensk arbetarrörelses och socialdemokratiens väg har varit, är och blir densamma i både lugna och stormiga tider.

Gränsdragningen är klar. De borgerliga partierna borde verkligen lära sig att uppskatta det ansvar, den självtukt och den kunnighet som svensk arbetarrörelse visat i praktisk gärning. De borgerligas påstående att arbetarrörelsen endast skulle vara ett transportkompani är icke endast en lögn utan en förolämpning mot svenskt småfolk. Vi ha med demokratiska medel omskapat Sverige till ett hela folkets land. Jag förutsätter därför att de borgerliga partierna i dagens läge verkligen respektera demokrati på samma sätt som arbetarna gjorde 1918 och senare och att formen för samhällsbyggandet och gränsdragningen mellan diktatur och demokrati även på den kanten hålles lika klar och lika ren som inom socialdemokratien.

Kunna vi detta, ja då är jag förvissad om att vi med gemensam vilja och vederbörligt hänsynstagande skola kunna bemästra de svårigheter vi stå inför. Men det är ett viktigt och allvarligt krav, att vi i dagens situation icke förivra oss till att genom nålstygn och genom obetänksamhet kanske skada demokrati på ett sådant sätt, att även vi en vacker dag kunna få beklaga resultatet därav. Och vi få mycket stora svårigheter att komma till rätta med de problem som nålstygnspolitiken kanske åstadkommit.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Fjärde huvudtiteln har legat så gott som helt och hållet utanför det intresse som kammaren i dag ägnat statsverkspropositionen. Det förefaller kanske därför naturligt, om jag omedelbart tar tillfället i akt för att svara på de frågor, som herr Lundberg ställde till mig, låt vara att de gällde blott ett par detaljer inom fjärde huvudtiteln. Han frågade sålunda, huruvida med hänsyn till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

arbetsmarknadssituationen ingenting kunde göras för att minska de militära inkallelserna, alltså repetitions- och efterutbildningsövningarna. Han undrade också om jag har något att säga rörande värnpliktstidens längd.

Jag vill erinra, att jag i mitten av december månad hade tillfälle att besvara en fråga, framställd i en interpellation av herr Svensson i Ljungskile beträffande inkallelser till repetitions- och efterutbildningsövningar. Det förhöll sig då så, att herr Svensson i Ljungskile egentligen icke velat ta upp till debatt huruvida dessa repetitions- och efterutbildningsövningar borde förekomma eller ej. Han sade sig vilja undvika att principiellt taga upp frågan, huruvida de borde finnas till eller ej, men sporde, huruvida jag icke med tanke på arbetsmarknadssituationen ville överväga att föreslå riksdagen att inställa dem för 1947. Den frågeställningen gjorde, att jag kanske i mitt svar icke gick in så utförligt på skälen för dessa repetitions- och efterutbildningsövningar som jag kunde ha gjort. Jag skall därför nu komplettera svaret i den punkten. Jag skall dock icke utbreda mig alltför mycket, ty jag har en känsla av att intresset för saken i kammaren icke är så stort.

Jag vill först inskräpa, att Kungl. Maj:t icke har rättighet att befria från repetitions- och efterutbildningsövningar annat än i individuella fall. Frågan om inställande av repetitions- och efterutbildningsövningar för hela årsklasser måste för närvarande prövas av riksdagen. Frågan förelades motionsledes riksdagen förra året med ett yrkande om inställande av övningarna för 1947. Statsutskottet förklarade, att utskottet för sin del icke kunde tillstyrka motionen utan föregående utredning. Statsutskottet yttrade samtidigt, att frågan borde tagas upp till prövning i samband med anslagsäskandena för det kommande budgetåret, alltså de anslagsäskanden som nu ligga på riksdagens bord.

Det är givet, att jag i försvarsdepartementet låtit verkställa denna prövning. Efter denna har jag måst taga den ståndpunkten, att jag icke ansett mig kunna, mot de militära myndigheternas mycket bestämda yrkande på att dessa repetitions- och efterutbildningsövningar skulle företagas, gå fram till riksdagen med förslag om att de skulle inställas.

Som kammaren också erinrar sig vidtogs emellertid på höstsidan en åtgärd, som syftade till att sprida ut dessa övningar över hela året och fördela dem på vår och höst till två tidpunkter, då vi ha tillräckligt med folk inne för att övningarna skola kunna äga rum. Vi ha velat göra denna fördelning för att bereda industrien möjligheter att inrätta sig för att avstå arbetskraft under dessa övningar.

Sedan jag hade tillfälle att besvara denna interpellation har det ägt rum en viss opinionsbildning ute i landet. Jag har fått en del resolutioner mig tillända. Jag misstänker, att det alltjämt på många håll ute i landet råder den föreställningen, att man här alldeles i onödan inkallar folk till övningar.

Jag måste därför ett litet slag taga upp frågan: varför ha vi överhuvud taget några repetitions- och efterutbildningsövningar? Jag skulle kanske icke behöva taga upp denna fråga, ty det måste ju ha stått klart för riksdagen, när den nuvarande härordningen kom till, att det fanns någon mening med denna ordning. Meningen med den måste ju vara att bibehålla krigsdugligheten. Det kan sägas vara det första syftet. Det andra är att giva möjligheter till bildande av större förband och skapa betingelser för en grundligare utbildning av bataljons- och högre chefer vid trupper av fältstarka förband. Det är denna uppgift som de militära myndigheterna nu särskilt taga sikte på, även om vi för närvarande icke behöva tänka på att hålla en beredskapsgrad av samma omfång som under kriget.

Vidare vill jag påpeka, att efterutbildningsövningarna, som äga rum på det adertonde året efter första värnpliktstjänstgöringens fullgörande, tagas i

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

anspråk för att giva de värnpliktiga en omskolning till nya uppgifter, för vilka de lämpa sig vid den ålder som de då uppnått. Denna omskolning blir ju sedan grundläggande för den användning man skall få av ifrågavarande värnpliktiga, om vederbörande under de tio år, som återstå innan de lämna värnpliktsåldern, skulle komma att tagas i bruk för landets försvar.

Jag skall nöja mig med att säga detta. Jag kan endast tillfoga, att frågan om denna organisation ju får lov att prövas i samband med dryftandet av vår försvarsorganisation, när försvarskommittén har hunnit plöja igenom detta ämne och blivit färdig med sina förslag.

Jag skall kanske återigen upprepa vad jag sade i höstas när det gällde själva arbetsmarknadsläget, att jag utgår ifrån, att det trängda arbetsmarknadsläge som vi nu ha med allra största sannolikhet kommer att föreligga under en följd av år. Det betingas icke endast av en högkonjunktur som har sin grund i omständigheter som sammanhånga med förhållandena efter kriget, utan också därav att vi ha sjunkande årsklasser av manlig arbetskraft. Det är väl ganska troligt att vi icke på många år skola behöva uppleva någon motsvarighet till den brist på arbete som vi tidigare haft att kämpa med. Å andra sidan är det också klart, att den nedåtgående befolkningskurvan i hög grad påverkar rekryteringen till det militära försvaret. Jag tror att det skulle ha varit oriktigt, om vi vid en första kännning av arbetsmarknadssvårigheter skulle sagt oss, att försvaret är det första som bör maka åt sig för att arbetskraft skall finnas till hands för produktionen. Jag har i varje fall icke velat intaga en sådan ståndpunkt. Jag anser, att vi skola söka bemästra arbetsmarknadssvårigheterna genom organisation, genom rationalisering. Det vore förvisso olyckligt, om det skulle kunna sägas, att vi läte oss skrämmas av dessa svårigheter, så att vi beträffande försvarets organisation komme till slutsatser, som icke vore grundade på en prövning i sak.

Det är också klart att ett inställande av repetitions- och efterutbildningsövningarna bara för ett år skulle skapa en lucka i utbildningen som det måhända kunde bli svårt att fylla i framtiden.

Jag övergår därefter till den andra fråga som herr Lundberg berörde, nämligen frågan om de värnpliktigas tjänstgöringstid. Denna fråga har dryftats en hel del i pressen, dock kanske mindre än man hade väntat. Den återhållsamhet som därvidlag framträtt betyder naturligtvis icke, att det icke mycket allmänt skulle finnas en önskan att en omprövning skulle ske av den nuvarande tjänstgöringstiden. Återhållsamheten beror naturligtvis i stället därpå, att man icke velat väcka denna diskussion, sedan det blivit bekant, att försvarskommittén måste dröja till hösten innevarande år innan den kan komma fram med något förslag till en ny försvarsorganisation. Jag vill i detta sammanhang framhålla att det för närvarande inom vårt försvar pågår ett mycket intensivt arbete för att pröva de mest rationella metoderna för utbildning. Överhuvud taget är, skulle jag vilja säga, viljan till förnyelse, till nyskapande och till reformer inom försvaret mycket påfallande. Jag kanske kan säga, att denna reformvilja väl kan mäta sig med förhållandena på vilket annat område som helst. Jag kan kanske få peka på Dyrssen-kommitténs olika förslag, som också i den allmänna diskussionen väckt ganska mycket intresse och som förete enighet mellan militärer och civila. Det är där en särskild sida av saken som tagits upp. Det problem som på annat sätt måste dryftas är just frågan om effektivisering och rationalisering av utbildningen. För närvarande pågår på olika förband i vårt land en mycket stor försöksverksamhet, som åsyftar att utröna hur man skall kunna förkorta utbildningen. Helt nyligen har arméchefen meddelat, att han planerar att lägga upp en försöksverksamhet, som skulle syfta till att klargöra huruvida någon-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ting skulle vara att vinna genom att man beviljade förmåner, väsentligen i form av ledighet, för sådana värnpliktiga som klarat sina uppgifter särskilt snabbt. Det är alltså närmast fråga om att införa ett ackordssystem, ett förslag som vi skola taga upp till omprövning under den närmaste tiden.

På herr Lundbergs direkta fråga beträffande tjänstgöringstiden kan jag för övrigt lämna ett ganska konkret svar. I en hel grupp utredningar, som igångsatts på föranstaltande av överbefälhavaren i anslutning till det arbete som försiggår för försvarskommitténs räkning, ingår också en utredning rörande tjänstgöringstiden. Enligt vad jag just fått veta har den lett fram till att från de militära myndigheterna sannolikt kommer att inom den närmaste tiden till Kungl. Maj:t överlämnas ett förslag om viss nedsättning av tjänstgöringstiden, som skulle försöksvis genomföras för de värnpliktiga, som inrycka nu på våren 1947. Detta utredningsresultat har ännu icke underställts försvarskommittén, men när kommittén blivit i tillfälle att yttra sig om det, skall regeringen taga ställning till det. Efter vad det nu förefaller skulle ett förslag i frågan sålunda kunna föreläggas årets riksdag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Zetterberg**: Herr talman! Herr Jonsson i Skutskär frågade mig tidigare i kväll, om det snart kunde förväntas förslag om expropriering av mark för bostadsbyggande och småindustri. Jag vill gärna begagna denna anledning till att säga ett par ord om dessa viktiga frågor, som jag vet intressera kommunalmännen i många samhällen.

På många håll hindras de framåtgående samhällenas sunda utveckling av att i centrala delar av samhällena ligger mark, som skulle vara väl lämpad för sådan användning, som herr Jonsson i Skutskär nämnde, men som icke kan användas därför att ägaren vägrar att upplåta den på rimliga villkor i förhoppning om att det skall ske en värdestegring på marken, som skall göra det fördelaktigare för vederbörande att realisera den vid en senare tidpunkt. Denna fråga har ju ett nära samband med hela markproblemet för städer och andra samhällsbyggnader. På grund av den stora betydelse, som frågorna om markens användning i samhällena har både direkt och indirekt för bostäder och industrier och andra grenar av det mänskliga livet, är det naturligt att man på många håll ägnar dem stor uppmärksamhet.

Jag vill nu nämna, att dessa stora frågor också sedan rätt lång tid tillbaka utgjort en mycket viktig del av justitiedepartementets arbetsprogram. Före jul remitterades till lagrådet ett omfattande förslag till byggnadslagstiftning, vilket innehåller nya regler för planering icke blott inom enstaka samhällen utan också i större stil för att kombinera de olika planeringarna i större regioner. I denna lagstiftning ingå också som ett led ökade möjligheter för det allmänna att ta i anspråk mark för sådana ändamål, som herr Jonsson i Skutskär berörde. Detta förslag ligger alltså nu hos lagrådet, och jag hoppas kunna framlämna en proposition i ämnet mycket snart. Men man kan icke restlöst lösa det problem, herr Jonsson i Skutskär berörde, enbart genom en planeringslagstiftning sådan som denna. För att komma till rätta med saken i stort liksom med åtskilliga andra markfrågor, tillsattes i somras en kommitté, som fick i uppdrag att utreda hela markproblemet. Om man skulle vänta på en sådan omfattande utredning, kunde emellertid den expropriationsfråga, som det här gäller och som är brådskande, komma att dröja alltför länge. Jag har därför, redan när de sakkunniga tillsattes i somras, ombett dem att som sin första arbetsuppgift ta itu med de expropriationsspörsmål, som återstå sedan en del ha blivit avklarade i byggnadslagförslaget. Detta har också kommittén ställt i utsikt, och jag väntar att nu snart i vår få dess första be-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
tänkande, som skall behandla just detta ämne. Och så fort ske kan efter vanlig remissbehandling m. m., ämnar jag framlägga förslag i frågan.

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Under debatten har även i denna kammare riktats en del frågor till mig, som jag tyvärr på grund av min närvaro i första kammaren icke har hört, men som jag fått refererade för mig. Under förutsättning att referaten äro riktiga skall jag försöka ge svar på frågorna.

Herr Skoglund i Doverstorp frågade i förmiddags, om det icke var möjligt för mig att ta upp förhandlingar med representanter för riksdagsutskotten för att på ett bättre sätt kunna planlägga arbetsbalansen inom riksdagen. Han motiverade sin hemställan till mig därmed, att det ju ändå är regeringen som lämnar det tyngsta arbetsmaterialet och att det därför måste vara nästan omöjligt för riksdagen att själv planera arbetet, innan regeringen deklarerat sina avsikter. Mycket av vad herr Skoglund i Doverstorp säger är klokt och beaktansvärt, och jag skall gärna följa anvisningen och ta kontakt med presidierna. Det är ett allvarligt problem han berör. Jag vet emellertid hur svårlöst det är. Jag har ju suttit som statssekreterare i ett av de mest arbets-tyngda departementen och som departementschef i ett annat kanske icke fullt så arbetstyngt men dock ett av de större, och jag kan försäkra herr Skoglund i Doverstorp och kammarens övriga ledamöter, att det hos Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:ts kansli sannerligen icke finns någon önskan att dra ut på riksdagsarbetet. Men mängden av frågor och svårigheten att få dem beredda gör ju att det är svårt att lösa detta ofta diskuterade problem. Jag skall emellertid som sagt följa hans anmaning.

Herr Skoglunds i Doverstorp andra fråga lydde: planerar regeringen en höstriksdag i år eller ej? Hade han formulerat frågan så här: blir det en höstriksdag eller ej, skulle jag sagt att det var ganska svårt att svara på den frågan. Men när han frågar: planerar regeringen en höstriksdag, svarar jag bestämt nej. Departementscheferna ha fått klart för sig, att deras positionsarbete skall läggas så som om ingen höstriksdag skulle komma. Om det sedan lyckas regeringen att hålla sitt program utan höstriksdag, vågar jag icke spå, men nog hoppas vi det. Ty uppriktigt sagt är det så, att om vi skola kunna komma i riktig ordning igen och få något så när korta vårriksdagar, måste Kungl. Maj:ts kansli få åtminstone en höst ledig så att arbetet kan planeras på annat sätt än om man skall ha en lång vårriksdag, som varar över midsommar, och man därefter praktiskt taget omedelbart skall börja förarbetet för en höstriksdag, som varar ända fram till årsskiftet. För att vi skola få en ordning, som möjliggör kortare vårriksdagar, tror jag som sagt att det är nödvändigt med en ledig höst för Kungl. Maj:ts kansli, och därför får riksdagen kanske ursäkta att det blir en lång vårriksdag i år, vilket är ganska säkert, men arbeta i hopp om att slippa en höstsession.

Det är en del andra frågor som riktats till mig. Herr Ohlin hade övat sig i procenträkning igen, som han brukar göra. Det är alltid en fast och säker tillgång för regeringen att vi ha herr Ohlins procenträkning i varje remissdebatt. I dag var det fryksdalsvalet som lockade honom. Jag skall icke ge mig in på någon diskussion om hans procenttal. Jag vill bara deklarerera min uppfattning om fryksdalsvalet. Det är klart att man icke skall överdriva — man skall icke ens överdriva vad som sker i Värmland — betydelsen av ett val i en liten valkrets under speciella förhållanden. Jag sade själv i mina anföranden däruppe att man på somliga håll överdimensionerar betydelsen av valet. Men på en punkt vore det onekligen av en viss betydelse, och det vore som reagens på hur opinionen ställde sig till de nya agitationsmetoder, som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

från folkpartiet och delvis också från högerens sida användes mot regeringen i kampanjen i höstas mot herr Myrdal och senare ännu värre mot herr Wigforss. Det behövde bli en reaktion häremot, och det var den betydelsen, som jag tillät mig att tillmäta fryksdalsvalet. Hur reagerar en enkel svensk medborgare inför denna nya form av politisk agitation, där man diskuterar icke i sak utan bara rakt på person. På den punkten var väl valet utomordentligt entydigt. Det blev ingen framgång för de nya agitationsmetoderna i svensk politik. Det parti, som huvudsakligen använde dem, står där och stampar på samma plats, även om man räknar med absoluta tal. Högerpartiet gjorde icke heller den succé, som man på det hållet väntade när man överklagade valet. Det tycker jag är ett bra resultat, ett utmärkt resultat. Det kommer att rensa den politiska situationen bättre än många deklamationer. Det visar hur allmänheten reagerar. Den vill inte ha den nya formen av politisk agitation. Att valet sedan fick en enligt min mening överdriven politisk betydelse berodde därpå att herr Ohlin förklarade att regeringen råkat ut för en förtroendekris. Han var i Sunne och talade om att icke bara hans lilla parti förlorat förtroendet för regeringen — men där kanske det inte heller hade varit så stort förtroende förut heller — nej, hela landet hade förlorat förtroendet. Till och med det socialdemokratiska partiet hade drabbats av förtroendekris, det hade icke längre förtroende för sin ledning. Stockholmspressen följde med i galoppen. Stockholms-Tidningen skrev en ledare, där det också talades om hur det stod till med detta förtroende, framför allt då inom det socialdemokratiska partiet. Man vet, herr talman, naturligtvis så väl hur det står till där. När jag läste ledaren och herr Ohlins anförande kom jag att tänka på en ledare i Stockholms-Tidningen om en annan man på statsministerposten. Det var en ledare om Per Albin Hansson. Tidningen skrev den 16 januari 1940 under rubriken »Utan ledning»: »Försent och för långsamt är det som utmärker regeringens politik här som på andra områden.» Och vidare: »För folkrepresentationen är detta läge penibelt och farligt. Må den se till, att den icke binder sitt öde vid regeringshandlingar, vilka icke ha folkets» — det står icke 'Stockholms-Tidningens' utan 'folkets' — »förtroende och vilka händelseutvecklingen mycket snabbt kan komma att i grunden förändra!» Det var icke ett tillfälligt dåligt morgonhumör hos Stockholms-Tidningen, utan den 17 februari 1940 skrev den: »Herr P. A. Hanssons regeringskonst har aldrig mäktat den framsyn, som utstakar linjerna med hänsyn till morgondagens problem.» Ja, herr talman, skillnaden är icke så stor. Det är nästan lika ynkligt nu som det var då. Herr Ohlin förklarade i dag att förtroendekrisen gav valet en ökad vikt. Här var tydligen meningen från oppositionens sida att pressa fram ett symtom på regeringens ställning och dess grepp om det egna partiet. Vi äro nöjda med resultatet. Vi icke bara höllo våra röstsiffror i ett pressat läge. Vi hade förlorat den store ledaren. Vi hade varit utsatta för en kampanj av för svenska förhållanden fantastiska mått. Men vi höllo röstsiffrorna och ökade dem med 275 röster. Detta är enligt vår uppfattning tillräckligt svar på talet om förtroendekris. Om nu herr Ohlin är nöjd med valet, äro ju alla nöjda, och då äro väl värmlänningarna mest belåtna, som kunna tillgodose alla smakriktningar inom svensk politik.

Men herr Ohlin grubblar vidare. Han säger, att nu måste vi väl ändå få besked om socialdemokratiens ställning till kommunisterna, eftersom statsministern har varit nöjd med ett val, där visserligen socialdemokraterna togo 275 nya röster, men där kommunisterna gingo fram ännu mera och togo 411. Är han nöjd med det också? Nej, man kan icke vara nöjd på alla punkter. Jag är visst icke nöjd med att kommunisterna ökade med 411 röster. Men jag kan icke förstå att man skall på nytt behöva göra samma och sanma deklaratio-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ner i fråga om socialdemokratiens förhållande till kommunisterna. Dagens Nyheter skrev för en tid sedan, att nu har statsministern varit ute och talat fyra gånger, och han säger ett och detsamma, ett och detsamma om socialdemokratiens förhållande till kommunisterna. Jag förstår att det kan kännas irriterande för Dagens Nyheter att man icke begagnar tillfället att variera åsikter, då man har fyra så upplagda chanser. Men det är riktigt som Dagens Nyheter säger. Jag säger ett och detsamma, ett och detsamma om vårt förhållande till kommunisterna, och det sade jag i remissdebatten omedelbart efter det jag tillträtt min nuvarande befattning, och jag har sagt det i mina offentliga föredrag. Svaret blir nu detsamma, men det kommer i alla fall att sägas, att jag menar något annat.

Men jag skall försöka, herr talman. Jag har sagt, att vi vilja icke ha någon samverkan med kommunisterna, och jag kan för närvarande icke se någon omständighet, som skulle tvinga oss till att mot vår vilja ta upp en samverkan med kommunisterna. Ja men, säger man, vi ha ju hört statsministern tala om arbetarrörelsens enighet och vädja till kommunisterna att icke längre ha något politiskt parti, och då vill jag väl samverkan. Jag måste åter tala om detsamma och detsamma. Kommunisterna säga nu, att de äro demokrater, att de äro mera demokrater än socialdemokraterna. De säga, att de äro anhängare av arbetarrörelsens efterkrigsprogram, att de äro ivrigare anhängare av socialdemokratiens efterkrigsprogram än de som skrivit det. De säga, att de stödja regeringspolitiken, de äro ivrigare stödjare av regeringspolitiken än regeringspartiet. Då säger jag, att om ni äro demokrater, om ni ha samma uppfattning som vi, varför skola ni då splittra oss och vålla bråk och strid inom rörelsen? Jag har aldrig sagt: om ni fortfarande äro kommunist och anse att socialdemokraterna äro socialfascister, och det icke beror på ett översättningsfel, såsom ryktet påstår, kom till oss. Jag vill icke ha med i partiet människor, som icke ha en demokratisk åskådning.

Herr Ohlin var ledsn över att jag infört en helt ny klasskampsideologi eller rättare sagt tagit upp den gamla klasskampsideologien, som han trodde var död. Jag skulle ha sagt, att arbetarna skola hålla ihop mot de borgerliga, oavsett vad de ha för åskådning. När har jag sagt det? Om en arbetarpojke inte för står samhällssolidariteten bättre än att han anser den socialdemokratiska förkunnelsen avskyvärd och vidrig, därför att den inte tillräckligt starkt betonar profitintresset, då kan han gå till folkpartiet, liksom Montan i Falun gjort. Vi ha nämligen intet intresse av att samla människor, som inte ha samma åskådning som vi. Det finns vissa tecken som tyda på att kommunisterna ha kvar 1930-talets uppfattning om demokrati, t. ex. herr Holmbergs uttalande, att det bara behövs ett parti. Detta stämmer inte med svensk demokratisk uppfattning. Jag vet inte, om det går bra att ha enpartisystem i andra länder, men för våra förhållanden är det orimligt. Alla människor, vare sig de äro arbetare, jordbrukare eller tjänstemän, måste själfvallet ha frihet att bestämma sin egen politiska uppfattning. När jag säger, att kommunisternas väljare höra komma till oss, förutsätter jag, att det ligger allvar bakom talet att de äro demokrater och att de vilja stödja den socialdemokratiska politiken — att kommunistiska partiet sålunda utgör en onödigt socialdemokratisk filial.

Om förutsättningarna för mitt resonemang inte hålla, är läget själfvallet ett helt annat. I så fall ha vi intet intresse av att få de kommunistiska väljarna över till oss. Skall det vara så svårt att förstå, att man vill förena människor med samma uppfattning i de stora avgörande frågorna inom ett parti och att man inte vill att de skola vara splittrade? Jag är ganska övertygad om att jag har rätt i att en stor del av kommunisternas framgångar beror på att arbetarväljarna ha sagt sig, att det inte är så stor skillnad mellan socialdemokrater

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

och kommunister, nu när de senare lämnat sin kommunistiska ideologi. Om man nu tycker att det bara är en liten nyansskillnad — kommunisterna uttrycka sig litet mera radikalt och man kanske till och med säger, att de äro renhårigare socialdemokrater än det socialdemokratiska partiet — är det väl inte så konstigt om en väljare i Fryksdalen, som lyssnat till herr Ohlins utläggningar om skatterna, säger: Vi måste rösta emot Ohlins uppfattning så kraftigt som möjligt och då är det bäst att rösta på kommunisterna. De stödja ju i alla fall socialdemokraterna. Det är ingen skillnad dem emellan. Jag tror stora delar av dem som rösta kommunistiskt inte se skillnaden klarare, utan tycka, att det bara finns en liten nyansskillnad, som de gott kunna dra ett streck över.

Denna uppfattning har man hånat i Ny Dag och sagt, att om det vore på det sättet, skulle socialdemokraterna vinna ännu mer än kommunisterna. Det kan jag inte förstå. För det första har vårt röstetal ökat och för det andra, om socialdemokraterna med denna motivering kunna lockas att rösta kommunistiskt, måste det leda till att vi inte kunna öka i samma takt. I detta land kan man inte rösta två gånger. Har man röstat på kommunisterna, kan man inte sedan rösta på socialdemokraterna i samma val. Det är såvitt jag förstår den enkla och naturliga förklaringen till kommunisternas framgångar.

Ny Dag har drivit med denna åsikt, men jag tror inte det är så farligt att hysa den, ty den 9 januari anslöt sig Ny Dag till min uppfattning. Det talades där om att kommunisterna ha fått många röster därför att folk betrakta kommunisterna som en art av socialdemokrater med en liten radikalare nyans och därför anse, att en röst på kommunisterna innebär en bättre garanti för genomförandet av socialdemokraternas program. Den 9 januari var det högsta sanning, ty då skrev man så här: »Statsministern tolkar ganska rätt utbredda stämningar och riktiga uppfattningar inom den tidigare socialdemokratiskt orienterade delen av arbetarrörelsen». Det var inte sanning sedan, när chefredaktören kom hem, men det var sanning den 9 januari, och man får vara glad för det.

Nu kanske någon frågar sig: har det någon betydelse att det finns en sådan socialdemokratisk filial, när kommunisterna i den politiska praktiken följa socialdemokraterna? På denna fråga vill jag vid denna sena tidpunkt endast svara följande. För det första veta vi inte med säkerhet, hur länge kommunisterna äro demokrater — vi ha förut sett, att demokratin inte varit så djupt förankrad inom deras parti. De följa sitt samvete, och det kan komma att dirigera dem till kamp mot socialdemokratien. Vi kunna därför på nytt komma att kallas socialfascister och förrädare mot arbetarklassen. Det är ganska naturligt att vi redan av det skälet inte lita på den demokratiska förkunnelse kommunisterna föra på läpparna och att vi inte äro intresserade av att släppa fram dem.

För det andra är såvitt jag förstår ett starkt kommunistiskt parti det starkaste stödet åt borgerligheten, när den går till anfall för att vinna väljarmajoriteten. Vi ha ett väldigt parti här i landet, bestående av dem som inte ha röstat, valmansreserven, som består av politiskt oskolade människor. Det är till denna valmansreserv som valagitationen riktar sig. När det gäller att väcka dessa människor, anser man på borgerligt håll, att det är en effektiv metod att skrämma. Det lyckas ibland, men det är svårt att skrämma för socialdemokratien. De borgerliga komma naturligtvis att försöka detta, och det är möjligt att det går lättare nu när socialdemokraterna ha en ny ledare, men de stora massorna känna socialdemokratien från decenniernas kommunal- och rikspolitiska insatser. Det är inte lätt för de borgerliga att genom att skapa en skräckstämning för socialdemokratien få en så stor andel av valmansreserven, att majoriteten går förlorad. Men det är lättare att skrämma för kommunisterna.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Ett starkt kommunistiskt parti innebär inte bara en splittring av arbetarrörelsen utan även en större möjlighet att få eljest likgiltiga personer till valurnorna. Kommunisterna ha sitt förflutna, de äro beroende av direktiv, och de ha i många människors ögon drag, som inte kunna utplånas. Det är därför lätt att mobilisera en fruktan, framför allt bland de politiskt oskolade, för det kommunistiska partiet, och det är därför man försöker framställa det kommunistiska partiet som en betydelsefull faktor i svensk politik, vilka deklARATIONER jag än gör. De borgerliga säga ständigt, att jag inte menar någonting med dessa deklARATIONER och att jag inte förs ta upp en kamp mot kommunisterna. De göra självfallet detta för att ge allmänheten den föreställningen, att även om socialdemokratien är tämligen hyggelig, utgör det kommunistiska partiets dominans en stor och allvarlig fara. Jag vill inte ett ögonblick förneka, att kommunisterna kunna ha fullt hederliga motiv för sitt uppträdande, men de splittra arbetarrörelsen. Ni kunna vara övertygade om att de borgerliga partierna, framför allt folkpartiet, på detta sätt försöker komma åt en majoritetsställning, som de annars sannerligen inte skulle ha stora möjligheter att nå.

Det har här talats om den internationella utvecklingen. Jag skall inte ge mig in på att diskutera denna nu — det kan vara olämpligt av flera skäl — men jag tycker man inte bör glömma utvecklingen i England, ett land som i hög grad påminner om vårt eget. Där ha kommunisterna ingen möjlighet att påverka arbetarklassen. Och vad är utvecklingen i Frankrike, som kommunisterna varit så glada över, annat än en illustration till vad jag säger. Det kommunistiska partiet har där blivit stort, det har slagit sönder det nuvarande regeringspartiet och gjort det till ett väsentligt mindre parti. Det var ju bra för kommunisterna, men samtidigt gick arbetarmajoriteten förlorad och ett katolskt parti ryckte fram ännu mer än kommunisterna. Är verkligen detta en ur arbetarklassens synpunkt tillfredsställande utveckling? Jag tror den svenska arbetarklassen är alldeles för klok för att gå med på sådana spekulationer. Den kommer att hålla sig till det parti, som i handling visat sig förmå att föra samhällsutvecklingen vidare efter demokratiska och sunda linjer, och den kommer att göra partiet så starkt, att bakom det kommer att stå en stabil folkmajoritet.

Jag har, herr talman, inte kunnat undgå att på nytt göra denna deklARATION, och jag hoppas att jag nu slipper upprepa den före nästa remissdebatt. Längre sträcker sig inte mina förhoppningar om att herrarnas minne skall räcka.

Herr Ohlin sade enligt det referat jag har fått några ord om pressens frihet. Jag skall som svar be att få läsa upp vad ledaren för A-pressen, förre socialdemokratiska partisekreteraren Anders Nilsson, skrivit om denna fråga. Han anser det inte vara lyckat med resolutioner om att borgarpressen skall drivas ut ur arbetarhemmen. »Pressen skall vara fri — det är en av grundstenarna i vår övertygelse. Lika självklart är också att valet av tidning skall vara fritt. Vår press' — den socialdemokratiska pressens alltså — stora framgångar under senare år ha kommit därför att våra tidningar blivit bättre än konkurrenternas i många avseenden och därför mer efterfrågade. Det är den enda metoden som i längden garanterar bestående resultat.»

Jag kan ord för ord ansluta mig till denna uppfattning, och detta kan inte vara obekant för herr Ohlin, ty vi hade ju tillfälle att för några månader sedan diskutera pressens frihet på publicistklubben. I denna diskussion hävdade jag bestämt, att vilka statsingripanden som äro företagas, är det nödvändigt att det finns en fri press, som kan kritisera även de makthavandes åtgärder. Även i ett socialdemokratiskt samhälle måste man därför finna en metod, varigenom

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

pressens frihet tryggas. Men, herr Ohlin, det finns många sidor av pressens frihet, och jag kan förstå, att man inom arbetarkretsar frågar sig, om pressen verkligen är fri för närvarande. Det skulle vara intressant att se, i vilken utsträckning stora finansärer ha möjlighet att lägga sig till med det organ, som kallas det fria ordet, och låta det bli ett språkrör för sina särintressen. Det är ett stort problem, hur man skall förhindra uppkomsten av presslorder även här i Sverige. Jag kan förstå att arbetarna säga sig, att det bara finns en metod som verkligen kan garantera pressens frihet, nämligen att man skapar en motvikt, en press, som icke företräder enskilda personers privata intressen, utan som företräder av alla kontrollbara partiets intressen. Det är inte säkert att denna åsikt är mer oförenlig med demokratien än den åsikt, som jag antar är herr Ohlins. Problemet är stort, och ingen har kunnat anvisa några säkra vägar för att lösa det, men jag tror inte man med utgångspunkt från ett och annat överord i agitationen för A-pressen kan påstå, att vi socialdemokrater sakna förståelse för betydelsen av att pressen och opinionsbildningen äro fria i vårt land.

Herr Ohlin, som på begäran erhöi ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag har inte här talat om pressens frihet, men jag skulle gärna diskutera den, om jag kunde hinna det på tre minuter. Jag har talat om friheten för svenska medborgare att läsa vilken tidning de vilja — att arbetarrörelsen vill skapa en egen press kan man inte ha någonting emot. Frågan är dock, vilka metoder man därvidlag bör använda. Som den största behållningen av dagens debatt vill jag beteckna, att hans excellens statsministern så tydligt och okvalificerat tagit avstånd från den kampanj, som under de senaste månaderna bedrivits under devisen »Ut med borgarpressen ur arbetarhemmen». I denna kampanj har man inte sagt: »Välj och välj det bästa», utan det har varit en påtryckningskampanj, som inkräktar på medborgarnas läsfrihet, vilken jag betraktar som en komplettering till tryckfriheten.

Jag förstår statsministern när han säger, att han inte kan ändra åsikt vid varje tillfälle han yttrar sig, men om han i tre eller fyra tal i följd efter sitt maktövertagande upprepar, att kommunisterna äro överflödiga, men på frågan, hur han tänker åstadkomma att kommunisterna försvinna från den politiska horisonten bara svarar med att upprepa, att kommunismen är överflödig, då kan man begära, inte att han skall ändra åsikt, men att han skall komplettera sina uttalanden och tala om, hur han tänker realisera sina åsikter. I dag har statsministern åter gjort en sådan allmän deklARATION, att han inte vill samarbeta med kommunisterna. Även detta är intressant med tanke på det samarbete som pågår ute i landet, där socialdemokraterna äro med om att fatta enhälliga resolutioner till förmån för kommunistiska tidningar — jag läste senast i går en sådan resolution. Så ha t. ex. Arbetaren och Ny Dag enhälligt rekommenderats av en fackförening, som har ett stort antal socialdemokrater. Detta är ett faktum som icke kan bestridas.

När nu statsministern tar avstånd från detta samarbete, måste jag konstatera, att ett sådant uttalande får konsekvenser för det politiska arbetet under valkampanjen och i den socialdemokratiska pressen. Jag väntade mig även att det skulle bli en annan ton och en mer dubbelsidig strid i den socialdemokratiska pressen med mera aktiva försök att visa, varför det socialdemokratiska partiet inte ansett det lämpligt att samarbeta med kommunisterna. Efter dagens deklARATION av statsministern har man rätt att vänta en sådan mera aktiv kamp i stället för ett upprepande av att kommunismen är överflödig.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Härefter yttrade

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Jag har, herr talman, endast tre ting att säga.

Herr Ohlin förklarar sig vara överraskad av min deklaration i tidningsfrågan. Detta visar, att han inte har följt med diskussionen. Min deklaration är ordagrant densamma som direktör Nilssons i A-pressen, som tidningen Arbetet, Skånska Socialdemokraten och Arbetarbladet ha avgivit. Något större sensationsvärde har inte min deklaration.

Det andra är, att vilka konsekvenser som mina uttalanden komma att få, komma vi att avgöra inom det socialdemokratiska partiet utan att fråga herr Ohlin, hur han anser att vi skola tolka mina uttalanden.

Slutligen vill jag säga, att det är ju inte bara så att jag upprepade gånger deklarerat att kommunisterna äro överflödiga. Jag har vid varje tillfälle förestett denna min deklaration med precis den analys som jag har skänkt den i dag. Däri ligger väl för den som kan höra och eventuellt läsa innantill också anvisningar om de vägar, som vi ämna slå in på i kampen mot kommunisterna.

Herr **Hagberg** i Luleå erhöi på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Den s. k. analys, som vi fått här om den nye regeringschefens ställning till det kommunistiska partiet, tror jag vi få göra till föremål för en något utförligare granskning än vad som är möjligt på tre minuter. Jag vill nu bara göra några reflexioner.

För det första. Detta upprepande av att man inte vill samarbeta med det kommunistiska partiet har jag ju redan förut karakteriserat. Varje steg egentligen som socialdemokratien har tagit från den hållning den hade under kriget, har den ju tagit under intryck av den misshandel, som den har utsatts för ifrån de svenska väljarna vid tre val på varandra, och det är ju bara beklagligt att väljarna skola behöva gång på gång driva socialdemokratien ifrån dess tidigare inställning i dessa frågor.

Det är två huvudorsaker till att man inte kan tänka sig något samarbete. Statsministern vet inte, hur länge kommunisterna komma att vara demokrater. När man här ställer upp frågan om ett enpartisystem såsom kriterium på om man är för demokrati, vill jag erinra om en sak. Kommunisterna ha aldrig föreslagit att något av de partier, som nu sitta här i riksdagen, skall förbjudas. Det parti som statsministern tillhör har dock varit med på en utredning och mycket långt gående åtgärder för att exempelvis kriminalisera kommunistiska partiet. Man har genomfört transportförbud mot vår press, man har infört ett slags koncentrationsläger, som kallats för arbetskompani, och man har genomfört en mycket odemokratisk förföljelse mot det kommunistiska partiet. Nu är den tiden ur världen visserligen, men ännu demonstrerar man ju sitt demokratiska sinnelag genom exempelvis sådana beslut, som man trumfar igenom i kraft av sin majoritet, att man ålägger kommunisterna att betala vissa avgifter för att understödja en press som bekämpar dem. Nej, statsministern, det där med den demokratiska halten få vi väl ändå taga med en liten nypa salt. Vi äro inte felfria, men inte är socialdemokratien så där precis spegelblank när det gäller att handhava de demokratiska principerna.

Det andra, att man skulle skrämja bort en massa mellangrupper, om man skulle samarbeta med kommunisterna, är först och främst ett opportunistiskt argument. Men det låter så konstigt, efter det statsministern nyss förklarat valet uppe i Fryksdalen. Där rusade en massa väljare ifrån herr Ohlins parti, sade han, och för att vara riktigt på den säkra sidan röstade de med kommu-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

nisterna. Förstod jag statsministern rätt var orsaken till att inte socialdemokraterna fingo mera av dessa röster, att väljarna inte fingo rösta två gånger.

Jämväl herr **Skoglund** i Doverstorp erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag tackar herr statsministern för hans svar på min fråga angående regeringens inställning till kortare riksdagar. Jag är tillfredsställd, och jag hoppas bara att hans goda föresatser förverkligas.

Medan jag har ordet skall jag, om herr talmannen tillåter, göra ett litet inpass i duellen om kommunismen. Statsministern har energiskt och vid upprepade tillfällen här deklarerat att kommunisterna icke äro ett demokratiskt pålitligt parti. Får jag fråga statsministern: vill statsministern också draga de riktiga konsekvenserna av ett sådant uttalande, när det gäller att lämna uppdrag åt personer, då det för uppdragets fullgörande krävs demokratiskt och nationellt fullt pålitliga medborgare?

Härpå anförde

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Med anledning av den fråga, som herr Skoglund nu riktade till mig, vill jag bara konstatera följande. Kommunisterna säga, att de för närvarande äro demokrater. De draga genom denna sin deklaration till sig en mängd människor, på vilkas demokratiska uppfattning jag inte har någon som helst anledning att tvivla. Ett generellt ställningstagande av den art, som herr Skoglund nu vill att vi skulle göra, vore ju under sådana förhållanden enligt min mening fullkomligt orimligt. Läget är helt annorlunda, om man kommer in i en ny situation, och det var för sådana eventualiteter jag uttryckte mina tvivel om äktheten i det demokratiska sinnelaget hos kommunisterna.

Herr **Ohlin**, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Det kanske kan ha sitt intresse att erinra om de konversationer, som fördes för några dagar sedan mellan partiledningarna, där jag fick det intrycket att den socialdemokratiska partiledningen var villig att av sina suppleantplatser i utrikesutskottet skänka en plats till kommunisterna, som det kommunistiska partiet icke kunde erhålla genom sitt röstetal, under förutsättning att oppositionspartierna inte förklarade sig ogilla det. Jag vet inte om man kan finna någon närmare konsekvens mellan den hållning, som statsministern har intagit i dag, och den nu antydda.

Statsministern nämnde något om tidningsuttalanden om propagandan mot den s. k. borgerliga pressen, men det gällde, såvitt jag märkte, tidningar på platser, där man inte bedriver denna propaganda. Tidningar på andra platser, som ha nytta av den, tyckas hålla tyst. Jag vill säga till statsministern, att omkring ett tusental resolutioner av det innehåll jag nämnt här antagits i västra Sverige. Jag förstår nu bättre än tidigare varför statsministern finner att arbetarrörelsen är så splittrad och inte minst att hans egen auktoritet över arbetarrörelsen tycks vara ännu ganska ringa, då sådant kan förekomma emot hans eget bestämda motstånd, enligt vad han nu glädjande nog förkunnat.

Till sist säger statsministern, att socialdemokraterna bestämma själva vilken ståndpunkt de skola intaga. Ja, det är alldeles klart, men andra medborgare ha rätt att bedöma och bilda sig en mening om vilken konsekvens det är i den ståndpunkt som de intaga vid ena eller andra tillfället och i det politiska arbete som bedrivs ute i landet. Skulle det socialdemokratiska partiet och dess ledning bedriva en politik, som har ett drag av bluff, där man å ena sidan gör kraftiga uttalanden och å andra sidan underlåter att draga konsekvenserna av det i det praktiska arbetet, då förbehålla vi oss rätten att säga ifrån.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Vidare anförde

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Ja, herr Ohlin, det är klart att ni skola förbehålla eder rätten att säga ifrån, men visa mig då var det är som det råder en inkonsekvens mellan partiets allmänna uppträdande och de deklarationer som jag här har avgivit beträffande kommunisterna!

Herr Ohlin hade ett exempel. Han hade hört talas om, sade han, att det socialdemokratiska partiet varit villigt att skänka en suppleantplats åt kommunisterna i utrikesutskottet, men inte vågat av hänsyn till de borgerliga partierna. Han hade fått det omtalat direkt ifrån kommunistledaren, säger han. Det är tråkigt för herr Ohlin att jag nödgas konstatera att han överdriver sitt inflytande över det socialdemokratiska partiets handlande. Det är inte så stort som herr Ohlin tror. Vid våra överläggningar i förtroenderådet om den kommunistiska inviten diskuterades överhuvud taget icke de borgerliga partiernas ställningstagande. Efter beslutet meddelade herr Fast, att han haft vissa samtal med herr Ohlin i ärendet, samtal som refererades för mig på det sättet, att jag inte fick den uppfattningen att herr Ohlin var den väldige motståndsmän som han i dag skildrar, utan närmast så att herr Ohlin svarat att det var det socialdemokratiska partiets ensak hur det handlade. Som sagt, vid våra överväganden om vi skulle skänka kommunisterna en suppleantplats i utrikesutskottet, som de icke kunde erhålla med sina egna röstresurser, så nämndes icke de borgerliga partiernas ställningstagande förrän som sagt saken var avgjord.

Vi skola gärna taga upp en diskussion, herr Hagberg, om kommunismen och demokratien, men kvällen är sen och jag tror inte det lönar sig mycket att på sönderhackade treminutersreplik försöka komma fram till något resultat. Det är en dag i morgon — jag är tacksam för det påpekandet. Vi skola gärna taga upp en diskussion. När de ting, som här skildrades, infördes, herr Hagberg i Luleå, då fanns det väl ändå kanske anledning att fråga sig, var det kommunistiska partiet stod. Det var, herr talman, såvitt jag erinrar mig, före den 22 juni 1941, då det kommunistiska partiet på en natt blev demokratiskt.

Herr **Hagberg** i Luleå erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag tar den näst föregående repliken först. Där noterar jag att statsministern säger, att han betraktar kommunisterna som demokrater nu, men han vet inte hur det kan bli i en oviss framtid. Jag tror att denna ovissa framtid kan statsministern till stor fördel för sitt eget parti och för den svenska arbetarklassen i detta fall lugnt avvakta.

Sedan vill jag säga i anledning av vad herr Skoglund sade, när han undrade, om kommunisternas demokratiska och nationella pålitlighet verkligen var sådan, att man skulle kunna placera dem i några viktigare organ: jag förstår att herr Skoglund har blivit alldeles särskilt omtänksam på den punkten just nu efter den lilla operation, som han genomförde där nere i Hälsingborg för någon vecka sedan, där man ju förstärkte det demokratiska och nationellt pålitliga underlaget i den svenska högern.

Till sist vill jag bara säga, att det frågan för övrigt gäller få vi diskutera i morgon. Det samarbete som vi önska och som statsministern här slår ifrån sig, kommer i alla fall. Det genomföres i dessa dagar. Herr Ohlin har verkligen sätillvida ganska rätt att ute på de svenska arbetsplatserna, i fackföreningarna och i de kommunala församlingarna inte minst i Stockholm börjar det bli ett ganska hyggligt och rejält samarbete inom den svenska arbetarrörelsen. Därför skulle jag vilja säga herr statsministern: spotta inte i soppan för mycket, för ni kan få äta upp den en vacker dag.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Herr Ohlin, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Med anledning av det uttalande som här gjorts rörande frågan om den kommunistiska suppleantplatsen i utrikesutskottet vill jag referera vad herr Hagberg i Luleå sade till mig. Han hade talat med statsministern om en kommunistisk suppleantplats i utrikesutskottet, och då hade statsministern sagt, att han fick taga reda på hur oppositionen ställde sig till denna sak. Jag svarade, att jag kunde inte ge något som helst godkännande av ett sådant förfaringssätt och att jag skulle inhämta mitt förtroenderåds uppfattning. Jag förklarade, att om socialdemokraterna ville skänka kommunisterna en plats var det ju deras ensak. Herr statsminister, jag anser inte att folkpartiet har en sådan inverkan på vad socialdemokraterna göra, att vi skulle kunna förhindra det, men vi ville inte vara med om att ge något godkännande i förväg. Statsministern måste haft svårt att uttrycka sig, så att herr Hagberg förstod honom, när det kunnat bli ett sådant missförstånd. Jag förstår nu bättre, hur det kan komma sig att i varje anförande, som statsministern hållit, har han beklagat sig över hur han blir missförstådd.

Härpå yttrade

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Vi kunna ju fortsätta även denna diskussion i morgon. Jag kan inte erinra mig det samtal, som vi, herr Hagberg och jag, skulle ha fört, men det är möjligt att det förekommit. Jag skall försöka friska upp mitt minne. Kvar står emellertid, oberoende av om herr Hagberg haft något samtal med mig eller inte och oberoende av vad herr Hagberg sagt till herr Ohlin om vad jag har sagt till herr Hagberg, kvar står det faktum, att när den socialdemokratiska riksdagsgruppen behandlade denna fråga, dikterades icke beslutet av herr Ohlin, utan vi togo ställning till saken oberoende av vad de borgerliga partierna hade för uppfattning. Detta faktum står kvar, och därmed är det ju skäligen meningslöst med alla dessa berättelser om vad den ene eller den andre eller den tredje sagt.

Sedan skulle jag bara vilja fästa uppmärksamheten på en sak, som kan vara ganska betydelsefull, om herr Hagberg verkligen menar allvar med sina ord om att han strävar att gagna arbetarklassen. Lägg märke till enhetsfronten mellan herr Ohlin och herr Hagberg i dagens debatt och hur man försöker på ömse håll att komma åt det socialdemokratiska partiet! Jag trodde uppriktigt sagt inte att intressena vore så gemensamma som det kan förefalla, när man hör herrarna uppträda.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande propositioner till morgondagens plenum kl. 11 fm.

§ 2.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 13, till Konungen angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesutskottet och utrikesnämnden.

§ 3.

Avlämnades följande motioner, nämligen av herr *Ståhl*, nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till fartygsbyggnader vid marinen;

Andra kammarens protokoll 1947. Nr 2.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
 herr förste vice talmannen *Magnusson*, nr 88, om pension åt majoren i armén
 C. A. H. Carlquist; och
 herr *Hansson* i Skediga *m. fl.*, nr 89, angående utredning rörande möjlighe-
 terna att med statligt stöd bredda och fördjupa huvudvattenleder, till vilka
 vatten från torrlägningsföretag framsläppes.

Dessa motioner bordlades.

§ 4.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman, t. f. undervisningsrådet *Hildur Kristina Nygren*, Kaplansgatan 23, Gävle, på grund av sjukdom (commotio cerebri + fractura marg. infraorbit. dx) är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet under tiden t. o. m. $\frac{15}{3}$ 1947.

Solna, Karolinska sjukhuset $\frac{16}{1}$ 1947.

Torsten Ernberg,
 leg. läk.
 t. f. 1:e underläkare vid
 Karolinska sjukhusets
 medicinska klinik.

Kammaren beviljade fröken *Nygren* ledighet från riksdagsgörömlen fr. o. m. innevarande dag till och med den 15 nästkommande mars.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.56 em.

In fidem
Gunnar Britth.